

Jaarrapportage 2016

Waterschap Noorderzijlvest

Groningen, mei 2017

Inhoud

1. INLEIDING	5
2. HET JAARVERSLAG 2016	10
PROGRAMMAVERANTWOORDING	10
Programma 1 – Waterveiligheid en rampenbestrijding	13
Programma 2 – Voldoende en gezond water	19
Programma 3 – Gezuiverd water	27
Programma 4 – Water en maatschappij	31
Programma 5 – Bedrijfsvoering	36
PARAGRAFEN	40
A. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar	40
B. Incidentele Baten en Lasten	40
C. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	41
D. Waterschapsbelastingen	41
E. Weerstandsvermogen	44
F. Financiering	46
G. Verbonden partijen	48
H. Bedrijfsvoering	51
I. EMU-saldo	51
J. Topinkomens	53
3. JAARREKENING 2016	55
VERSLAG VERANTWOORDING FINANCIEEL BEHEER	55
REKENINGRESULTAAT	55
ANALYSE VERSCHILLEN TUSSEN JAARRAPPORTAGE EN NAJAARSRAPPORTAGE	57
3.1 De exploitatierekening naar programma's	67
3.2 De exploitatierekening naar kostendragers en de toelichting	68
3.3 De exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten	71
3.4 De balans per 31 december 2016 en de toelichting	72
3.4.1 Toelichting op de balans	73
3.4.2 Waarderingsgrondslagen	73
3.4.3 Activa	76
3.4.4 Passiva	81
4. BIJLAGEN	92
A. Staat van vaste activa	92
B. Staat van financiële activa	93
C. Overzicht investeringskredieten per 31 december 2016	94
D. Staat van reserves en voorzieningen	96
E. Staat van vaste schulden	97
F. Berekening van het rente-omslagpercentage	98
G. Risicoparagraaf	99
H. Vaststelling jaarrapportage	101
I. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	103

1. Inleiding

Voorwoord

Hierbij ontvangt u de rapportage 2016 van het waterschap Noorderzijlvest. Door middel van deze rapportage wordt aan het algemeen bestuur verantwoording afgelegd over de bereikte doelen en resultaten, de uitgevoerde acties en de daarvoor ingezette middelen. De Jaarrapportage 2016 heeft zowel een interne als een externe verantwoordingsfunctie.

De Jaarrapportage 2016 bestaat uit twee onderdelen:

1. In het Jaarverslag wordt voor de programma's 1 tot en met 5 inhoudelijk ingegaan op het gevoerde beleid, de gerealiseerde doelen, alsmede de financiële gevolgen hiervan. Daarnaast is in het Jaarverslag een aantal verplicht voorgeschreven paragrafen opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn de risicoparaagraaf en de paraagraaf over het weerstandsvermogen.
2. In de Jaarrekening zijn de balans, de toelichting op de balans, de exploitatierekening (naar programma's) en de toelichting daarop opgenomen. Tenslotte is een aantal bijlagen voorgeschreven. In de balans komt tot uitdrukking hoe onze vermogenspositie is. Dit betreft een momentopname per ultimo 2016.

Het onderdeel Jaarverslag is afgestemd op het Jaarplan, de Voor- en Najaarsrapportage en volgt de bestuurlijke wens om op een beleidsmatig niveau verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid. De wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de gestelde doelen zoals beschreven in het Jaarplan 2016 is onlosmakelijk verbonden met de wijze waarop het waterschap zijn taak wil oppakken en uitvoeren. Het Jaarverslag sluit aan op de vijf programma's van de Perspectiefnota. Dit past binnen de voorschriften van de Waterschapswet welke een programma-indeling verplicht stelt. De opgenomen programma's sluiten aan op de programma's van het Waterbeheerprogramma 2016 – 2021.

Bij het opstellen van de Jaarrapportage 2016 is onder meer gebruik gemaakt van de informatie uit de Voor- en Najaarsrapportage 2016. Via deze rapportages is tussentijds verantwoording afgelegd aan het algemeen bestuur.

Samenvatting

Het jaar 2016 was meteorologisch gezien in het beheergebied van Noorderzijlvest een zeer warm en droog jaar. Er viel over het gehele jaar zo'n 660 mm aan neerslag. Dit is circa 160 mm minder dan het gemiddelde van de afgelopen 50 jaar. Met name de laatste vijf maanden van het jaar waren uitzonderlijk droog. Doordat er in het groeiseizoen wel voldoende neerslag viel was er nauwelijks vraag naar water om te beregenen. Omdat het najaar relatief droog verliep was het qua waterbeheer erg rustig en waren er geen wateroverlastsituaties. In de zomermaanden zorgden zogenaamde clusterbuien ervoor dat de neerslaghoeveelheden in korte tijd fors waren en dat dit met name in bebouwde gebieden (o.a. Loppersum) tijdelijk tot wateroverlast zorgde.

Gedurende de stormperiodes hebben we in 2016 door de te verwachten hoge waterstanden op zee de coupures te Delfzijl drie keer moeten sluiten.

Waterveiligheid staat bij waterschap Noorderzijlvest voorop. Om de veiligheid voor onze inwoners zoveel als mogelijk te garanderen zijn dit jaar grote stappen gezet. Zo is, na een intensieve voorbereiding, eind 2016 gestart met de uitvoering van de dijkverbetering Eemshaven – Delfzijl en zijn voorbereidingen opgestart voor de verbetering van de zeedijk bij het Lauwersmeer. Verder zijn onderzoeken verricht en voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd om de boezemkeringen langs het Reitdiep (stad Groningen), het Noord-Willemskanaal en het Eemskanaal verder te versterken, te verhogen en daar waar noodzakelijk aardbevingsbestendig te maken. Vanaf 2017 zal de uitvoering hiervan voortvarend plaatsvinden.

In 2016 is wederom intensief ingezet op de beheersing van de muskusrattenpopulatie. Zo zijn er in het beheergebied van ons waterschap circa 14.400 muskusratten gevangen. Dat zijn ruim 1.400 muskusratten minder dan in het jaar 2015. Ten opzichte van het jaar 2012 (het eerste jaar dat deze taak bij het waterschap is ondergebracht) zijn er ongeveer 55% minder ratten gevangen. Ondanks deze forse afname van het aantal muskusratten, is Noorderzijlvest nog wel het waterschap in Nederland met het hoogste aantal vangsten per km watergang.

In 2016 is in de gebiedsinrichting Zuidelijk Westerkwartier gestart met de planvorming voor de herinrichting van het beekdal Dwarsdiep, de realisatie van een drietal waterbergingsgebieden en de verbetering van de waterbeheersing vanuit de opgaven Nationaal Bestuursakkoord Water. De komende jaren zal dit tot uitvoering komen. Werkzaamheden vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water, waar in 2016 aan gewerkt is, zijn de aanleg van circa 6 km natuurvriendelijke oevers en voorbereidingen voor het beekherstel Oostervoortsche Diep en voorbereidingen aanleg vispassages.

Naar aanleiding van een gewijzigd klimaatscenario heeft Noorderzijlvest in 2016 besloten de capaciteit van het gemaal HD Louwes te Zoutkamp fors uit te breiden. De uitvoering zal in de komende jaren plaats gaan vinden.

Vanuit het meerjarig onderhoudsprogramma zijn ook in 2016 renovatiewerkzaamheden uitgevoerd aan één van de spuikokers en schuiven van de Cleveringsluis te Lauwersoog. Voor het behouden van een goed waterbeheer is in 2016 een gedeelte van het Hoendiep in de stad Groningen gebaggerd. Voorbereidingen zijn getroffen voor de renovatie c.q. vervanging van de bruggen Molentil en Westerwijtwerderdraai. De uitvoering vindt plaats in 2017, waarna deze worden overgedragen aan de wegbeheerder.

Voor de verwerking van rioolwaterzuiveringsslib zijn voorbereidingen getroffen om de filterpersen op de rioolwaterzuiveringsinstallatie te Garmerwolde te vervangen en een kolengruisdoseerinstallatie te realiseren. De uitvoering van deze omvangrijke opgave is voorzien in de jaren 2017-2018.

Voor een optimalisatie van het zuiveringsproces van afvalwater is in 2016 groot onderhoud verricht op een aantal rioolwaterzuiveringsinstallaties, is de procesautomatisering aangepast, is het rioolgemaal Hoogkerk gerealiseerd en is gestart met de renovatie van een negental rioolgemaal.

In 2016 is een forse besparing gerealiseerd in energie- en chemicaliëngebruik door onder andere voor het waterzuiveringsproces alternatieve koolstofbronnen vanuit de (fris)drankindustrie toe te passen.

In 2016 is circa € 29 miljoen besteed aan investeringsprojecten, waarvan € 21,5 miljoen ten behoeve van de waterkeringen, € 3,7 miljoen aan het watersysteem en circa € 3,3 miljoen voor de zuiveringstaak. Aan subsidies en cofinanciering door derden is een bedrag ontvangen van circa € 17,8 miljoen, waarvan het overgrote deel voor financiële bijdragen aan de zeekeringen (HWBP), circa € 16 miljoen.

De jaarrekening 2016 laat een positief resultaat zien van € 3,3 miljoen ten opzichte van het oorspronkelijke jaarplan. Dit is met name het gevolg van besparingen op energie en chemicaliëngebruik, incidentele en nagekomen baten voorgaande jaren en lagere personeelskosten.

Resultaat

Ten opzichte van de primitieve begroting bedraagt het resultaat na bestemming over 2016 € 3,3 miljoen (positief). Het resultaat van 2016 wordt voordelig beïnvloed door baten en lasten voorgaande jaren (ca. € 0,6 miljoen) en voordelig beïnvloed door incidentele baten (ruim € 0,1 miljoen). In totaal hebben deze posten een positief effect op het resultaat van circa € 0,7 miljoen.

Baten en lasten voorgaande jaren (per saldo een voordeel van € 593.000):

- een nagekomen bate terugwerkend tot 1990 voor energiekosten boezemgemaal De Drie Delfzijlen (€ 184.000);
- een nagekomen bate na financiële afwikkeling van de bouw van het gemaal Usquert (€ 175.000);
- gunstige afwikkeling nazorgfase baggerwerkzaamheden Winsum (€ 134.000);
- een nagekomen bate inzake bodemdalingstudies Droge Voeten (€ 96.000);
- nagekomen subsidie op inzet personeel inzake het project 'Begeleid werken' (€ 50.000);
- een nagekomen bate van de commissie bodemdaling voor inzet peilbesluit 1^e schil (€ 16.000);
- een nagekomen bate voor onderzoek rietproef Lauwersoog (€ 14.000);
- oninbaar bedrag voorgaande jaren commissie bodemdaling inzake ruilverkaveling Stedum-Loppersum (€ -30.000);
- oninbaar bedrag exploitatiekosten gemaal Den Deel (€ -25.000);
- een nagekomen last inzake het ruilverkavelingsproject Haren (€ -21.000).

Incidentele baten en lasten (per saldo een voordeel van ca. € 145.000):

- een vergoeding van de provincie Groningen ter compensatie van geleden dan wel nog te lijden schade als gevolg van de aanleg spoorlijn Eemshaven (€ 100.000);
- verkoop van het gemaal De Lieuw (€ 45.000).

Het Jaarplan 2016 gaf een resultaat aan van € 0 aan, terwijl bij de najaarsrapportage een voordeel van ruim € 0,3 miljoen werd geprognosticeerd.

Rekeningresultaat 2016 (bedragen x € 1.000)	t.o.v. begroting primitief	t.o.v. begroting gewijzigd
Lasten		
Kapitaallasten	0,6	0,1
Personeelslasten	0,7	1,0
Gebruiks- en verbruiksgoederen	0,8	0,7
Energiekosten	0,8	0,8
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	0,1	0,1
Onderhoud door derden	-0,4	-
Diensten door derden en bijdragen aan derden	-1,3	0,6
Toevoegingen aan voorzieningen	-1,1	-0,8
Toevoegingen aan reserves	-0,2	-
Aandeel en doorberekende kosten	-	-
Afschrijving van boekverliezen	-0,1	-0,2
Onvoorzien	-	-
Totaal lasten	-0,1	2,3
Baten		
Rentebaten	-	-
Dividenden	0,2	-
Baten personeel	0,5	0,4
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	0,3	-0,1
Waterschapsbelastingen	0,9	0,6
Bijdragen van derden	0,3	-
Onttrekkingen aan voorzieningen	1,4	-
Onttrekkingen aan reserves	0,1	-
Doorberekeningen aan investeringen	-0,3	-0,2
Totaal baten	3,4	0,7
Totaal baten en lasten	3,3	3,0

Het positieve resultaat ten opzichte van de Najaarsrapportage is € 3,0 miljoen. Dit resultaat wordt op hoofdlijnen als volgt verklaard:

Kapitaallasten + doorberekeningen aan investeringen € - 0,1 miljoen

De rentelasten laten een gering voordeel zien (€ 0,1 miljoen).

Er is een nadeel ontstaan op doorberekende interne kosten aan de investeringen, omdat er minder (technische) uren zijn toegerekend aan te activeren projecten (€ -0,2 miljoen).

Er zijn meer uren besteed aan projecten waarvan de uren declarabel zijn, met name op het project Dijkversterking Eemshaven-Delfzijl.

Personeelslasten en baten personeel € 1,3 miljoen

Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de personeelslasten een voordeel zien van € 0,9 miljoen. Oorzaken hiervan zijn de volgende: invulling van ontstane vacatures heeft langer geduurd (€ 0,5 miljoen); voordeel op overige personeelskosten (€ 0,4 miljoen).

De hogere personeelsbate is het gevolg van meer inzet van personeel op door derden gefinancierde projecten en detachering bij andere instanties (€ 0,4 miljoen).

Goederen en diensten € 2,2 miljoen

Ten opzichte van de najaarsrapportage is een voordeel ontstaan op de kosten voor aankoop materialen/onderhoud door derden (€ 0,3 miljoen), chemicaliën (€ 0,4 miljoen), energie (€ 0,8 miljoen), slibverwerking door derden (€ 0,3 miljoen), beleidsadviesing door derden (€ 0,3 miljoen) en een lagere compensatie omslagen natuurorganisaties (€ 0,1 miljoen).

Toevoegingen en onttrekkingen aan voorzieningen en reserves en boekverliezen € - 0,9 miljoen

Ten opzichte van de najaarsrapportage zijn met name de volgende mutaties gerealiseerd:

- meer toegevoegd aan de voorzieningen personeel (€ - 0,7 miljoen);
- boekverlies op een belegging fonds oude leidingen (€ - 0,2 miljoen).

Opbrengsten werken voor derden en eigendommen € - 0,1 miljoen

Ten opzichte van de najaarsrapportage is een nadeel van € 0,1 miljoen ontstaan.

Enerzijds is de bijdrage in het kader van de Gemeenschappelijke regeling met Hunze en Aa's naar beneden bijgesteld (€ 0,3 miljoen), anderzijds is er een nagekomen bate voor energiekosten op een boezemgemaal (€ 0,2 miljoen).

Waterschapsbelastingen € 0,6 miljoen

Ten opzichte van de najaarsrapportage is een voordeel van ca. € 0,6 miljoen ontstaan. Dit wordt met name veroorzaakt door minder kwijtschelding (€ 0,4 miljoen) en hogere opbrengsten zuiveren (€ 0,2 miljoen).

In hoofdstuk 3.3 'De exploitatiekosten naar kosten- en opbrengstsoorten' worden de resultaten op de onderscheiden kostensoorten nader toegelicht.

Bestemming van het resultaat en weerstandsvermogen

Het (positieve) resultaat ad € 3,3 miljoen zal, na besluit van het algemeen bestuur, ten gunste worden gebracht van de algemene reserves en/of de bestemmingsreserves. Het resultaat is voor € 1,6 miljoen toe te rekenen aan de taak Watersysteembeheer en voor € 1,7 miljoen aan de taak Zuiveringsbeheer.

De algemene reserves worden gezien als bron voor het weerstandsvermogen van het waterschap. In hoofdstuk 3, onder 'Rekeningresultaat' is hiertoe een voorstel opgenomen.

De gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen is op basis van de jaarlijkse risico-inventarisatie bepaald op € 3,3 miljoen (watersysteembeheer € 2,9 miljoen en zuiveringsbeheer € 0,4 miljoen). De aanwezige algemene reserves per ultimo 2016 bedragen in totaal € 10,1 miljoen (watersysteembeheer € 2,5 miljoen en zuiveringsbeheer € 7,6 miljoen).

De taak watersysteembeheer heeft per ultimo 2016 derhalve een tekort van € 0,3 miljoen, terwijl de taak zuiveringsbeheer een overschot heeft van € 7,1 miljoen. In paragraaf 2 E. 'Weerstandsvermogen' wordt een nadere beschouwing gegeven over het weerstandsvermogen.

2. Het jaarverslag 2016

Programmaverantwoording

De Waterschapswet vereist dat het algemeen bestuur op hoofdlijnen het beleid formuleert. Dat is gedaan in het Waterbeheerprogramma aan de hand van de bestuurlijke programma's. Daarnaast zijn door de coalitiepartners in een bestuursakkoord de prioriteiten en acties voor de bestuursperiode 2015-2019 aangegeven. Per programma zijn de visie, de doelen en maatregelen geformuleerd. Het waterbeheerprogramma 2016-2021 en het bestuursakkoord vormen de basis voor de Perspectiefnota, het Jaarplan en de bijbehorende rapportages en evaluaties. Zo worden de Perspectiefnota, het Jaarplan en de rapportages in lijn gebracht met het waterbeheerprogramma en bestuursakkoord.

De verantwoording van de programma's omvat het totaal van baten en lasten van het waterschap.

Bij het opstellen van deze jaarrapportage is op het niveau van de programma's gekeken naar alle lasten en de baten alsmede de bestedingen en ontvangsten ten aanzien van investeringen.

In onderstaande tabel is het totaal van de lasten en baten (inclusief waterschapsbelastingen) afgezet tegen zowel de begroting 2016 als tegen de begroting 2016 na wijziging. Tevens zijn de resultaten uit het jaar 2015 vermeld.

Totaal programma 1-5

in € 1.000	Lasten							Baten			Resultaat
	Kapitaal lasten	Personeels lasten	Goederen & diensten	Toev.res. & voorz.	Afschr.boek verliezen	Onvoorzien	Totaal lasten	Waterschaps belasting	Overige	Totaal baten	
Jaarrapportage 2016	21.925	20.412	30.241	1.273	153	-	74.004	58.594	18.754	77.348	3.344
Jaarplan 2016 na wijz.	21.999	21.403	32.426	507	-	-	76.335	57.968	18.686	76.654	319
Jaarplan 2016	22.575	21.113	30.298	-	-	10	73.996	57.676	16.320	73.996	-
Jaarrapportage 2015	22.152	20.900	29.511	596	88	-	73.247	57.110	17.187	74.297	1.050
in € 1.000	Investerings										
	Bruto	Subsidie	Bijdr. res	Netto							
Jaarrapportage 2016	29.053	17.836	95	11.122							
Eindejaarsprogn. NJR	24.506	11.536	-	12.973							
Jaarplan 2016	51.568	24.192	-	27.376							
Jaarrapportage 2015	38.079	19.696	363	18.020							

Onderstaand volgt op hoofdlijnen een nadere toelichting op de onderscheiden lasten en baten.

Kapitaallasten

Bij het opstellen van het Jaarplan 2016 (najaar 2015) is gekeken naar de projecten die vanuit 2015 naar verwachting doorlopen tot in 2016. In het najaar van 2016 heeft een actualisatie plaatsgevonden van de onderhanden projecten. Dit heeft ertoe geleid dat de kapitaallasten naar beneden zijn bijgesteld met ca. € 0,6 miljoen naar € 22 miljoen (afschrijvingen € 0,3 miljoen en rente € 0,3 miljoen).

De rentelasten komen per saldo € 0,1 miljoen beneden het niveau van de gewijzigde begroting uit.

Personeelslasten

De organisatie heeft op 1 januari 2016 een formele formatie van 266,9 fte. In het jaarplan 2016 is gerekend met een formatiebezetting van 272 fte. De werkelijk bezetting bedroeg op 1 januari 2016 264,6 fte en op 31 december 2016 270,2 fte. De gemiddelde bezetting in 2016 bedroeg 266,8 fte. Dit is inclusief de boventallige medewerkers. Doordat in de begroting rekening was gehouden met een bezetting van 272 fte en met bovenformatieve medewerkers zijn de personeelskosten van personeel in loondienst in 2016 circa € 0,6 miljoen lager.

Op de overige personeelskosten is een voordeel ontstaan van circa € 0,4 miljoen (met name minder kosten voor dienstreizen en studiekosten).

Goederen en diensten

In het Jaarplan 2016 zijn de goederen en dienstenbudgetten gebaseerd op de ramingen zoals opgenomen in de Perspectiefnota 2016-2019. Er is rekening gehouden met bekende/contractueel overeengekomen prijsstijgingen. Op de overige budgetten is geen inflatie toegepast. Het budget voor goederen en diensten is in het najaar opgehoogd met ca. € 2,1 miljoen naar € 32,4 miljoen. Hierbij zij opgemerkt dat deze ophoging voor ca. € 1,3 miljoen betrekking heeft op bijdragen aan derden als gevolg van het 'arrest natuur'. Dekking van deze kosten vindt plaats middels de hiervoor in 2014 gevormde voorziening.

De goederen en diensten komen per ultimo boekjaar uit op € 30,2 miljoen (ca. € 2,2 miljoen lager dan in het najaar verwacht). Dit wordt op hoofdlijnen veroorzaakt door een voordeel op de post aankoop materialen/onderhoud door derden (€ 0,3 miljoen), chemicaliën (€ 0,4 miljoen), energiekosten (€ 0,8 miljoen), slibverwerking door derden (€ 0,3 miljoen), advisering door derden (€ 0,3 miljoen) en een lagere compensatie omslagen aan de natuurorganisaties in het kader van het 'arrest natuur' (€ 0,1 miljoen).

Toevoegingen aan de reserves en voorzieningen

In het najaar zijn deze posten opgehoogd met € 0,5 miljoen. Per ultimo boekjaar is de voorziening wachtgeldverplichtingen verder opgehoogd met € 0,7 miljoen. De voorziening jubileaverplichtingen is opgehoogd met € 60.000.

Afschrijving boekverliezen

Deze post komt voort uit een afwaardering van één van de twee beleggingen ten behoeve van het Fonds oude leidingen. Deze belegging laat per ultimo boekjaar een negatief rendement zien van € 153.000.

Baten (inclusief waterschapsbelastingen)

De baten zijn in het najaar opgehoogd met € 2,7 miljoen. Hierin is een bedrag van € 1,3 miljoen verdisconteerd, dat betrekking heeft op een onttrekking aan de voorziening 'arrest natuur' wegens terug te betalen bedragen aan natuurorganisaties.

Per ultimo boekjaar komen de baten € 0,7 miljoen hoger uit dan verwacht. Hiervan heeft € 0,6 miljoen betrekking op de belastingopbrengsten (inclusief kwijschelding en oninbare bedragen).

Tevens zijn er meer baten verantwoord wegens inzet van personeel op gesubsidieerde projecten en detachering bij andere instanties (€ 0,4 miljoen). Anderzijds zijn de te activeren lasten lager (€ 0,2 miljoen). De onttrekkingen aan voorzieningen en reserves komen eveneens lager uit (€ 0,1 miljoen).

Investerings

In de najaarsrapportage zijn de bruto bestedingen naar beneden bijgesteld met € 27 miljoen. De te verwachten subsidies/bijdragen van derden in de lopend projecten zijn eveneens naar beneden bijgesteld en wel met € 12,7 miljoen. Per saldo leidt dit tot een verwachte daling van € 14,3 miljoen.

De Jaarrapportage laat zien dat de bruto bestedingen € 4,5 miljoen hoger uitkomen dan verwacht in het najaar. De subsidies/bijdragen van derden vallen € 6,3 miljoen hoger uit. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe werd de prognose van de te verwachten subsidies/bijdragen van derden in het najaar lager aangehouden. De netto bestedingen zijn derhalve € 1,8 miljoen lager dan verwacht.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt per programma inzicht gegeven in:

- de mate waarin de doelstellingen zijn gerealiseerd;
- de gerealiseerde netto kosten in relatie tot de bedragen opgenomen in de begroting;
- de gerealiseerde investeringen ten opzichte van hetgeen is opgenomen in het Jaarplan 2016;
- de belangrijkste afwijkingen tussen realisatie en Jaarplan 2016 inclusief analyse.

Binnen de **programma's** wordt bij de te onderscheiden opgaven door middel van een gekleurd opsommingsteken aangegeven in hoeverre het bereiken van de doelstellingen op koers ligt. Een **groen rondje (●)** geeft aan dat de geplande maatregelen in 2016 zijn gerealiseerd. Een **oranje rondje (●)** geeft aan dat de maatregel wel gerealiseerd wordt, maar dat er vertraging is opgetreden en derhalve later gerealiseerd wordt. Een **rood rondje (●)** betekent dat niet aan de maatregel is voldaan of dat een overschrijding van de kosten is opgetreden. In het geval een onderwerp dat niet is opgenomen in het jaarplan en door ontwikkelingen en nieuwe inzichten toch is uitgevoerd, dan is dat aangegeven met een **open groen rondje (○)**.

Programma 1 – Waterveiligheid en rampenbestrijding

Toelichting op inhoud van het programma

In dit programma heeft “waterveiligheid” betrekking op de aanleg, het onderhoud en het beheer van de zeekering en de boezemkaden. Daaronder worden alle werkzaamheden begrepen die te maken hebben met de veiligheidsketen, inclusief het toezicht op de dijken en kaden en de calamiteitenbestrijding. In dit programma zit ook de beleidsontwikkeling van de relatie tussen het oppervlaktewaterbeheer en de veiligheid voor de burgers (voorkomen van overstromingen). Door sterke dijken en waterkeringen wordt voldaan aan de ‘eerste laag’ van het veiligheidsbeleid. Alle werkzaamheden ten aanzien van calamiteitenbestrijding vallen onder dit programma; niet enkel calamiteiten ten aanzien van hoog water, maar ook die van watertekorten en calamiteiten ten aanzien van de waterkwaliteit en het vaarwegbeheer. In dit programma zijn de kosten voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de beheersing van de muskusratten- en beverrattenpopulatie opgenomen.

Visie op Waterveiligheid en rampenbestrijding

Bescherming tegen overstromingen, vanuit zee of vanuit de binnenwateren, is een kerntaak van het waterschap Noorderzijlvest. Preventie, een calamiteit proberen te voorkomen, heeft daarbij de hoogste prioriteit. Maar een volledige garantie op ‘altijd droge voeten’ kunnen we nooit geven. Daarom blijft het onverminderd belangrijk om de maatregelen te nemen die de schadelijke gevolgen zo veel mogelijk kunnen beperken. Wij kiezen voor een benadering waarmee op de maatregelen die getroffen worden in de komende vier jaren voortgebouwd kan worden in volgende perioden. Wij werken de Deltabeslissingen uit door het – daar waar mogelijk – toepassen van innovatieve dijkconcepten bij de versterking van de primaire keringen. In het bereiken van waterveiligheid ter voorkoming van overstroming door overtollig regenwater richten we ons op de trits ‘vasthouden-bergen-afvoeren’.

Als gevolg van de gaswinning in Groningen wordt Noorderzijlvest geconfronteerd met zowel bodemdaling als aardbevingen. Onderzoek heeft aangegeven dat er snel iets moet gebeuren waar het gaat om het aardbevingsbestendig maken van dijken en kades. Daarnaast wordt prioriteit gelegd bij nader onderzoek naar en aanpak van de zeedijken. Wij willen een zo snel mogelijke realisatie van deze aardbevingsbestendigheid en willen onderzoeken of met versnelde procedures kan worden gewerkt. Ook voor de overige waterhuishoudkundige infrastructuur, zoals gemalen, rioolwaterzuiveringsinstallaties en persleidingen zal worden nagegaan of er preventieve maatregelen nodig zijn in verband met aardbevingen.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2016

Primaire waterkering

<u>Doel</u> Het voorkomen van overstromingen, waarbij onze zeedijk voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm en aardbevingsbestendig is.	2021
---	------

Rapportage 2016

- Overeenkomstig het onderhoudsbeheerssysteem is gewerkt aan het beheer en onderhoud van de primaire waterkering. ●
- In juni heeft het algemeen bestuur ingestemd met de aanvullende kredietverlening van € 159,8 miljoen voor de dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl (Ommelanderdiek). In juli is het werk definitief gegund aan de combinatie Boskalis Nederland / KWS Infra. De start van de uitvoering heeft plaatsgevonden in december 2016 in Delfzijl. ●
- De voorbereidende werkzaamheden voor de verbetering van de zeedijk Lauwersmeer zijn gestart. De kredietaanvraag voor de initiatieffase is in september in de vergadering van het algemeen bestuur besproken. Het plan van aanpak voor de beschikkingsaanvraag wordt in in het eerste kwartaal van 2017, in plaats van in het najaar van 2016, bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) ingediend, waarna de benodigde onderzoeken voor de verkenningsfase aangevangen worden. ●
- In maart hebben de drie noordelijke waterschappen de beschikking voor fase 2 van de Project overstijgende verkenning Waddenzeedijk van het HWBP ontvangen. De twaalf onderzoeksvoorstellen zijn vanaf maart nader uitgewerkt. De onderzoeken Brede Groene Dijk, hydraulische handvoorwaarden Voorlanden en Geulmanagement zijn aan het einde van verkenningsfase. De onderzoekenpilots voor de Rijke Dijk, Overslagbestendige Dijk en Dubbele Dijk worden meegenomen in het dijkverbeteringsproject Eemshaven-Delfzijl. Voor het onderzoek Steenbekleding is het resultaat binnen; de Noorse Steen hoeft niet vervangen te worden. Dit levert een besparing op van € 25 miljoen op het dijkverbeteringstraject Eemshaven-Delfzijl. In 2016 zijn de stakeholders uit de regio betrokken, onder andere bij werksessies van de onderzoeken Brede Groene Dijk, Multifunctionele Dijk en Geulmanagement. In december is de klankbordgroep voor het eerst bij elkaar gekomen, hierin zijn de regionale overheden en stakeholders vertegenwoordigd. ●
- Per 1 januari 2017 is de nieuwe veiligheidsnormering voor de primaire waterkeringen wettelijk van kracht. De normering is gebaseerd op de overstromingsrisico benadering. Uiterlijk in 2022 moet door de keringbeheerders aan de minister worden gerapporteerd over de toestand van de keringen volgens deze nieuwe normen. In voorbereiding daarop is binnen de Unie van Waterschappen afgesproken dat ieder waterschap in de periode tot en met december 2016 op 10 km van zijn areaal een proefbeoordeling uitvoert. Eind 2016 is op een 10-km lang traject langs de Emmapolder ervaring opgedaan met dit nieuwe beoordelingsinstrumentarium, waarbij ook kennis en ervaringen zijn uitgewisseld met ander keringbeheerders. Met deze kennis en ervaring is in januari 2017 de start gemaakt met de beoordeling van de overige keringen. O
- In 2011 is het project LiveDijk XL Noorderzijlvest van start gegaan. Een onderdeel daarvan was de ontwikkeling van het Dijk Data Service Centrum (DDSC). Noorderzijlvest heeft hiervoor financiën beschikbaar gesteld welke zouden terugvloeien via een toetredingsbijdrage van nieuwe gebruikers van het DDSC. Door de Programmadirectie van het HWBP zijn de gelden nu uitgekeerd. O

Regionale waterkering

<u>Doel</u> Het voorkomen van overstromingen, waarbij onze regionale waterkeringen voldoen aan de regionale veiligheidsnorm en aardbevingsbestendig zijn.	2020
--	------

Rapportage 2016

- Het beheer en onderhoud aan de regionale keringen is conform het onderhouds-beheersplan uitgevoerd. ●
- De voorbereidingen van de versterkingswerkzaamheden van de noordelijke Eemskanaalkade zijn in 2016 verder voortgezet. Over de financiële afwikkeling van fase 1 van de kadeversterking Garmerwolde-Woltersum (vervanging damwanden 2015) en de werkzaamheden aan de kade Appingedam/Woltersum (in 2013/2014) is met NAM in 2016 overeenstemming bereikt. De NAM heeft de (meer)kosten in 2016 betaald. ●
- In 2016 is de baggerspecie uit het Damsterdiep in het depot nabij Garmerwolde ingedroogd. De ingedroogde baggerspecie zal in 2017 verwerkt worden in het grondlichaam van de Eemskanaalkade Garmerwolde (fase 2). Aanvankelijk zou eind 2016 gestart worden met het leegrijden van het depot. De snelheid van droging en rijping van de baggerspecie heeft iets langer geduurd. Naar verwachting kan in de tweede helft van 2017 gestart worden met de tweede fase van het baggeren van het Damsterdiep en naar het depot bij Garmerwolde gebracht worden. ●
- Er is in 2016 gewerkt aan het voorbereiden en technisch ontwerpen van de resterende trajecten van de kadeverbetering langs het Eemskanaal. Het betreft fase 2 van het traject Oostersluis – Bronsluis (vervanging damwand). Daarnaast gaat het om de kering tussen Woltersum en Appingedam. Samen met de provincie worden daarnaast voorbereidingen getroffen voor de kering langs het "Oude Eemskanaal". In 2016 is nader grondonderzoek uitgevoerd en aanvullend onderzoek gedaan naar de berekeningswijze van aardbevingsbestendige dijkontwerpen. Dit is volgens internationale experts noodzakelijk om de overige trajecten te kunnen toetsen en ontwerpen op aardbevings-bestendigheid. ●
- Ten behoeve van de verbeteringswerken aan de regionale waterkeringen rondom de stad Groningen (Noord-Willemskanaal, Schipsloot, Schuitendiep en Reitdiep) is de verkenning in 2016 afgerond. Tevens zijn de voorkeursalternatieven bepaald voor de opgaven aan deze keringen. Samen met de provincie Groningen zijn de opgaven aan de westelijke keringen langs het Noord-Willemskanaal voorbereid en is door het algemeen bestuur ingestemd met het uitvoeringskrediet voor de bijdrage aan de door de provincie in 2017 uit te voeren maatregelen. De overige trajecten van kadeverbetering in en rondom de stad Groningen worden op dit moment voorbereid en zullen vanaf 2017 in uitvoering komen. ●
- De toetsing van de overige regionale keringen is in 2016 afgerond. Ook is 2016 de integrale toetsrapportage voor de regionale keringen in het algemeen bestuur besproken. In de eerste helft van 2017 wordt een plan van aanpak opgesteld voor de versterking van de overige regionale keringen. Uitgangspunt daarbij is, dat de capaciteit van het gemaal H.D. Louwes wordt uitgebreid. Voor de Lauwersmeerkaden is in 2016 een vooronderzoek opgestart. In 2017 wordt dit afgerond. ●

Calamiteitenbestrijding

<u>Doel</u> Er is een goed getrainde en toegeruste calamiteitenorganisatie.	2016
--	------

Rapportage 2016

- In maart is het geactualiseerde Calamiteitenplan van waterschap Noorderzijlvest vastgesteld. De actualisatie van de vier calamiteitenbestrijdingsplannen (peilbeheer, waterverontreiniging, uitval zuiveringstechnische werken en primaire kering) is in uitvoering. De regeling dijkbewaking bij hoog water op zee is up to date gemaakt voor het begin van het nieuwe stormseizoen (oktober). Het ligt in de bedoeling om de netcentrische werkwijze binnen het proces calamiteitenzorg te implementeren. ●

Met deze werkwijze kan nog efficiënter en effectiever worden opgetreden. Dit traject is momenteel in de besluitvormingsfase.

- Het opstellen van de overstromingsrisico beheersplannen is een project dat binnen de veiligheidsregio Groningen uitgevoerd wordt en naar verwachting in 2017 gereed is.
- In het kader van het opleiden, trainen en oefenen (OTO) zijn zowel monodisciplinair als multidisciplinair diverse activiteiten uitgevoerd.
- Multidisciplinair is in een aantal situaties opgeschaald naar GRIP niveau, in november naar GRIP 2 (CoPI en ROT) vanwege een botsing tussen een trein en vrachtauto te Winsum en in december naar GRIP 1 (CoPI) vanwege een zeer grote brand in het centrum van Delfzijl. In beide situaties was waterschap Noorderzijlvest betrokken in de diverse crisisteams. Door minder neerslag en door accuraat op te treden hebben zich geen (grote) waterhuishoudkundige problemen voorgedaan. Binnen waterschap Noorderzijlvest is in een aantal situaties opgeschaald naar coördinatiefase 1, met instelling van een waterschap actieteam (WAT). Dit betrof onder andere de situatie rondom de vogelgriep eind 2016 en een drietal hoogwater situaties op zee, waarbij de coupures te Delfzijl in een aantal gevallen gesloten moesten worden. Ook tijdens deze situaties hebben zich geen (grote) waterhuishoudkundige problemen voorgedaan.

Beheer muskusrattenpopulatie

<u>Doel</u> De muskusrattenpopulatie is eind 2018 op een beheersbaar niveau, dat wil zeggen, per kilometer watergang 0,35 vangsten per jaar.	2018
---	------

Rapportage 2016.

- In het beheergebied van Noorderzijlvest zijn in 2016 circa 14.400 muskusratten gevangen. Ten opzichte van het jaar 2015 zijn de vangsten gedaald met 1.435 muskusratten (daling van 9%). Per kilometer watergang betekent dit ongeveer 1 vangst per jaar. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde is de vangst nog altijd hoog. Er is echter wel een dalende trend te herkennen. Ten opzichte van de start in 2012 zijn in 2016 circa 55% minder muskusratten gevangen. Er is 2016 een inhaalslag geweest met het beheeren van de muskusratten in de zogenaamde veldproef uurhokken. Doordat er in de vorige drie jaren volgens het protocol van de veldproef is gewerkt is in deze gebieden een grotere populatie ontstaan. Van de 28 vanggebieden zijn er nog 5 gebieden die verhoogde vangsten laten zien. In een aantal van deze gebieden zitten veldproef uurhokken. Twee gebieden liggen ten noordwesten van de stad Groningen. Er zijn meerdere grote gezamenlijke vangacties vanuit het samenwerkingsverband Noord en Oost Nederland geweest.
- Er zijn geen sporen van beverratten in het beheergebied van Noorderzijlvest waargenomen. Binnen het samenwerkingsverband Noordoost Nederland was in 2016 echter wel een recordvangst van 539 beverratten. Met name langs de grens met Duitsland werden deze beverratten gevangen.
- De uitkomsten van de driejarige veldproef muskusrattenbeheer worden naar verwachting begin 2018 aan het algemeen bestuur gepresenteerd.

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 1 – Waterveiligheid en rampenbestrijding

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2016	7.121	1.398	5.723	123
Jaarplan 2016 na wijz.	7.299	1.453	5.846	363
Jaarplan 2016	7.637	1.428	6.209	-
Jaarrapportage 2015	6.373	1.041	5.332	-
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2016	21.566	16.068	-	5.498
Eindejaarprognose bij NJR	16.089	10.526	-	5.563
Jaarplan 2016	33.900	22.452	-	11.448
Jaarrapportage 2015	26.044	17.251	-	8.793

- **Rechtmatigheid**
In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-/overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van nagenoeg € 0,2 miljoen.
- **Saldokosten**
De saldokosten komen ca. € 0,1 miljoen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. De kapitaallasten zijn eenmalig verlaagd met € 70.000 als gevolg van een correctie op de boekwaarde van het in 2013 afgeronde project monitoring Ommelanderzeedijk Livedijk. Deze correctie was het gevolg van een gunstiger afwikkeling van financiering in relatie tot het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Als gevolg van een verlate aanbesteding in oktober is het geplande asfalteren niet volledig uitgevoerd in 2016.
- **Investerings**
Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan met € 17,8 miljoen naar beneden bijgesteld. Tevens is de bijbehorende subsidie met € 11,9 miljoen verlaagd. Per saldo een (netto) verlaging van € 5,9 miljoen.
Ten opzichte van de eindejaarprognose in het najaar is er ca. € 5,4 miljoen meer op de lopende projecten uitgegeven en is er voor € 5,5 miljoen meer aan subsidie verantwoord in 2016.
Het netto investeringsbedrag komt nagenoeg uit op het niveau van de najaarsrapportage.

De bruto bestedingen op het project Dijkversterking Eemshaven-Delfzijl zijn € 4,4 miljoen hoger dan verwacht. Ten opzichte van de najaarsrapportage is een aantal risico's opgetreden waardoor er meer is uitgegeven aan seismisch onderzoek, onderzoek hoogwater, personele inzet en juridische ondersteuning dan voorzien. Daarnaast is er een onvoorziene aanbestedingsclaim betaald, is er een extra woning aangekocht en is meerwerk opgedragen in het kader van de voorbelasting Marconi. De aankoop van grond heeft eerder plaatsgevonden dan gedacht. Termijn 3+4 van Ommerlanderdiek is ten laste gebracht van 2016, terwijl aanvankelijk de planning was dat de uitvoering hiervan in 2017 gerealiseerd zou worden. Tenslotte zijn er over de gehele linie op diverse overige onderdelen meer kosten gemaakt dan voorzien. Hier staan hogere baten (subsidie HWBP 90%) tegenover.

De bruto bestedingen op de projecten Aanpak Eemskanaal zijn € 0,8 miljoen hoger dan in het najaar verwacht. Dit heeft te maken met gemaakte kosten voor advisering inzake de aardbevingsopgave en meer ingekochte producten op contract- en projectbeheersing.

De hiervoor genoemde bestedingen op de projecten zijn grotendeels subsidiabel. Hiermee is rekening gehouden in de jaarrapportage.

In bijlage C. van de jaarrapportage worden per project de bestedingen ten opzichte van de kredieten weergegeven.

Programma 2 – Voldoende en gezond water

Toelichting op inhoud van het programma

In dit programma wordt onder “voldoende en gezond water” begrepen de inrichting, het onderhoud en het beheer van het oppervlaktewater inclusief het toezicht hierop, en het beheer van het freatisch grondwater. Maatregelen voor het voorkomen van wateroverlast zoals het inrichten van waterbergingsgebieden en het vergroten of het plaatsen van gemaalcapaciteiten vallen tevens onder dit programma. Een belangrijk deel van de maatregelen voortvloeiend uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en uit het onderzoek Droge Voeten 2050 is in dit programma opgenomen. Dit geldt ook voor de maatregelen voortvloeiend uit de peilbesluiten.

Visie op Voldoende en Gezond water

De gevolgen van klimaatverandering hebben effect hebben op het watersysteem. Een stijgende zeespiegel, meer en langere perioden van hevige regen, afgewisseld met langdurige droogte, problemen die vragen om robuuste oplossingen. Wij willen dat ons watersysteem zo veel mogelijk natuurlijk functioneert en dat het klimaatbestendig, veerkrachtig en gezond is. Het watersysteem moet voldoende en schoon water bevatten. Voor mens en dier, voor natuur en landbouw en om de gewenste gebruiksfuncties mogelijk te maken, echter wel op plaatsen die daar het meest geschikt voor zijn. Dit betekent dat de waterpeilen vooral afgestemd zijn op de gebruiksfuncties. Om dit resultaat te bereiken gaan we verdergaande samenwerkingsvormen aan. Met het maatschappelijk veld, met andere overheden, marktpartijen, particulieren, kennisinstituten en het onderwijs. We maken ook zo veel mogelijk gebruik van innovaties en technologische ontwikkelingen, die het gestelde doel dichterbij brengen.

Als het gaat om gezond en schoon oppervlaktewater werken we aan de invulling en uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Zonder de doelstelling van de KRW uit het oog te verliezen kiezen we voor: haalbaar en betaalbaar. Deze haalbaarheid wordt vergroot als de bijdragen van partners en subsidies voor de cofinanciering tijdig beschikbaar komen; wij zullen ons daarvoor inzetten. Wij streven naar een goede samenwerking met de gebiedscollectieven die in de provincies de vergroening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid gaan invullen. Het terugdringen van emissies en nutriënten blijkt de belangrijkste succesfactor om de waterkwaliteit te verbeteren. Ook bij het uitvoeren van andere investeringen, zoals die in het kader van Droge Voeten, wordt een bijdrage aan het realiseren van de KRW-doelen geleverd.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2016

Kaderrichtlijn water

Doel	
Het verbeteren van de ecologische en fysisch-chemische toestand van onze waterlichamen overeenkomstig de doelstellingen vanuit de Europese kaderrichtlijn water. De leefgebieden van vissen, macrofauna en planten zijn uiterlijk in 2027 verbeterd.	2021 - 2027

Rapportage 2016

- Het algemeen bestuur heeft in maart besloten dat Noorderzijlvest bijdraagt aan de realisatie van de laatste fase "Beekherstel Oostervoortsche Diep". De inzet van middelen is afhankelijk van een positieve beschikking op de POP-subsidie. Begin 2017 is de subsidie toegekend. In 2016 zijn de voorbereidende werkzaamheden opgestart. In 2017 wordt gestart met de uitvoering. Het project wordt samen met de provincie Drenthe uitgevoerd. ●
- Begin 2016 is een verkenning uitgevoerd naar de te nemen (fysieke) maatregelen in de Steenbergerloop voor realisatie van de KRW-doelstellingen. In maart 2016 heeft het algemeen bestuur vastgesteld dat, vanwege de beperkte effectiviteit, geen inrichtingsmaatregelen worden getroffen. ●
- In het jaarplan is de aanleg van in totaal 10 km natuurvriendelijke oever opgenomen: 4 km doorgeschoven vanuit 2015, 4 km Maren-Reitdiep en 2 km Hoendiep-Aduarderdiep. Door de beschikbaarheid van gronden was de verwachting bij de najaarsrapportage dat er 6 km natuurvriendelijke oever gerealiseerd zou worden. Uiteindelijk is er 5,5 km gerealiseerd. Voor de aanleg van de natuurvriendelijke oevers is POP3 subsidie aangevraagd. Bij toekenning kan deze met terugwerkende kracht ingezet worden vanaf 1 juni 2016. ●
- Het algemeen bestuur heeft in mei 2016 ingestemd met de realisatie van vier vispassages in de Grote Masloot. Met de voorbereidingen is gestart. De uitvoering vindt plaats in 2017. ●
- Eind 2016 is gestart met het optimaliseren en formaliseren van het visvriendelijk spuibeheer bij de Cleveringsluizen. De planning is dat eind 2017 het visvriendelijk spuibeheer is geïmplementeerd. ●
- De planvormfase voor het vervangen en realiseren van een vispassage nabij het Sterrebos is afgerond. De daadwerkelijke uitvoering van de vispassage Sterrebos vindt naar verwachting in 2017/2018 plaats. Begin 2017 is hiervoor door het algemeen bestuur een krediet verstrekt. ●
- In 2016 is opvolging gegeven aan extensief beheer en onderhoud van onze waterhuishoudkundige infrastructuur, zoals vastgelegd in ons beheer- en onderhoudsplan. ●
- In het kader van het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer (DAW) is samen met de landbouwsector gestart met het voorbereiden van projecten om emissies uit de landbouw terug te dringen. De plannen van aanpak voor de vermindering van erfemissies akkerbouw en veeteelt zijn samen met de LTO uitgewerkt. Vanuit het programma Gouden Gronden zijn drie projecten voor de vermindering van perceelemissies voorbereid. De POP3 subsidieregeling is gewijzigd. Het gevolg is dat er een bestuurlijk en juridisch verankerde regionale regeling moest worden opgesteld voor de bekostiging van DAW maatregelen. De regeling wordt opgesteld door de provincies. De provincies Drenthe en Groningen stellen de regionale regeling naar verwachting open in respectievelijk najaar 2017 en begin 2018. Eind 2016 is gestart met kleine verkenningsprojecten ter voorbereiding van twee van de geplande POP3 projecten uit het programma Gouden Gronden. ●
- Het algemeen bestuur heeft begin 2016 ingestemd met het doen van een bijdrage voor de aanleg van waterpartijen bij het Hampshirehotel en in de planvorming en de aanleg van een moeraszone/natuurvriendelijke oever in de noordoosthoek van het Paterswoldsemeer (Lage Wal). Na afronding van de (vergunning)procedures wordt begonnen met de aanleg van de waterpartijen. Uitvoerder van de plannen (Hampshire) verwacht medio 2017 te starten met de aanleg. De planuitwerking voor inrichting van de moeraszone "De Lage Wal" is door de provincie Groningen, in samenwerking met de omgeving, opgepakt. De ●

plannen zijn ingediend voor een bijdrage POP3 subsidie. In 2017 wordt duidelijk of de subsidie wordt toegekend. Daarna kan het plan verder uitgewerkt worden.

- Binnen de gebiedsinrichting Zuidelijk Westerkwartier is gestart met de planvorming voor de herinrichting van het beekdal Dwarsdiep. Dit geeft invulling in de opgave voor NNN en KRW. De realisatie van deze opgaven wordt gecombineerd met de inrichting van het waterbergingsgebied Dwarsdiep (Droge Voeten 2050). Nog niet alle gronden zijn beschikbaar. De planning van de daadwerkelijke inrichting is hiervan afhankelijk.

Droge Voeten 2050

<u>Doel</u>	
Een robuust en veerkrachtig watersysteem dat bestand is tegen extreme waterhuishoudkundige situaties ten gevolge van grote hoeveelheden neerslag, danwel tegen grote droogte. Zowel op korte termijn als op lange termijn zullen maatregelen moeten worden uitgevoerd voor een toekomstbestendig watersysteem.	2020 - 2050

Rapportage 2016

- De gebiedsinrichting Zuidelijk Westerkwartier bevindt zich in de planfase. Voor de natuur- en waterbergingsgebieden De Dijken-Bakkerom en De Drie Polders zijn bijeenkomsten gehouden met omwonenden, eigenaren, belangenorganisaties en overheden. De verkregen informatie is verwerkt tot schetsen. Deze worden uitgewerkt naar concept-inrichtingsplannen. De plannen worden volgens planning in 2017 afgerond en ter besluitvorming aangeboden. De startnotitie Reikwijdte en Detailniveau MER heeft ter inzage gelegen. Ook zijn gesprekken met grondeigenaren gevoerd voor het beschikbaar krijgen van de benodigde gronden.
- De waterbergingsopgave in het Dwarsdiep is eveneens een onderdeel van de gebiedsinrichting Zuidelijk Westerkwartier. De bijeenkomsten met het gebied zijn dit jaar gehouden. De verkregen informatie is verwerkt in schetsen. Deze worden uitgewerkt tot een concept inrichtingsplan. In dit plan wordt tevens de opgave voor natuur en KRW opgenomen. Er zijn gesprekken met grondeigenaren gevoerd voor het beschikbaar krijgen van de benodigde gronden. Een significant deel van het benodigde areaal is nog niet beschikbaar. Dit vraagt maatwerk en extra doorlooptijd.
- De verkenningsfase voor de DV2050 maatregel 'Optimalisatie Onlanden', om het water effectiever te bergen in de Eelder- en Peizermeden (De Onlanden), is opgestart. De doorlooptijd van deze fase is naar verwachting tot aan de zomer van 2017. Het resultaat is een voorkeursvariant.
- In maart 2016 heeft het algemeen bestuur ingestemd met het nader onderzoeken en een variantenstudie voor het vergroten van de bemalingscapaciteit van gemaal Schaphalsterzijk. De oriëntatiefase is in 2016 opgestart. In 2017 wordt het algemeen bestuur geïnformeerd over de mogelijke uitvoeringsvarianten, gecombineerd met een aanvraag voor een uitvoeringskrediet. Uitvoering van de capaciteitsvergroting van gemaal Schaphalsterzijk is voorzien in 2018/2019.
- In september 2016 heeft het algemeen bestuur besloten om aanvullend op het eerder vastgestelde maatregelenpakket DV2050, de capaciteit van gemaal HD Louwes uit te breiden. Hierdoor hoeven er minder keringen te worden verhoogd. In 2017 zal gestart worden met de voorbereiding en verkenning van de capaciteitsuitbreiding van gemaal HD Louwes. De opdracht omvat tevens het tijdelijk compartimenteren van Schouwerzijk en het opwaarderen van het Husingokanaal.
- In mei 2016 heeft het algemeen bestuur ingestemd met het verlenen van een krediet voor de uitvoering van het Deltaprogramma Zoetwater (DPZ). Het Uitvoeringsprogramma Deltaprogramma Zoetwater bestaat uit de vier maatregelen waar Noorderzijlvest bij betrokken is, te weten: "Natuurlijk inrichting Dwarsdiep", "Optimalisatie inlaten", "Spaarwater" en "Gouden Gronden". De maatregelen zijn in voorbereiding dan wel opgestart.

Nu bekend is dat de regionale regeling POP3 vanuit de provincie Groningen beschikbaar komt in 2018, zijn de projecten onder het programma Gouden Gronden ook in voorbereiding. Samen met de andere partners binnen de zoetwaterregio IJsselmeer bespreekt Noorderzijlvest de voortgang, planning en afspraken met het rijk ten aanzien van het uitvoeringsprogramma. Een plan van aanpak voor 'Waterbeschikbaarheid' is in 2016 opgesteld. Het doel van 'Waterbeschikbaarheid' is dat zowel gebruiker als waterschap een helder perspectief hebben tijdens beperkte beschikbaarheid van zoetwater en daardoor hun rol en verantwoordelijkheid pakken.

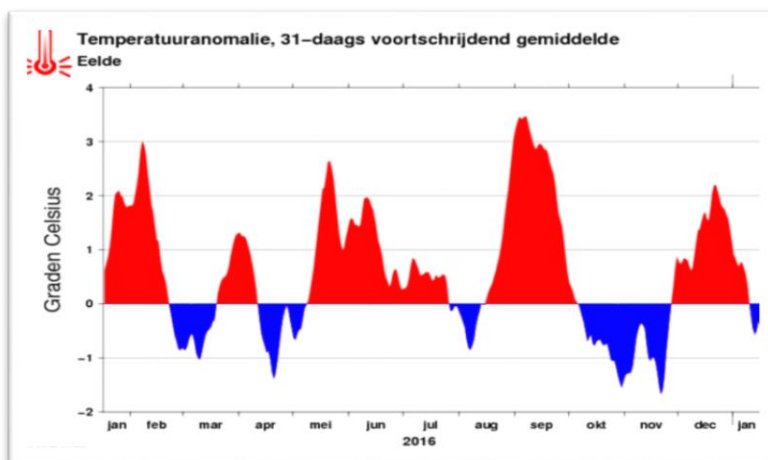
- Een onderzoek en nadere analyse naar de mogelijkheden voor het plaatsen van pompen in de spuiokers van de Cleveringsluizen te Lauwersoog in relatie tot het versterken van de regionale keringen rondom het Lauwersmeer is opgestart. Studie naar de voor- en nadelen van het plaatsen van pompcapaciteit ten opzichte van verhoging regionale keringen Lauwersmeer is in 2016 gestart.

Waterbeheersing algemeen

<u>Doel</u>	
Het realiseren van een optimaal en efficiënt waterbeheer; dat wil zeggen, gedurende het gehele jaar voldoende en schoon water voor alle gebruiksfuncties in ons beheergebied, tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten	2016 - 2021

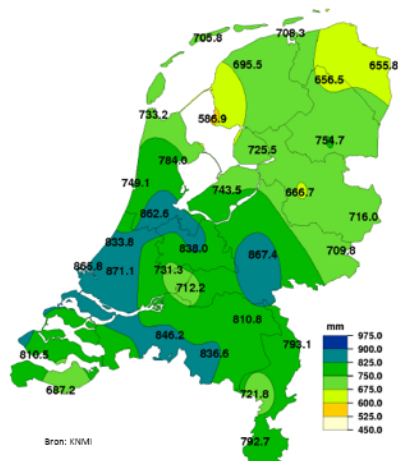
Rapportage 2016

- Het jaar 2016 behoort tot de 10 warmste jaren sinds 1901. Zeer zacht weer werd afgewisseld door een paar koudere periodes. Onderstaande grafiek geeft het temperatuurverloop van 2016 weer in Eelde, weggezet tegen het voortschrijdend gemiddelde.

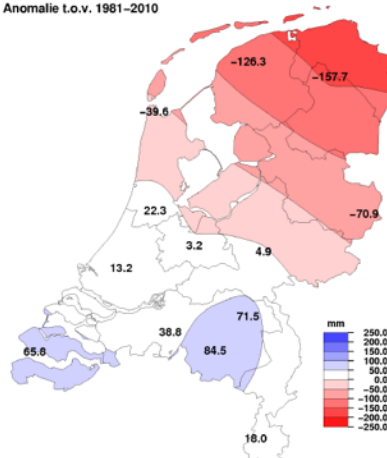
- In het beheergebied van Noorderzijlvest is over het gehele jaar gemiddeld zo'n 660 mm neerslag gevallen. Hiermee is 2016 qua neerslag te definiëren als een erg droog jaar. Ten opzichte van het gemiddelde van de afgelopen 50 jaar is in 2016 circa 160 mm minder is gevallen.

Jaarsom neerslag 2016

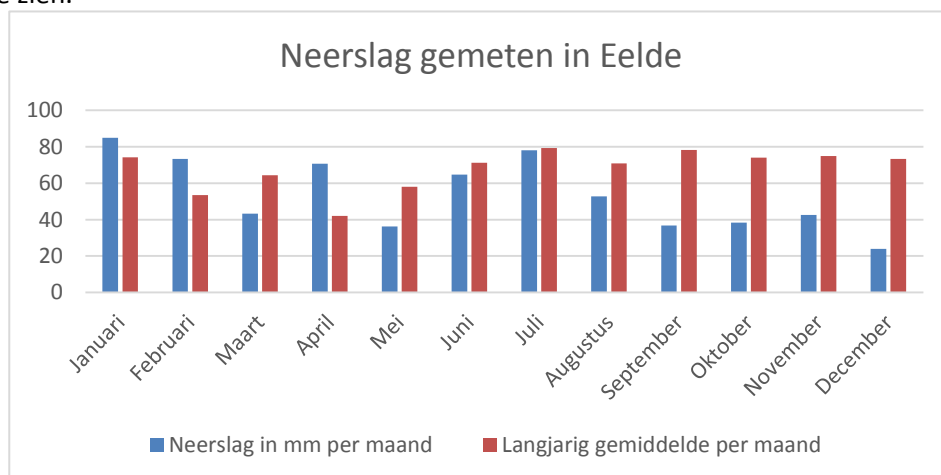

Jaarsom neerslag 2016

Anomalie t.o.v. 1981-2010

Tot en met de maand juli viel er ongeveer net zoveel neerslag als het langjarig gemiddelde voor deze maanden. De maanden augustus tot en met december waren uitzonderlijk droog en viel er veel minder neerslag dan het langjarige gemiddelde. In onderstaande grafiek is dit goed te zien.

De gevallen neerslag zorgde alleen in het Lauwermeer eind januari/ begin februari voor twee keer een overschrijding van alarmfase 1 (N.A.P. -0,33m). Begin maart werd het zoetwataanaanvoersysteem opgestart, dit met als doel om zoet water ter beschikking te stellen voor het beregenen in de noordelijke kustpolders. Doordat er in het groeiseizoen voldoende neerslag viel was er nauwelijks vraag naar water voor het beregenen. Tijdens de oogst was er wel vraag naar water voor beregening. Gewassen moesten beregend worden met als doel om de ondergrond zacht te maken zodat de gewassen geoogst konden worden.

De neerslag die in de maanden mei, juni, juli en augustus viel had vaak een buig karakter, waardoor er soms op een paar km afstand zeer grote verschillen waren. Deze clusterbuien zorgden plaatselijk soms voor zeer veel neerslag in korte tijd. Met name in bebouwde gebieden zorgde deze buien soms tijdelijk voor wateroverlast omdat het rioolstelsel deze hoeveelheid water niet kon verwerken in zo'n korte tijd. Het najaar was uitzonderlijk droog en daardoor erg rustig qua waterbeheer.

- Peilbesluiten met een relatie tot bodemdaling (1e schil) worden via een gebiedsgerichte aanpak opgestart. De issues zoals KRW, WB21, DV2050, NBW, GGOR en bodemdaling worden met deze werkwijze integraal meegenomen. De verkenningen en inventarisaties zijn uitgevoerd en zijn uitgewerkt in een plan van aanpak, met als doel te komen tot een toekomstbestendig ingericht gebied.

- In zes polders (Lettelbert, Vredewold, Lagemeeden, Nienoord, de Zuidhorner Zuidpolder en de Fanerpolder) heeft waterschap Noorderzijlvest een NBW-opgave. Er is een concept maatregelenplan opgesteld en een globale kostenraming. De berekende opgave en het plan wordt in 2017 ter besluitvorming aangeboden. ●
- In de vaststelling van het peilbesluit Smilde/7Blokken/Smildegerveen is vertraging opgetreden vanwege vertragingen in het vaststellen van het bestemmingsplan voor dit gebied. Verwachte vaststelling van het peilbesluit is nu medio 2017. De uitvoering van maatregelen t.b.v Smildegerveen (wateropgave) worden naar verwachting in 2017 uitgevoerd. ●
- Ten behoeve van het te nemen peilbesluit Grootegastermolenpolder zijn de knelpunten geïnventariseerd. Het peilbesluit is in concept gereed. De oplossingen worden met betrokkenen afgestemd, zodat de te nemen maatregelen draagvlak hebben. ●
- Het peilbesluit Oling is in 2016 genomen en de maatregelen die hier uit voortkomen zijn opgestart. In maart 2017 is met de realisatie van deze maatregelen gestart. Eind 2017 worden deze werkzaamheden afgerond. ●
- De provincie Groningen heeft een aanvraag watervergunning voor de pilot rietproef/peilopzet Lauwersmeer ingediend. In december is de inspraak voor het ontwerp afgerond. Het streven was er op gericht om in het voorjaar 2017 de proef te kunnen laten starten. Begin 2017 heeft de provincie Groningen echter besloten om de tweejarige pilot vanaf het voorjaar 2018 te starten. ●
- Samen met de gemeente Eemsmond en de provincie Groningen is de mogelijkheid verkend om met behulp van een zogenoemde spoelzee de haven en vaargeul bij Noordpolderzijl structureel en duurzaam op voldoende diepte te houden. Naar verwachting wordt in het derde kwartaal van 2017 een voorstel hierover aan het algemeen bestuur voorgelegd. ●
- Afronding van de aanleg van onderhoudspaden in het gebied van de landinrichting Peize heeft in 2016 plaatsgevonden. In 2017 worden enkel nog een aantal kleine kunstwerken vervangen. ●
- Optimalisatie van de processen vergunningverlening en handhaving is verder vormgegeven. Noorderzijlvest neemt deel aan het samenwerkingsproject van waterschappen en Rijkswaterstaat voor een professionele en gemeenschappelijke voorziening die de bedrijfsprocessen van vergunningverlening en handhaving ondersteunt (Powerbrowser) ●
- Het Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP), het Vergunningsuitvoeringsprogramma (VUP) en het Jaarverslag 2015 van vergunningverlening en handhaving zijn opgesteld en aan het bestuur aangeboden. Ook is de Handhavingsnota 2016-2020 door het algemeen bestuur vastgesteld. De taken van vergunningverlening en handhaving zijn in 2016 conform de uitvoeringsprogramma's uitgevoerd. ○
- In het verleden zijn aan 22 melkveehouderijen een watervergunning verleend voor het lozen van melkspoelwater via een IBA op het oppervlaktewater. Deze vergunningen waren per 1 januari 2016 vervallen. Deze bedrijven zijn door de handhavers bezocht. Bij 19 bedrijven is de lozing beëindigd en 3 bedrijven hebben een nieuwe watervergunning ontvangen. ●
- In het kader van het bestuursakkoord water zijn samenwerkingsafspraken gemaakt tussen de waterschappen en Rijkswaterstaat op het terrein van vergunningverlening en handhaving. Het realiseren van de doelen ligt op koers. In het kader van deze samenwerking worden er regelmatig, gezamenlijk met het waterschap Hunze en Aa's, Wetterskip Fryslân en Rijkswaterstaat regio Noord Nederland van, inspectievluchten per helikopter uitgevoerd. In 2016 is 5 keer een vlucht gemaakt. ●
- Er zijn in dit jaar 789 vkm (vraag, klacht, melding)-zaken geregistreerd. Hiervan hadden 112 betrekking op de schouw, 352 ten aanzien van vergunningen en 325 met betrekking tot handhaving. Het merendeel betrof vragen. ●

- In 2016 zijn ongeveer 300 watervergunningen verleend voor lozingen en wijzigingen in het watersysteem. ●
- Het herstellen van kades en beschoeiingen van de benedenstroomse delen van het Usquerdermaar, wordt daar waar mogelijk gecombineerd met de aanleg van natuurvriendelijke oevers en met de aanpak van de naastgelegen regionale kering. De voorbereiding is in het tweede kwartaal 2016 gestart. In 2017 worden de eigenaren bezocht en geïnformeerd over de maatregelen. Daarna worden de werkzaamheden in 2017 uitgevoerd. ●
- In 2016 is geconstateerd dat de huidige staat van de kade in Schouwerzijl en Niezijl onvoldoende is en dat op korte termijn beheermaatregelen noodzakelijk zijn. Er zijn tijdelijke damwanden geplaatst. De voorbereiding van de definitieve oplossingen vindt in 2017 plaats. Er wordt een projectplan opgesteld in overleg met dorpsbelangen/bewoners en de betreffende gemeenten. ○
- Onderzoek naar de effecten van aardbevingen op waterhuishoudkundige infrastructuur (sluizen, gemalen en stuwen) is opgestart. ●
- Overeenkomstig het beheer en onderhoudsplan is gewerkt aan het onderhoud van de hoofdwatgangen. ●
- In 2016 is de plant "grote waternavel" (plaagsoort) in toenemende mate aangetroffen in de waterlopen binnen ons beheersgebied, met name in het zuidelijk Westerkwartier. Bestrijding vindt plaats conform de beleidsnota Plaagsoorten, vastgesteld door het algemeen bestuur in maart 2016. De kosten voor de verwijdering van deze plaagsoort over het jaar 2016 bedroegen ongeveer € 100.000. ●

Waterbeheersing kunstwerken

<u>Doel</u> Het realiseren van een optimaal en efficiënt waterbeheer; dat wil zeggen, gedurende het gehele jaar voldoende en schoon water voor alle gebruiksfuncties in ons beheergebied, tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten	2016-2021
--	-----------

Rapportage 2016

- De renovatiewerkzaamheden aan spuikoker 3 van de Cleveringsluizen zijn in augustus 2016 gereed gekomen. ●
- Gestart is met de renovatie en elektrificatie van onze zeegemalen. De prioriteit voor 2016/2017 ligt bij het gemaal Spijksterpompen. Het algemeen bestuur heeft hiervoor in maart 2016 ingestemd met het voorbereidingskrediet. Vanwege de klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en vergroting van het te bemalen gebied wordt het onderzoek naar eventuele aanpassing en vergroting van de pompcapaciteit meegenomen. In 2016 is de oriëntatiefase opgestart. Naar verwachting wordt in 2017 het algemeen bestuur geïnformeerd over de mogelijke uitvoeringsvarianten. Hierbij wordt ook een aanvraag gedaan voor een uitvoeringskrediet. De uitvoering van de aanpassingen aan gemaal Spijksterpompen is voorzien in 2018/2019. ●
- In mei 2016 heeft het algemeen bestuur krediet verstrekt voor de renovatie c.q. vervanging van een tweetal relatief kleine poldergemalen "Rottegat" en "Garmerwolde". De voorbereidingen voor de vervanging zijn in 2016 opgestart. Onderdeel van de voorbereiding is het verkennen van de mogelijkheden om de beide poldergemalen te vervangen door één poldergemaal op de locatie "Rottegat". In de eerste helft van 2017 wordt het project aanbestedingsgereed gemaakt. De uitvoering van de vervanging van poldergemalen "Rottegat" en "Garmerwolde" is voorzien in de tweede helft van 2017. ●
- De Commissie Bodemdaling heeft, uitgezonderd het onderdeel "aanpassen van de vispassage", ingestemd met de kosten van het project optimalisatie gemaal Den Deel. Deze optimalisatie is opgestart en wordt in de eerste helft van 2017 afgerond. Voor de vispassage wordt een aanvraag gedaan bij de commissie bodemdaling om deze in 2017 te vervangen. ●

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 2 – Voldoende en gezond water

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2016	17.161	1.441	15.720	906
Jaarplan 2016 na wijz.	18.013	1.387	16.626	-345
Jaarplan 2016	17.553	1.272	16.281	-
Jaarrapportage 2015	18.381	2.434	15.947	209
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2016	3.087	1.547	5	1.535
Eindejaarpoggnose bij NJR	3.520	1.010	-	2.510
Jaarplan 2016	7.813	1.730	-	6.083
Jaarrapportage 2015	7.479	2.151	281	5.047

- **Rechtmatigheid**
In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-/overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van ca. € 0,8 miljoen.
- **Saldokosten**
De saldokosten komen ca. € 0,9 miljoen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. De goederen en diensten laten een voordeel zien van € 0,7 miljoen. De kosten voor nazorg baggerwerk Winsum vielen goedkoper uit (€ 0,1 miljoen). Baggerwerk in het Hoendiep wordt deels uitgevoerd in 2017 (€ 0,2 miljoen). Daarnaast blijven de kosten voor dieselolie en energie ruim binnen budget (€ 0,4 miljoen) ten gevolge van de gunstige weersomstandigheden. De onttrekking aan de bestemmingsreserve overdiepte Hoendiep heeft in 2016 niet plaats gevonden, dit vindt in 2017 plaats (€ 160.000). De kosten voor het baggeren van Noordpolderzijl zijn binnen budget opgevangen, derhalve heeft de onttrekking aan de bestemmingsreserve baggeren stedelijk gebied niet plaatsgevonden (€ 32.000). Tenslotte zij vermeld dat de baten hoger zijn dan geraamd (€ 0,4 miljoen) als gevolg van nagekomen baten bodemdaling voor energiekosten van een boezem-gemaal en een gunstige financiële afronding van de bouw van een NAM-gemaal (€ 0,4 miljoen).
- **Investerings**
Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan met € 4,3 miljoen naar beneden bijgesteld. Tevens is de bijbehorende subsidie met € 0,7 miljoen verlaagd. Per saldo een (netto) verlaging van € 3,6 miljoen. Ten opzichte van de eindejaarpoggnose in het najaar is er voor ca. € 0,4 miljoen minder op de lopende projecten uitgevoerd en is er voor € 0,5 miljoen meer aan subsidie verantwoord in 2016. Het netto investeringsbedrag komt hiermee € 1,0 miljoen lager uit dan de najaarsrapportage.

Door vertrek van een aantal medewerkers en het later vervullen van deze vacatures zijn enkele projecten enigszins vertraagd, zoals de aankoop van onderhoudspaden, uitbreiding capaciteit Schaphalsterzijl en optimalisatie poldergemalen. Het project natuurvriendelijke oevers Reitdiep-Kommerzijl is vertraagd vanwege de aanwezigheid van waterspitsmuizen (Flora- en Faunawet). In het kader van afronding van het structuurplan Noorddijk is meer subsidie ontvangen dan geraamd. De bijdrage in het groot onderhoud op de Cleveringssluizen is afgehandeld en ontvangen in 2016. In het najaar was hier ten onrechte geen rekening mee gehouden.

In bijlage C. van de jaarrapportage worden per project de bestedingen ten opzichte van de kredieten weergegeven.

Programma 3 – Gezuiverd water

Toelichting op inhoud van het programma

Onder het programma gezuiverd water wordt verstaan het ontvangen, transporteren en zuiveren van het afvalwater en het verwerken en afvoeren van zuiveringsslib. Er wordt actief samenwerking gezocht met andere actoren (gemeenten en waterleidingbedrijven) in de waterketen.

Visie op Gezuiverd Water

In de afvalwaterketen gaan we afvalwater op een duurzame en efficiënte manier inzamelen en zuiveren. Het gezuiverde water is schoon, veilig voor de volksgezondheid en het levert een bijdrage aan de kwaliteit van de omgeving. De infrastructuur voor de inzameling en verwerking van afvalwater en de afvoer van overtollig hemelwater en grondwater is klimaatbestendig. Het zuiveringsproces van afvalwater levert niet alleen schoon water op, maar ook grondstoffen en energie, die een economische waarde vertegenwoordigen. Wij gaan op zoek naar de mogelijkheden van het tot waarde brengen van stoffen die vermarkt kunnen worden en waarvoor het verantwoord is daar investeringen voor te doen. Datzelfde geldt voor het winnen en gebruiken van duurzame energie. Wij willen nagaan hoe we de zuivering nog meer bedrijfsmatig kunnen aanpakken. De samenwerking in de waterketen, vooral tussen gemeenten en waterschap heeft aanzienlijke besparingen opgeleverd. Wij gaan onderzoeken of er nog potentie is voor meer.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2016

Rioolwaterzuiveringsinstallaties

<u>Doel</u> Het zuiveren van het aangeleverde afvalwater van huishoudens en bedrijven, waarbij de waterkwaliteit van het effluent voldoet aan de landelijke normering en waarbij het bereiken van de ecologische doelen voor het ontvangende watersysteem niet in de weg staat.	2019
--	------

Rapportage 2016

- De voorbereidende werkzaamheden voor groot onderhoud aan onze rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn uitgevoerd. Aan de vuilroosters bij de rwzi Garmerwolde is het geplande groot onderhoud uitgevoerd. Hiermee is de levensduur verlengd. Het groot onderhoud aan de rwzi-Delfzijl (geurbestrijding) is eveneens afgerond.
- De voorbereidingen voor het aanpassen c.q. vervangen van de procesautomatisering (regiekamer) op de rwzi's Eelde, Uithuizermeeden en Delfzijl zijn afgerond en de aanbesteding voor de realisatie is opgestart. In het eerste kwartaal van 2017 heeft de gunning plaatsgevonden.

- De voorbereidingen voor de realisatie van de rwzi Westerkwartier zijn, in lijn met de perspectiefnota 2016-2019, opgeschoven naar het jaar 2017. In het derde kwartaal van 2016 is gestart met een herijking van de eerder uitgevoerde business-case. Veranderende in- en externe inzichten zijn hierin meegenomen. De afronding vindt in het tweede kwartaal van 2017 plaats.
- De implementatie van assetmanagement binnen Noorderzijlvest loopt conform planning. In 2016 zijn als pilot voor de implementatie drie projecten conform deze werkwijze opgestart (Spijksterpompen, Schaphalsterzijl en vervanging kamerfilterpersen).
- Het onderzoek naar de effecten van aardbevingen op het functioneren van onze infrastructurele werken in het watersysteembeheer en zuiveringsbeheer (o.a. rwzi's en persleidingen) is in 2016 opgestart. Een eerste analyse is inmiddels (intern) uitgevoerd. Op basis van deze analyse wordt in 2017 in kaart gebracht welke vervolgstappen noodzakelijk zijn.

Transport afvalwater

<u>Doel</u> Zorgvuldig en efficiënt transport van afvalwater door middel van goed onderhouden rioolgemaal en (pers)leidingen.	2016 - 2019
--	-------------

Rapportage 2016

- Het rioolgemaal Hoogkerk is eind 2016 gerealiseerd en opgeleverd.
- Het algemeen bestuur heeft in februari 2016 ingestemd met de renovatie van negen rioolgemaal. De gunning heeft in de zomer plaatsgevonden. De renovatiewerkzaamheden zullen volgens planning in 2018 worden afgerond.
- Het plaatsen van debietmeters zorgt voor het optimaal en efficiënt kunnen beheren van het afvalwatertransport. De gunning heeft in september plaatsgevonden. De uitvoering is vervolgens opgestart en zal volgens planning in 2018 zijn afgerond.
- In 2016 is een aantal knelpunten in onze riooltransportleidingen aangepakt. Het gaat hierbij voornamelijk om knelpunten die ontstaan zijn ten gevolge van plannen van derden. Een voorbeeld hiervan is de verlegging van een deel van de persleiding Groningen-Garmerwolde in verband met de plannen van de gemeente Groningen voor een transferium bij Driebond.
- Het onderhoudsbeheersysteem is in 2016 volledig geïntegreerd in de bedrijfsvoering.
- Het onderzoek naar de effecten van aardbevingen op het functioneren van onze infrastructurele werken in het watersysteembeheer en zuiveringsbeheer (o.a. rwzi's en persleidingen) is in 2016 opgestart. Een eerste analyse is inmiddels (intern) uitgevoerd. Op basis van deze analyse wordt in 2017 in kaart gebracht welke vervolgstappen noodzakelijk zijn.

Verwerking rioolslib

<u>Doel</u> Het zo duurzaam en efficiënt mogelijk verwerken van het rioolslib dat bij de zuivering van het afvalwater vrijkomt, waarbij zo mogelijk het rioolslib als grondstof weer hergebruikt wordt.	2018
--	------

Rapportage 2016

- De slibstrategiestudie is afgerond. De uitkomsten zijn in 2016 op bestuurlijk niveau en samen met waterschap Hunze en Aa's besproken.
- De voorbereidingen voor de vervanging van de kamerfilterpersen door membraanfilterpersen en het realiseren van een kolengruis doseerinstallatie zijn in 2016 opgestart. De uitvoering is voorzien in de jaren 2017-2018.

Duurzaamheid en energie

Doel Kostenreductie en/of kwaliteitsverbetering door samenwerking en door het toepassen van innovaties op het gebied van afvalwaterinzameling, transport, zuivering, energie(terug)winning.	2016 - 2019
---	-------------

Rapportage 2016

- De pilot CADoS op de rwzi Ulrum loopt tot en met 2017. Het algemeen bestuur is in maart 2016 geïnformeerd over de tussentijdse resultaten.
- Voor het uitvoeren van energiebesparende maatregelen bij een aantal rwzi's, is een RTC-sturing (RealTimeControl) op de aanvoerende gemalen richting Garmerwolde ingericht. Deze pilot wordt uitgevoerd om het systeem te testen. Het inregelen heeft grotendeels in 2016 plaatsgevonden. Afronding van het project is voorzien in 2017. Daarnaast is in 2016 de opdracht verstrekt om de ijzerchloridedosering op de rwzi Garmerwolde aan te passen. De oplevering vindt medio 2017 plaats. In 2016 is een onderzoek opgestart naar optimalisatie van de deelstroombehandelingsinstallatie. De uit dit onderzoek voortvloeiende maatregelen worden in 2017 uitgevoerd. In 2016 heeft onderzoek plaatsgevonden naar de vervanging van de blowers (motoren beluchtingssystemen zuiveringsinstallaties). Het plan is om deze te vervangen door energiezuinige systemen. Dit staat gepland voor 2017. Tenslotte is in 2016 binnen het thema energiebesparing het chemicaliënverbruik terug gedrongen door een alternatieve koolstofbron toe te passen (afvalstroom uit (fris)drankindustrie). In 2017 wordt onderzocht of dit kan leiden tot een structurele oplossing.
- De samenwerking met gemeenten in ons beheergebied, alsook de samenwerking met ons buurwaterschap Hunze en Aa's en de waterbedrijven in Groningen en Drenthe, is in 2016 verder versterkt.
- De zonnepanelen zijn in 2016 geplaatst. De onderhoudsperiode van 15 jaar is ingegaan.

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 3 – Gezuiverd water

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2016	26.514	12.003	14.511	960
Jaarplan 2016 na wijz.	27.694	12.223	15.471	457
Jaarplan 2016	27.731	11.803	15.928	-
Jaarrapportage 2015	27.223	11.822	15.401	17
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2016	3.340	234	-	3.106
Eindejaarprognose bij NJR	3.897	-	-	3.897
Jaarplan 2016	8.385	10	-	8.375
Jaarrapportage 2015	2.005	148	-	1.857

● Rechtmatigheid

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-/overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van ca. € 1,2 miljoen.

- **Saldokosten**
De saldokosten komen ruim € 0,9 miljoen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. De goederen en diensten laten een voordeel zien van € 0,9 miljoen. De post chemicaliën valt gunstiger uit als gevolg van het toepassen van een milieuvriendelijker alternatief (€ 0,4 miljoen), de energiekosten zijn € 0,4 miljoen lager dan verwacht en de inzet van eigen personeel is iets lager (€ 0,1 miljoen).
- **Investeringsen**
Het (verwachte) bruto bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan met € 4,5 miljoen naar beneden bijgesteld.
Ten opzichte van de eindejaarprognose in het najaar is er ca. € 0,5 miljoen minder op de lopende projecten uitgegeven en is er voor € 0,2 miljoen aan bijdragen verantwoord in 2016.
Het netto investeringsbedrag komt hiermee € 0,8 miljoen lager uit dan de najaarsrapportage.

Vertraging in de concretiseringsfase (scope helder krijgen en voorbereidingen contract) van de geplande renovatie van enkele rioolgemalen heeft geleid tot minder uitgaven in 2016. Door vertraging in de levertijden is de plaatsing van debietmeters pas laat in het jaar opgestart en heeft derhalve geleid tot minder uitgaven in 2016. Tenslotte zij vermeld dat de geplande bestedingen ter vervanging van slibfilterpersen en realisatie kolengruisdoceerinstallatie grotendeels naar 2017 zijn doorgeschoven. Gekozen is voor prestatie-inkoop (Best Value).

In bijlage C. van de jaarrapportage worden per project de bestedingen ten opzichte van de kredieten weergegeven.

Programma 4 – Water en maatschappij

Toelichting op inhoud van het programma

Het programma water en maatschappij richt zich op het verbinden van (het werk van) het waterschap met zijn omgeving. Ruimtelijke vraagstukken, recreatief medegebruik, vaarwegbeheer, de werkzaamheden van het bestuur en de externe communicatie en educatie zitten in dit programma. Ook het onderhoud en beheer van het cultuurhistorisch erfgoed van het waterschap valt binnen dit programma.

Visie op Water en Maatschappij

We willen een vooraanstaande positie in de maatschappij innemen ten aanzien van onze taakvelden. Het is van belang om dat ook uit te stralen, door hierover naar buiten gericht te opereren. Onze ambitie is het vergroten van het vertrouwen bij de omgeving dat we onze taak goed uitoefenen. Duurzaam handelen als organisatie is en blijft belangrijk voor alle taken. Dit reikt verder en breder dan alleen duurzaam inkopen en aan energiebesparing doen. Het gaat om maatschappelijk verantwoord ondernemen. We zijn een gemakkelijk te vinden organisatie en eenvoudig te benaderen voor informatie, vragen en klachten. Onze organisatie is zodanig ingericht dat burgers snel en adequaat geholpen kunnen worden. We vinden het belangrijk mét gebiedspartners subsidies beter te benutten, om samen draagvlak te creëren en de kosten voor de maatschappij te beperken.

Wij willen zorgvuldig omgaan met onze watergerelateerde cultuurhistorische objecten, zoals waardevolle molens, sluizen en gemalen. De waterstaatkundige objecten die geen functie (meer) hebben voor het waterbeheer, proberen we over te dragen aan derden. Hieronder vallen ook de op dit moment nog bij ons in beheer zijnde bruggen. Hoogstnoodzakelijke renovaties aan bruggen worden uitgevoerd.

Wij leveren ook een beperkte bijdrage aan het oplossen van de waterproblematiek in ontwikkelingslanden. Het gaat dan vooral om het uitdragen van kennis aangaande de realisatie van de afgesproken millenniumdoelen ten aanzien van schoon drinkwater, waterhygiëne en waterafvoer.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2016

Bestuur

<u>Doel</u> Een professioneel bestuur, dat op transparante wijze tot besluitvorming komt, zijn besluiten bekend maakt aan de omgeving en bekend is in het beheergebied en bij de stakeholders.	2016-2019
---	-----------

Rapportage 2016

- Vanaf 1 januari 2016 worden geen papieren vergadersets meer verstrekt en vergadert het algemeen bestuur digitaal. ●
- Het dagelijks bestuur heeft besloten om aan het organiseren van een bestuurs-/relatiedag volgend jaar invulling te geven. ●
- Met de bestuurlijke rapportages (voorjaars-, najaars- en jaarrapportage) wordt tevens gerapporteerd over de stand van zaken ten aanzien van het bestuursakkoord. Een tussenevaluatie van het coalitieakkoord is voorzien in 2017 (midterm review). ●
- De onlangs vernieuwde Handreiking en model gedragscode integriteit (van VNG, IPO en UvW) en een nieuw Reglement van Orde zijn besproken in het fractievoorzittersoverleg en zijn in het vierde kwartaal vastgesteld door het algemeen bestuur. ●

Waterbewustzijn

<u>Doel</u> Onze omgeving weet aantoonbaar beter wie wij zijn en wat wij doen.	2019
---	------

Rapportage 2016

- Het actualiseren van het strategisch communicatiebeleidsplan is gereed. Het plan is begin 2017 in een informatieve vergadering van het algemeen bestuur gepresenteerd. ●
- De opdracht tot vervolgmeting kleinschalig imago-onderzoek is aangepast. Onderzoeken naar waterbewustzijn, reputatie en dienstverlening worden gecombineerd. Opdracht is begin 2017 uitgezet. ●
- Er is invulling gegeven aan de volgende publieksevenementen in 2016:
 - Vismigratiedag (21 mei),
 - Festival over de Vloed (4 juni),
 - Vanuit project dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl deelname aan Delfsail (29 juni t/m 3 juli).
 - Tocht om de Noord (25 september).
- Aan de "Week van Ons Water" is op twee manieren invulling gegeven:
 - 1) een online mediacampagne met 3 live-uitzendingen via Facebook tijdens de Week van Ons Water
 - 2) vanuit de publiekscampagne Beeldschoon Water zijn in de maand mei twee waterwandelingen georganiseerd, waarvan één in Kardingse.
- Educatie over water door deelname aan de GEO-week in mei is succesvol uitgevoerd. Deze GEO-week stond ook in het teken van schoon water. In juni vond het Jeugdwatercongres plaats. Het educatiebeleid is in 2016 geactualiseerd, evenals het online mediaplan. Er wordt doel(groep)gericht en campagnematig ingezet op verschillende online platformen (Twitter, Facebook, LinkedIn). Beide plannen zijn als bijlage aan het strategisch communicatiebeleidsplan toegevoegd. ●
- De implementatie van de servicenormen (contactkanalen o.a. telefoon, email, post, website en balie) was gepland voor het vierde kwartaal en is iets vertraagd. Vaststelling en implementatie van de servicenormen vindt begin 2017 plaats. ●

Vaarwegenbeheer en recreatie

<u>Doel</u>	
Instandhouding van toegankelijke en veilige vaarwegen.	2016
Het beheer en onderhoud van bruggen is een oneigenlijke waterschapstaak. Bruggen worden derhalve in goede overdraagbare staat overgedragen aan de wegbeheerder	2016-2025
Instandhouding van water gerelateerde cultuurhistorische objecten	2016
De aangewezen zwemwaterlocaties voldoen minimaal aan de zwemwaterkwaliteit "aanvaardbaar"	2016

Rapportage 2016

- Het reguliere beheer en onderhoud aan vaarwegen, sluizen en bruggen inclusief bediening kunstwerken is in 2016 uitgevoerd. ●
- Het algemeen bestuur heeft in maart 2016 ingestemd met de vervanging van de bruggen Molentil en Westerwijtwerderdraai in de gemeente Loppersum. De voorbereidende werkzaamheden lopen volgens plan. De ontwerpen zijn met de gemeente, dorpsbelangen en omwonenden afgestemd. Bij de nadere planuitwerking en voor de aanbesteding wordt nog gekeken of de brug Molentil wordt vervangen door een nieuwe brug overeenkomstig het kredietvoorstel of vervangen wordt door een dam met duiker. De start van de aanpak van beide bruggen vindt in 2017 plaats. Na oplevering en ingebruikname zal de overdracht van beheer en onderhoud van de bruggen naar de wegbeheerder plaatsvinden. ●
- Het reguliere beheer en onderhoud van cultuurhistorische sluizen en waarhuizen heeft in 2016 plaatsgevonden. Extra (groot) onderhoud aan de sluisfront van de cultuurhistorische sluis Noordpolderzijl is noodzakelijk. Dit zal naar verwachting in de tweede helft van 2017 worden uitgevoerd (opgenomen in jaarplan 2017). ●
- De nieuwe molenstichting (stichting de Groninger poldermolens) is eind 2015 opgericht. Het nieuwe bestuur van de molenstichting is begin 2016 van start gegaan. Het waterschap is hierin met twee bestuurders afgevaardigd. ●
- Het zwemwaterseizoen 2016 is wat betreft de waterkwaliteit goed verlopen. Op slechts enkele locaties is in een relatief korte tijd blauwalg geconstateerd. ●
- In 2016 is er overleg met de betreffende stakeholders geweest voor die locaties die niet voldeden aan de eisen vanuit de EU-Zwemwaterrichtlijn. Samen met de stakeholders is een onderzoek uitgevoerd naar de te nemen maatregelen. Inmiddels voldoen alle zwemwaterlocaties aan de eis "minimaal aanvaardbare zwemwaterkwaliteit" voor onder andere blauwalg en bacteriën. ●

Duurzaamheid en energie

<u>Doel</u>	
Kostenreductie en/of kwaliteitsverbetering door samenwerking en door het toepassen van innovaties.	2016 - 2019

Rapportage 2016

- De nota Energie- en duurzaamheidsbeleid is in oktober in de vergadering van het algemeen bestuur gebracht. Eind 2016 is conform de afspraken in het kader MJA3 een nieuw Energie en efficiency Plan (EEP) voor de jaren 2017-2020 opgesteld. ●

Doel Vergroten en ook delen van kennis op waterhuishoudkundig gebied in relatie tot maatschappelijke en economische ontwikkelingen, ook op mondiaal gebied.	2016-2021
---	-----------

Rapportage 2016

- De innovatiebeleidsnota is in oktober in het algemeen bestuur besproken. In deze nota staan de kaders hoe Noorderzijlvest wil omgaan met innovaties.
- Het internationale samenwerkingsproject in Nicaragua en Honduras is in 2016 succesvol afgerond en geëvalueerd. In opdracht van het dagelijks bestuur is onderzoek gestart naar een vervolgtraject in Nicaragua, met mogelijke fondsen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Op verzoek van onze partners is de afronding van het project in Kenia (voor ons budgetneutraal) verlengd tot midden 2017.
- De evaluatie van de internationale projectresultaten 2011-2016 is begin 2016 aan het AB gepresenteerd. Aan de hand daarvan en op basis van een recente inventarisatie van kansrijke initiatieven, heeft het DB in het najaar besloten om een verkenning in Colombia en in Afrika (Burkina Faso en/of Ethiopië) te starten. In november heeft een eerste missie in Colombia plaatsgevonden, die goede aanknopingspunten voor een vervolg lijkt te hebben. Over Burkina Faso is het overleg geopend met de waterschappen die er al actief zijn (Hunze en Aa's en Drents Overijsselse Delta).
- In 2016 is gestart met onderzoek om te kijken welke watersysteemkennis nodig is om de geplande KRW-maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit efficiënt en effectief in te zetten. Zowel landelijk als in het stroomgebied Rijn Noord lopen hiertoe trajecten, waar Noorderzijlvest aan bijdraagt. Wij zetten hierbij in op onder andere onderzoek aan kenmerkende KRW parameters, monitoring van de waterkwaliteit na aanleg van natuurvriendelijke oevers en evaluatie van de KRW-monitoring. In 2017 en 2018 worden watersysteemanalyses uitgevoerd ter kennisvergaring voor het derde stroomgebiedsbeheerplan (SGBP3). De vergaarde kennis wordt ook gebruikt om waar mogelijk te besparen op de geplande maatregelen binnen het huidige SGBP2 (2016-2021).

○

●

●

○

●

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 4 – Water en maatschappij

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2016	7.173	1.161	6.012	-129
Jaarplan 2016 na wijz.	6.870	987	5.883	-282
Jaarplan 2016	6.226	625	5.601	-
Jaarrapportage 2015	6.493	1.006	5.487	615
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2016	665	-12	90	588
Eindejaarprognose bij NJR	484	-	-	484
Jaarplan 2016	530	-	-	530
Jaarrapportage 2015	1.555	145	82	1.328

● Rechtmatigheid

In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-/overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een overschrijding zien van ca. € 0,3 miljoen.

Dit is mede het gevolg van een niet voorziene dotatie aan de voorziening WW per ultimo boekjaar. De overschrijding wordt grotendeels gecompenseerd door hogere baten (€ 0,2 miljoen).

- Saldokosten

De saldokosten komen ruim € 0,1 miljoen hoger uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. Enerzijds is er een overschrijding op de post toevoeging aan voorzieningen wegens een dotatie aan de voorziening WW (€ 0,8 miljoen). Anderzijds laten de goederen en diensten een voordeel zien van € 0,3 miljoen, voornamelijk door minder uitgaven voor gemeentelijke (afval)waterplannen en peilbesluiten en is de doorbelasting van eigen personeel lager uitgevallen (€ 0,2 miljoen). Tenslotte kan worden vermeld dat de inzet op internationale projecten leidt tot een bate van € 0,2 miljoen.

- Investerings

De verwachting in het najaar was dat het bestedingsniveau van de investeringsprojecten ongeveer op het niveau van het jaarplan zou uitkomen.

Ten opzichte van deze eindejaarprognose in het najaar is er nagenoeg € 0,2 miljoen meer op de lopende projecten uitgegeven. Rekening houdend met subsidie-afwikkeling en een bijdrage uit de exploitatie komt het netto investeringsbedrag € 0,1 miljoen hoger uit dan de najaarsrapportage.

Oorzaak van het verschil is dat er meer is besteed aan groot onderhoud bruggen dan verwacht in het najaar. Dit project loopt door tot in 2018.

In bijlage C. van de jaarrapportage worden per project de bestedingen ten opzichte van de kredieten weergegeven.

Programma 5 – Bedrijfsvoering

Toelichting op inhoud van het programma

Het programma Bedrijfsvoering richt zich op de ondersteuning van de primaire processen in het waterschap, onder andere personeel, informatievoorziening, financiën, sturing, beheersing (control) en faciliteiten.

Visie op Bedrijfsvoering

De maatschappelijke context waarin het waterschap werkt wordt breder. Dat levert ook nieuwe kansen op: mogelijkheden om werkzaamheden beter, goedkoper, efficiënter en sneller uit te voeren. Kostenbewust handelen is daarbij een van de uitgangspunten

We gaan actief op zoek naar nieuwe samenwerkingsvormen, vanuit verbindend denken en handelen.

We werken met veel kennis over de taken van het waterschap en we zijn daarbij innovatief en ondernemend. We willen een aantrekkelijke werkgever zijn. Werken in een flexibele organisatie, die effectief en slim kan inspelen op ontwikkelingen, mede dankzij de bedrijfsvoering die op orde is.

Als organisatie staan we de komende jaren voor grote investeringen. Gelet op de schuldenpositie van Noorderzijlvest vraagt dit om het maken van scherpe keuzes waar het gaat om deze investeringen. Wij zijn bereid om de noodzakelijke afwegingen te maken. De kerntaken van het waterschap willen wij daarbij niet aantasten.

Rapportage over beleidsdoelen en opgaven 2016

Mens en organisatie

Doel	
Een flexibele en efficiënte organisatie, waarbij de medewerkers omgevingsbewust, kostenbewust en resultaatgericht werken.	2020

Rapportage 2016

- De aandacht voor ontwikkeling van mens en organisatie is in 2016 verder vorm gegeven. Medewerkers worden voortdurend uitgedaagd en gestimuleerd om de eigen (door)ontwikkeling vorm te geven. Dit via opleiding en verandering van werk. De Strategische Personeelsplanning is hierbij leidraad. Aandacht voor mens en organisatie is een constant proces. Medewerkers zijn in 2016 steeds meer gestimuleerd vorm en inhoud te geven aan hun eigen loopbaan.
- In de tweede helft van 2016 zijn de eerste contouren van de kwantitatieve en kwalitatieve analyse van ons personeel in beeld gebracht. Dit is in januari 2017 gedeeld met het algemeen bestuur. Uitgangspunt is geweest een realistische benadering van deze effecten op onze efficiency taakstelling.
- Het meerjarig onderhoudsplan voor het waterschapshuis is in uitvoer gebracht.

Informatievoorziening bedrijfsprocessen

<u>Doel</u> Gestroomlijnde informatieprocessen dragen bij aan het optimaal en efficiënt functioneren van ons waterschap.	2016 - 2019
---	-------------

Rapportage 2016

- De verbetering van de informatieveiligheid is in 2016 volgens planning verlopen. Er is een inventarisatie uitgevoerd op kwetsbaarheid van de informatiesystemen en welke risico's daarbij worden gelopen. In de afgelopen maanden is nagegaan of de genomen maatregelen voldoende zijn geweest. Wij lopen geen onverantwoorde risico's. Het risicobewustzijn in de organisatie op het punt van informatieveiligheid is verbeterd. Mede door de actieweken van Alert Online. ●
- Het project digitaliseren facturenstroom is afgerond. Vanaf januari 2017 worden facturen digitaal verwerkt. ●
- Het project landelijke voorzieningen voor basisregistraties is volgens planning verlopen en afgerond. ●
- De voorbereidende werkzaamheden voor het invoeren van E-HRM zijn in 2016 uitgevoerd. Per 1 januari 2017 is dit systeem operationeel. ●
- Zaakgericht werken, om te voldoen aan wet- en regelgeving binnen de E-overheid (bijvoorbeeld invoering van omgevingswet) loopt volgens planning door in 2017. ●
- In 2016 is de Omgevingswet aangenomen door de Eerste Kamer. In juli 2019 wordt de wet van kracht. De wet draagt zorg voor een integrale benadering van de leefomgeving en stelt hoge eisen aan de samenwerking in de keten van overheden. De wet vereist een participatie met de samenleving in het beginstadium van plannen. Voor het waterschap brengt de wet opgaven met zich mee ten aanzien van inhoud van de wet, medewerkers, werkprocessen en digitalisering. In 2016 is met een plan van aanpak in beeld gebracht wat de invoering van de wet de komende jaren vraagt van ons waterschap. Daarbij is in 2016 een begin gemaakt met de samenwerking met de overheden in de regio en zijn consultatiereacties opgesteld ten behoeve van nadere regelgeving van de Omgevingswet. Tevens is er op landelijk niveau meegewerkt aan de digitaliseringsopgave en de afstemming over de financiering van de implementatie van de wet. ○

Control (beheersing)

<u>Doel</u> Rechtmatig, doelmatig en doeltreffend handelen van de organisatie.	2016
---	------

Rapportage 2016

- In opdracht van de secretaris-directeur is in 2016 een meerjaren auditplan opgesteld voor het project Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl. De eerste audit is in juli uitgevoerd naar de inrichting van de bedrijfsvoering. Naar aanleiding van de uitkomsten zijn verbeteringen doorgevoerd binnen het project. ●
- De twee geplande doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken zijn niet uitgevoerd. Het betreft de samenwerking in de waterketen welke is doorgeschoven naar januari 2017. Dit in verband met de beschikbaarheid van het interne auditteam. Het onderzoek naar de koppeling tussen het waterbeheerprogramma en de producten uit de planning en control cyclus is doorgeschoven naar 2017. Er vindt eerst nog een analyse plaats binnen het proces. ●
- Het eventueel gebruiken van "in control statements" in relatie tot de kwaliteit van de bedrijfsvoering vraagt meer voorbereiding en uitwerking. Dit is doorgeschoven naar 2017. ●
- De voorbereidingen van de aanbesteding accountantsdiensten (vanaf boekjaar 2017) is gestart. De selectiecommissie is samengesteld. De eisen en de criteria voor de gunning zijn in februari 2017 voorgelegd aan het algemeen bestuur ter besluitvorming. ●

De aanbesteding vindt plaats in het eerste kwartaal 2017 met besluitvorming in het algemeen bestuur eind april 2017.

Juridisch en financieel beleid en beheer

<u>Doel</u>	2016 - 2019
Een actueel financieel beleid dat recht doet aan de maatschappelijke ontwikkelingen en aan de daaruit voortvloeiende besluiten van het algemeen bestuur.	

Rapportage 2016

- Op twee momenten in 2016 is (intern) een verbijzonderde interne controle uitgevoerd op het financieel rechtmatig handelen. Uit beide controles kwamen geen onjuistheden naar voren. De accountant heeft zowel bij de jaarrekening 2015 als bij de interim controle 2016 deze bevindingen overgenomen.
- Besluitvorming rondom de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor (NBK) is afgerond. Om tot de daadwerkelijke oprichting per 1 januari 2018 te komen, is een aantal stappen gezet. De kwartiermaker/beoogd directeur is geworven en er zijn meerdere werkgroepen actief.
- Het financieel beleid is geactualiseerd en is in september door het algemeen bestuur vastgesteld.
- De Commissie Aanpassing Belastingstelsel Waterschappen (CAB) heeft in mei een tussenrapportage gepresenteerd. De eindrapportage wordt echter pas eind 2017 verwacht. In afwachting van het advies van de commissie wordt bekeken of in 2017 een nieuw kostentoedelingsonderzoek zal (moeten) worden gestart.

Financiële rapportage op hoofdlijnen

Programma 5 – Bedrijfsvoering

Exploitatie	Lasten	Baten	Saldokosten	Resultaat
Jaarrapportage 2016	14.947	905	14.042	377
Jaarplan 2016 na wijz.	15.209	790	14.419	-165
Jaarplan 2016	14.850	596	14.254	-
Jaarrapportage 2015	14.777	884	13.893	274
Investerings	Bruto	Subsidie	Bijdr. res.	Netto
Jaarrapportage 2016	395	-	-	395
Eindejaarprognose bij NJR	519	-	-	519
Jaarplan 2016	940	-	-	940
Jaarrapportage 2015	996	-	-	996

- **Rechtmatigheid**
In het kader van de toetsing op rechtmatigheid wordt primair gekeken naar de onder-/overschrijding op de saldokosten (netto). Een eventuele overschrijding op de lasten mag worden gecompenseerd door een hogere bate (omzet). Ten opzichte van de najaarsrapportage laten de lasten een onderschrijding zien van ca. € 0,3 miljoen.
- **Saldokosten**
De saldokosten komen nagenoeg € 0,4 miljoen lager uit ten opzichte van de gewijzigde begroting. De post personeelslasten valt gunstiger uit door lagere studiekosten en minder inzet van trainees (€ 0,2 miljoen). Tevens is de inzet van eigen personeel lager dan geraamd (€ 0,2 miljoen).

- Investeringsen

Het (verwachte) bestedingsniveau van de investeringsprojecten is in het najaar ten opzichte van het jaarplan met € 0,4 miljoen naar beneden bijgesteld.

Ten opzichte van deze eindejaarprognose in het najaar is er ca. € 0,1 miljoen minder op de lopende projecten uitgegeven in 2016.

Oorzaak van het verschil zijn de bestedingen op het project Digitaliseren van de facturenstroom.

In 2016 heeft het onderdeel E-facturering zijn beslag gekregen. In 2017 vindt verdere implementatie en afronding plaats.

In bijlage C. van de jaarrapportage worden per project de bestedingen ten opzichte van de kredieten weergegeven.

Paragrafen

A. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

In deze paragraaf wordt ingegaan op interne en externe ontwikkelingen die sinds het vaststellen van het Jaarplan 2016 zich hebben voorgedaan. Daarnaast worden hier ook afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen zoals deze voor de begroting zijn gehanteerd besproken.

Doelen

Beleidsmatig is er geen sprake van een koerswijziging ten opzichte van voorgaande jaren. De doelen uit het Waterbeheerplan zijn leidend geweest in de Jaarrapportage.

Aardbevingsbestendige dijken

De zeekering Eemhaven – Delfzijl en de regionale kering langs het Eemskanaal worden ten gevolge van de risico's van aardbevingen veroorzaakt door aardgaswinning extra versterkt. Vanaf 2014 is hiervoor uitgebreid onderzoek verricht naar het aardbevingsbestendig maken van deze keringen. Geconcludeerd werd dat kostbare extra maatregelen getroffen moeten worden, om schade aan de keringen te voorkomen.

Wettelijk beheersinstrumentarium en zorgplicht primaire keringen

Per 1 januari 2017 is de nieuwe veiligheidsnormering voor de primaire waterkeringen wettelijk van kracht. De normering is gebaseerd op de overstromingsrisico benadering. Aan de wijziging van de Waterwet is ook de ministeriële regeling voor het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium (WBI) verbonden. Hiermee dienen de beheerders hun keringen beoordelen aan de hand van de nieuwe normering. Wanneer keringen moeten worden versterkt om aan de nieuwe normering te voldoen kunnen deze, na een oordeel van de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT) worden aangemeld voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De ILT is namens het Rijk belast met het toezicht op de Zorgplicht van de primaire waterkeringen. Uiterlijk in 2022 moet door de keringbeheerders aan de minister worden gerapporteerd over de toestand van de keringen volgens deze nieuwe normen. In voorbereiding daarop is binnen de Unie van Waterschappen afgesproken dat ieder waterschap in de periode tot en met december 2016 op 10 km van zijn areaal een proefbeoordeling uitvoert. Eind 2016 is op een 10-km lang traject langs de Emmapolder ervaring opgedaan met dit nieuwe beoordelingsinstrumentarium, waarbij ook kennis en ervaringen zijn uitgewisseld met ander keringbeheerders. Met deze kennis en ervaring is in januari 2017 de start gemaakt met de daadwerkelijke beoordeling van de primaire keringen.

Omgevingswet

In 2016 is de Omgevingswet aangenomen door de Eerste Kamer. In juli 2019 wordt de wet van kracht. De wet draagt zorg voor een integrale benadering van de leefomgeving en stelt hoge eisen aan de samenwerking in de keten van overheden. De wet vereist een participatie met de samenleving in het beginstadium van plannen. Voor het waterschap brengt de wet opgaven met zich mee ten aanzien van inhoud van de wet, medewerkers, werkprocessen en digitalisering. In 2016 is met een plan van aanpak in beeld gebracht wat de invoering van de wet de komende jaren vraagt van ons waterschap. Daarbij is in 2016 een begin gemaakt met de samenwerking met de overheden in de regio en zijn consultatiereacties opgesteld ten behoeve van nadere regelgeving van de Omgevingswet. Tevens is er op landelijk niveau meegewerkt aan de digitaliseringsopgave en de afstemming over de financiering van de implementatie van de wet.

B. Incidentele Baten en Lasten

Incidentele baten en lasten betreffen de baten en lasten die als eenmalig ten opzichte van voorgaande jaren en komende jaren moeten worden beschouwd.

Er hebben zich in de exploitatierekening 2016 de volgende incidentele baten en lasten voorgedaan:

Baten en lasten voorgaande jaren (per saldo een voordeel van € 593.000):

- een nagekomen bate terugwerkend tot 1990 voor energiekosten boezemgemaal DDD (€ 184.000);
- een nagekomen bate na financiële afwikkeling van de bouw van het gemaal Usquert (€ 175.000);
- gunstige afwikkeling nazorgfase baggerwerkzaamheden Winsum (€ 134.000);
- een nagekomen bate voor bodemdalingsstudies Droge Voeten (€ 96.000);
- nagekomen subsidie op inzet personeel inzake het project 'Begeleid werken' (€ 50.000);
- een nagekomen bate commissie bodemdaling voor inzet peilbesluit 1^e schil (€ 16.000);
- een nagekomen bate voor onderzoek rietproef Lauwersoog (€ 14.000);
- oninbaar bedrag voorgaande jaren ruilverkaveling Stedum-Loppersum (€ -30.000);
- oninbaar bedrag op de exploitatiekosten gemaal Den Deel (€ -25.000);
- een nagekomen last inzake het ruilverkavelingsproject Haren (€ -21.000).

Incidentele baten en lasten (per saldo een voordeel van € 145.000):

- een vergoeding van de provincie Groningen ter compensatie van geleden dan wel nog te lijden schade als gevolg van de aanleg spoorlijn Eemshaven (€ 100.000);
- verkoop van het gemaal De Lieuw (€ 45.000).

Genoemde baten en lasten leveren per saldo een voordeel op van € 738.000 in de exploitatie van 2016.

C. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Voor een nadere analyse van de onttrekkingen wordt verwezen naar hoofdstuk 2.4.4.

D. Waterschapsbelastingen

De waterschappen Noorderzijlvest, Fryslân en Hunze en Aa's werken sinds 2007 samen op het gebied van de waterschapsbelastingen. Voor de uitvoering van de heffing en invordering van de genoemde waterschappen is per 1 september 2007 de Gemeenschappelijke Regeling Hefpunt opgericht. De onderlinge afspraken over de dienstverlening zijn in een Service Level Agreement (SLA) vastgelegd, die per 1 januari 2008 van kracht werd. Na evaluatie eind 2010 is de SLA gewijzigd en opnieuw vastgesteld. In 2015 heeft opnieuw een evaluatie van SLA plaatsgevonden. De wijzigingen die hieruit voortvloeien zijn opgenomen in een nieuwe SLA. Deze is met ingang van 1 januari 2016 van kracht geworden.

Het belastingstelsel omvat de volgende heffingen:

- verontreinigingsheffing;
- zuiveringsheffing;
- watersysteemheffing.

De verontreinigingsheffing is voor directe lozingen op het oppervlaktewater. Het tarief is gelijk aan het tarief voor de zuiveringsheffing. De opbrengsten hiervan gaan naar de taak Watersysteem. De zuiveringsheffing is de heffing van huishoudens en bedrijven. Huishoudens betalen een forfait van 3 vervuilingeenheden (VE) terwijl een alleenwonende 1 VE betaalt. Bedrijven betalen naar de vuillast.

De kosten van het Watersysteem worden opgebracht door 4 categorieën te weten:

- ingezetenen;
- eigenaren gebouwd;
- eigenaren natuur;
- eigenaren (overig) ongebouwd.

In de vergadering van algemeen bestuur van 3 juli 2013 is de kostentoedelingsverordening Watersysteemheer opnieuw vastgesteld.

De kostentoedeling Watersysteembeheer is als volgt:

- 25% aan de ingezetenen;
- 18,9% aan de zakelijke gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken niet zijnde natuurterreinen;
- 0,2% aan de zakelijke gerechtigden van natuurterreinen;
- 55,9% aan de zakelijke gerechtigden van gebouwde onroerende zaken.

Bij de watersysteemheffing wordt geen gebruik gemaakt van tariefdifferentiatie behalve bij de categorie buitendijs gelegen gebouwde en ongebouwde onroerende zaken (niet zijnde natuurterreinen). De korting op het tarief is vastgesteld op 75%.

Voor verharde openbare wegen wordt een gedifferentieerd tarief gehanteerd dat 100% hoger is dan het tarief dat blijkt de verordening op de watersysteemheffing voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, geldt.

De categoriegebonden kosten (kosten verkiezingen, WOZ-kosten en kwijschelding) worden toegerekend aan de betreffende categorieën.

Naar aanleiding van de uitspraak inzake het arrest natuur door de Hoge Raad op 7 november 2014 is een inschatting gemaakt van het terug te betalen belastingbedrag aan de natuurterreinbeheerders over de jaren 2009 tot en met 2014. In 2014 is hiervoor een voorziening gevormd ter hoogte van € 1,3 miljoen. Na inventarisatie van de percelen die onder de definitie van natuurterreinen vallen, heeft in 2016 terugbetaling aan de betreffende instanties plaatsgevonden van in totaal € 1,0 miljoen. Het resterende bedrag ad € 0,2 miljoen valt vrij ten gunste van de exploitatie in 2016.

De afspraken ten aanzien van de voortgang van de invorderingen, zoals opgenomen in de SLA, zijn gehaald. Meer dan 90% van de ingediende bezwaren is binnen de wettelijke afdoeningstermijn van 18 weken afgehandeld. Bij bezwaren waarvan de wettelijke termijn is verstreken, is sprake van aangehouden bezwaren waarvoor nog bepaalde gegevens nodig zijn (voornamelijk bezwaren natuur en wegenheffing). In deze gevallen heeft overleg met de indiener plaatsgevonden.

De belastingverantwoording 2016 is eind februari 2017 door Hefpunt beschikbaar gesteld. Deze verantwoording is opgenomen in voorliggende Jaarrapportage. De controleverklaring van Hefpunt over het jaar 2016 is opgeleverd. De accountant van Hefpunt heeft geen afwijkingen gevonden in de verantwoording.

Tarieven 2016

De vastgestelde tarieven en opbrengsten over 2016 zijn als volgt.

Heffing / Categorie	Heffingseenheid	Jaarplan 2016	Jaarplan 2015	% Mutatie
Watersysteemheffing				
Omslag gebouwd - buitendijs	in % WOZ-waarde	0,0149	0,0146	2,2
Omslag gebouwd - binnendijs	in % WOZ-waarde	0,0595	0,0582	2,2
Omslag ongebouwd - buitendijs	in € per ha	14,04	13,30	5,5
Omslag ongebouwd - binnendijs	in € per ha	56,14	53,19	5,5
Omslag ongebouwd – wegen	in € per ha	112,28	106,38	5,5
Omslag natuur	in € per ha	3,06	3,61	-15,2
Ingezetenenomslag	in € per woonruimte	60,13	57,33	4,9
Verontreinigingheffing				
Verontreinigingsheffing woningen	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0
Verontreinigingsheffing bedrijven	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0
Zuiveringsheffing				
Zuiveringsheffing woningen	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0
Zuiveringsheffing bedrijven	in € per v.e.	63,11	63,11	0,0

Waterschapsbelasting (bedragen x € 1.000)	Tarieven 2016	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Categorie					
Omslag gebouwd - buitendijks	0,0149	76	93	92	89
Omslag gebouwd - binnendijks	0,0595	19.004	19.045	18.504	18.277
Omslag ongebouwd - buitendijks	14,04	5	4	7	7
Omslag ongebouwd - binnendijks	56,14	5.429	5.424	5.495	5.202
Omslag ongebouwd – wegen	112,28	562	562	589	504
Omslag natuur	3,06	231	67	64	78
Ingezetenenomslag	60,13	8.315	8.346	8.150	7.823
Verontreinigingsheffing woningen	63,11	201	205	199	204
Verontreinigingsheffing bedrijven	63,11	145	138	126	145
Zuiveringsheffing woningen	63,11	20.538	20.083	20.166	19.782
Zuiveringsheffing bedrijven	63,11	4.848	4.597	4.880	4.999
Totale belastingopbrengst		59.354	58.564	58.272	57.110

Ten opzichte van de primitieve begroting is er een voordelig resultaat van € 1,1 miljoen.

De inschatting ten tijde van de najaarsrapportage was een voordelig resultaat van ca. € 0,3 miljoen.

Zie voor een weergave van de belastingopbrengsten verdeeld naar kostendragers op pagina 68 en 69 van de jaarrekening.

Onderstaand wordt het resultaat op de onderscheiden opbrengsten ten opzichte van de primitieve begroting nader toegelicht.

Belastingopbrengsten voorgaande jaren

Per ultimo boekjaar wordt een voordelig resultaat zichtbaar van ca. € 0,1 miljoen.

Dit is hoofdzakelijk het gevolg van een hogere opbrengst voor gebouwd binnendijks. Er was onvoldoende rekening gehouden met de waardeinstijging.

Belastingopbrengsten 2016

De bruto belastingopbrengsten zijn in het Jaarplan 2016 begroot op € 60,3 miljoen.

Rekening houdend met mogelijke kwietschelding en oninbaarheid (€ 2,6 miljoen) en een onttrekking aan de algemene reserve zuiveren (€ 0,6 miljoen), bedragen de (verwachte) netto belastingopbrengsten ca. € 58,3 miljoen.

Op de onderscheiden posten van de belastingopbrengsten 2016 wordt per ultimo het volgende resultaat zichtbaar:

- een voordeel van € 0,7 miljoen op de bruto belastingopbrengsten;
 - een voordeel van € 0,2 miljoen op de post kwietschelding;
 - een voordeel van € 0,2 miljoen in verband met de vrijval voorziening arrest natuur.
- Per saldo een voordeling resultaat op de bruto belastingopbrengsten 2016 van € 1,1 miljoen.

Bruto belastingopbrengsten 2016

Het positieve resultaat ten opzichte van de primitieve begroting is € 0,7 miljoen (verwachting najaar € 0,6 miljoen voordeel).

Het resultaat ten opzichte van de primitieve begroting wordt op hoofdlijnen als volgt verklaard:

- *Watersysteembeheer gebouwd*
De opbrengst voor gebouwd binnendijks is hoger (€ 0,5 miljoen). De uiteindelijke WOZ-waarde is hoger uitgekomen dan de raming van de waarderingskamer. De afwijking ten opzichte van de begroting bedraagt 2,7 % positief.
- *Watersysteembeheer ingezetenen*
De opbrengst voor ingezetenen is hoger (€ 0,1 miljoen).
De trend is dat er meer alleenstaanden zijn er dus meer huishoudens zijn om ingezetenenheffing aan op te leggen. In de begroting is daar onvoldoende rekening mee gehouden.

- *Zuiveringsheffing woningen*

De opbrengst zuiveringsheffing woningen is lager (€ 0,1 miljoen). De lagere opbrengst ten opzichte van de begroting is een gevolg van de toename van het aantal eenpersoonshuishoudens. Het gevolg is dat het aantal 1VE aanslagen stijgt ten opzichte van de 3VE aanslagen.

- *Zuiveringsheffing bedrijven*

Voor de zuiveringsheffing bedrijven is een extra opbrengst verantwoord (€ 0,2 miljoen).

Als resultaat van de driejaarlijkse controle op de waterverbruik van de forfaitaire bedrijven heeft een verschuiving van 1VE naar 3VE plaatsgevonden. Dit en het feit dat er forfaitaire bedrijven overgegaan zijn naar tabel (aanslag op grond van daadwerkelijke hoger waterverbruik) verklaart de extra opbrengst.

Kwijtschelding

Ten opzichte van de primitieve begroting is het bedrag voor kwijtschelding ca. € 0,2 miljoen voordeliger uitgevallen (verwachting najaar € 0,2 miljoen nadeel). Zie hieronder voor een nadere toelichting.

Oninbare bedragen

Ten opzichte van de primitieve begroting is het bedrag voor oninbare bedragen nagenoeg gelijk (verwachting najaar € 0,1 miljoen nadeel).

Jaarlijks wordt per ultimo boekjaar de voorziening voor dubieuze belastingopbrengsten op het gewenste niveau gebracht. Dit heeft geleid tot een dotatie aan deze voorziening van € 0,4 miljoen.

Vrijval voorziening natuur

In de loop van 2016 heeft belastingteruggave inzake arrest Natuur 2009 tot en met 2014 aan de betrokken instanties plaatsgevonden. Het totaal van de teruggave viel gunstiger uit dan verwacht. Het restant ad € 0,2 miljoen valt vrij en is ten gunste gebracht van de exploitatie.

Kwijtscheldingsbeleid

Op grond van de Invorderingswet kan aan belastingplichtigen, die niet in staat zijn anders dan met buitengewoon bezwaar hun belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Hiertoe heeft het algemeen bestuur besloten, net als de meeste andere waterschappen. De norm is gesteld op 100%. Dit houdt in dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingplichtigen met een inkomen op of onder het bijstandsniveau.

Het aantal verzoeken is sterk gestegen ten opzichte van 2015. De toenemende aantallen hebben niet gezorgd voor een toename van de verleende kwijtschelding. Dit wordt veroorzaakt door een hoger afwijzingspercentage (14%) van de verzoeken in 2016. Het toenemende aantal verzoeken had betrekking op nieuwe aanvragers die niet in aanmerking kwamen en dubbel ingediende verzoeken. Bij de afhandeling van de verzoeken wordt in de meeste gevallen samengewerkt met de Groninger gemeenten.

Kwijtschelding beperkt zich tot de verontreinigingsheffing, de zuiveringsheffing en de watersysteemheffing ingezetenen. Voor de watersysteemheffing gebouwd, ongebouwd en natuurterreinen is geen kwijtschelding mogelijk omdat het bezit van woningen, gebouwen, ongebouwd en natuurterreinen vermogen veronderstelt.

E. Weerstandsvermogen

In september 2016 heeft het algemeen bestuur het beleid met betrekking tot het weerstandsvermogen, het risicomanagement, de reserves en de voorzieningen opnieuw vastgesteld. Het in 2009 geformuleerd beleid is hiermee gecontinueerd. Het omvat een beschrijving van de risico's, het weerstandsvermogen om de risico's te kunnen afdekken en beleid over de vorming en besteding van de reserves en voorzieningen. In het beleid is opgenomen dat de algemene reserve wordt gezien als bron voor de weerstandscapaciteit.

De ruimte in het verhogen van belastingtarieven wordt niet aangemerkt als bron voor de weerstandscapaciteit.

Voor het bepalen van de omvang van het weerstandsvermogen is het van belang die risico's te benoemen die anderszins niet zijn te ondervangen, ofwel risico's die niet afgedekt kunnen worden door middel van verzekeringen (overdraagbare risico's aan derden), voorzieningen of onvoorzien. Jaarlijks vindt deze inventarisatie plaats bij zowel de Perspectiefnota als bij het Jaarplan. Bij het opstellen van het Jaarverslag worden mogelijke nieuwe financiële risico's beoordeeld. Dit betreft veelal operationele risico's die voortkomen uit claims en schades en waarvoor ultimo het jaar geen voorziening is getroffen omdat het onvoldoende zeker is dat het risico zich gaat voordoen. In de risicoparagraaf, tabel G, zijn deze risico's opgenomen. In totaal betreft het een risico van maximaal € 1 miljoen. Uitgaande van een risicobenadering (niet alle risico's doen zich gelijktijdig voor) is de inschatting van de toekomstige exploitatiekosten € 0,1 – 0,3 miljoen.

Bij het Jaarplan 2017 is de gewenste minimale omvang van het weerstandsvermogen bepaald op € 3,3 miljoen voor beide taken gezamenlijk. Voor de taak watersysteem bedraagt de minimale omvang € 2,9 miljoen en voor de taak zuivering is dit € 0,4 miljoen.

Het beschikbare weerstandsvermogen per 1 januari 2016 bedroeg € 7,6 miljoen (€ 1,2 miljoen voor watersysteembeheer en € 6,4 miljoen voor zuiveringsbeheer). Zoals hiervoor is aangegeven is minimaal € 3,3 miljoen noodzakelijk. In totaliteit is het weliswaar voldoende, maar voor de taak watersysteem is er per 1 januari 2016 sprake van een tekort van € 1,7 miljoen, terwijl er voor de taak zuiveren een overschot is van € 6,0 miljoen.

Ultimo 2016, na verwerking van het resultaat 2016, is de stand € 0,4 miljoen (tekort) voor watersysteem en € 7,1 miljoen (overschot) voor zuiveren.

Het resultaat 2016 is opgenomen conform het voorstel bestemming resultaat 2016 (zie Rekeningresultaat in hoofdstuk 2). Bestuurlijke besluitvorming over de bestemming vindt plaats bij de behandeling van de Jaarrapportage.

Algemene reserves / kostendragers (bedragen x € 1.000)	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal
Stand per 1 januari 2016	803	5.779	6.582
Toevoeging / Onttrekking per 1 januari 2016	413	611	1.024
Aanwending algemene reserves 2016	-257	-596	-853
Stand per 31 december 2016	959	5.794	6.753
Mutatie resultaat 2016	1.557	1.762	3.319
Stand per 31 december 2016 incl. resultaat 2016	2.516	7.556	10.072

Het tekort bij de taak watersysteembeheer zal worden weggewerkt door toekomstige positieve resultaten.

Voor de taak zuiveringsbeheer is het beschikbare weerstandvermogen meer dan voldoende.

Voor de taak zuiveren is in het (vastgestelde) Jaarplan 2017 een bedrag aan de algemene reserve onttrokken van € 780.000. In onderstaande tabel is het niveau van het benodigde weerstandsvermogen vergeleken met de stand per 1 januari 2017.

Kostendragers (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2017	Benodigde weerstandsvermogen	Tekort (-) / Overschot (+)
Watersysteembeheer	2.516	2.861	-345
Zuiveringsbeheer	7.556	412	7.144
Totaal kostendragers	10.072	3.273	6.799

In het beleid is vastgesteld dat het weerstandsvermogen mag variëren tussen de 0,8 en 1,2 maal de benodigde capaciteit. Afgezet tegen de minimum norm van 0,8 maal de benodigde capaciteit is er sprake van een vrije ruimte van van € 0,2 miljoen voor watersysteembeheer en een vrije ruimte van € 7,2 miljoen voor zuiveringsbeheer.

F. Financiering

Algemeen

Als gevolg van de Wet Financiering Decentrale Overheden (wet FIDO) en tevens op basis van de Waterschapswet zijn de waterschappen verplicht een financieringsparagraaf in de Jaarrapportage op te nemen. Deze paragraaf is in samenhang met het treasurystatuut op basis van artikel 108 van de Waterschapswet een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie.

Het treasurystatuut is in 2016 geactualiseerd en vastgesteld in de vergadering van het algemeen bestuur op 21 september 2016. Met ingang van 1 januari 2017 treedt het nieuwe treasurystatuut in werking. Vanaf 2017 wordt gewerkt met een treasury jaarplan. In dit plan worden ontwikkelingen van het afgelopen jaar en operationele doelstellingen en acties voor het komende jaar vastgelegd. Deze worden in de treasurycommissie geëvalueerd en besproken. Dit kan leiden tot nieuwe doelstellingen en (bijstellings)acties. De uitgangspunten voor het treasury jaarplan liggen vast in het treasurystatuut en in de treasuryparagraaf.

De ontwikkeling van de rente (rentevisie)

Een rentevisie is een toekomstverwachting over de renteontwikkeling, op basis waarvan een financierings- en beleggingsbeleid wordt gevoerd. Afhankelijk van de (interne- of externe) ontwikkelingen actualiseert het waterschap zijn rentevisie. De rentevisie wordt daarbij mede gebaseerd op de rentevisie van enkele gezaghebbende financiële instellingen, waaronder de huisbankier.

Korte rente

In 2016 zijn de rentestanden verder gedaald. Zowel de euribor als de lange rentes hebben historisch lage standen laten zien. Het rentetarief van de 3-maands Euribor is gedaald van -0,13% in januari naar -0,31% in december. Inmiddels zijn we zelfs gewend geraakt aan negatieve rentes.

Lange rente

Ook de lange rente is in 2016 wederom fors gedaald. De 10-jaars rente is gedaald van 0,85% in januari naar het dieptepunt in september van rond de 0,25% en daarna weer opgelopen naar 0,73% in december. Op het moment van schrijven (februari 2017) houdt de Europese Centrale Bank (ECB) de rente nog steeds laag om onder andere de Italiaanse economie op de been te houden. Tevens loopt het opkoopprogramma van obligaties van de ECB nog door tot maart 2017 wat een drukkend effect op de rente heeft.

Voor 2017 liggen er flink wat dossiers op tafel die van invloed kunnen zijn op de rente, zoals de effecten van de Brexit, verkiezingen in Frankrijk, Duitsland en Nederland en de ontwikkelingen in Verenigde Staten (wijziging presidentschap). Een rentestijging in 2017 is volgens deskundigen dan ook zeker aannemelijk. De markten zijn op moment van rapporteren nog relatief kalm.

De financieringsbehoefte

In het Jaarplan 2016 is de financieringsbehoefte van het waterschap per 1 januari 2016 en per ultimo 2016 weergegeven. Bij het Jaarplan was het uitgangspunt dat de dekking van het financieringstekort gedeeltelijk kon plaatsvinden door gebruik te maken van korte geldfaciliteiten (tot één jaar). Uiteraard is een en ander afhankelijk van de rentestand en ontwikkelingen op dit terrein.

Financieringsbehoefte (bedragen x € 1.000)	31-dec-2016	1-jan-2016
Activa		
Materiële en immateriële vaste activa	194.177	199.311
Financiële vaste activa	264	634
A. Totaal vaste activa	194.441	199.945
Passiva		
Algemene reserve	6.752	6.582
Overige reserves	7.597	7.682
Totaal eigen vermogen	14.349	14.264
Voorzieningen	4.050	4.487
Vaste geldleningen	151.368	169.039
Waarborgsommen	28	28
Totaal vreemd vermogen	151.396	169.067
B. Totaal passiva (financieringsmiddelen)	169.795	187.818
A-B Financieringstekort	24.646	12.127

Het werkelijke verloop van de financieringsbehoefte voor 2016 is als volgt:

Mutatie financieringsbehoefte (bedragen x € 1.000)	Jaar 2016
Financieringsbehoefte	
Investerings	12.236
Desinvesterings	-779
Aflossing geldleningen	17.671
Totaal financieringsbehoefte	29.128
Dekking van de financieringsbehoefte	
Afschrijvingen	16.961
Boekverliezen	-
Opgenomen leningen in 2016	-
Saldo mutatie eigen vermogen en voorzieningen	-352
Totaal dekking van de financieringsbehoefte	16.609
Mutatie financieringsbehoefte	12.519

In de overige reserves is de bestemmingsreserve Beheer fonds oude leidingen meegenomen. De stand per 1 januari 2016 bedroeg € 5,1 miljoen. Per einde boekjaar is de stand eveneens € 5,1 miljoen. De waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's hebben deze reserve in gemeenschappelijk beheer.

Op basis van een geraamd financieringstekort eind 2016 en de voorgenomen investeringen 2016, was in het Jaarplan 2016 rekening gehouden met het aantrekken van nieuwe leningen ter hoogte van € 50,2 miljoen. In 2016 zijn er geen langlopende leningen afgesloten. Wel zijn in 2016 tien kasgeldleningen afgesloten en afgelost om de liquiditeitsbehoefte op peil te houden. Hierop is in totaal afgerond ca. € 60.000 aan rente ontvangen.

De kasgeldlimiet en rentekosten verbonden aan de financieringsfunctie

De voor 2016 vastgestelde kasgeldlimiet van € 17 miljoen is aan het einde van 2015 en in het eerste halfjaar van 2016 overschreden. De oorzaak hiervan is dat de bijdrage van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) op een later tijdstip binnenkwam dan bij de liquiditeitsprognose was voorzien. Eind juni is de bijdrage (ad € 36 miljoen) ontvangen, waardoor de kasgeldlimiet per 1 juli niet meer werd overschreden.

De overschrijding is in juni gemeld bij de toezichthouder, de provincie Groningen. De toezichthouder ging akkoord met ons voorstel om te wachten op de ontvangst van de HWBP-gelden. Deze informatie is opgenomen in de najaarsrapportage van 2016.

In het Jaarplan 2016 is gerekend met een rentepercentage (omslagpercentage) van 2,6. Het definitieve omslagpercentage is 2,51 (zie Bijlage F.)

De renterisiconorm

De renterisiconorm geeft de beperking weer voor de lange schuldpositie. De wetgever bedoelt hiermee het bedrag aan vreemd vermogen waarover in de toekomst een hogere/lagere rente moet worden betaald dan bestuurlijk wenselijk wordt geacht. De norm voor de waterschappen is een percentage van het begrotingstotaal. Dit percentage is vastgesteld op 30%. Absoluut gezien betekent dit voor 2016 een bedrag van € 22,2 miljoen. De herfinancieringsbehoefte, de aflossing op bestaande vaste geldleningen, bedroeg € 17,7 miljoen. Hiermee bleef het waterschap binnen de norm.

Risicoparaagraaf

Het is van belang de risico's te onderkennen die het waterschap loopt bij het uitoefenen van zijn taken. Op algemene risico's, risico's die zich altijd voor zouden kunnen doen, wordt in het Jaarplan niet ingegaan. In de Jaarrapportage wordt alleen ingegaan op de risico's die mogelijkerwijs financiële gevolgen hebben voor de exploitatiebegroting.

Bij het opstellen van de Jaarrapportage 2016 heeft actualisatie van de (mogelijke) risico's plaatsgevonden.

In bijlage G. is een totaaloverzicht opgenomen van de mogelijke (juridische en financiële) risico's die het waterschap loopt.

Financiële ontwikkelingen

Per 1 januari 2016 zijn overheden vennootschapsbelastingplichtig. Dit betekent dat overheden vanaf 1 januari 2016 over de (eventuele) winst, die ze behalen met activiteiten die concurreren met de markt, in principe vennootschapsbelasting (VPB) betalen (25% vanaf € 200.000 winst, daaronder 20%). De eerste mogelijkheid om aangifte te doen is per 1 januari 2017. De aangifte moet vóór 1 juni 2017 worden verzonden. De voorbereidingen zijn medio voorgaand jaar in gang gezet. In samenspraak met de Unie van Waterschappen zijn de nodige stappen gezet, met name hoe de onder de VPB vallende activiteiten (de zgn. commerciële activiteiten) dienen te worden geadministreerd.

De Belastingdienst heeft in 2016 regionaal opererende VPB-specialisten aangesteld.

Op het moment van het tot stand komen van deze rapportage is de Unie nog volop in gesprek met de Belastingdienst. De uitkomsten hiervan worden in de loop van 2017 verwacht.

Wij gaan er vooralsnog vanuit dat de invoering van de nieuwe regelgeving voor het waterschap niet of nauwelijks financiële consequenties met zich mee zal brengen. Wij volgen hierin de lijn die wordt voorgestaan door de Unie van Waterschappen. De met de Belastingdienst afgestemde werkwijze wordt in 2017 in de organisatie doorgevoerd. Zie ook Bijlage G. Risicoparaagraaf.

G. Verbonden partijen

Bij de waterschappen is aandacht voor de governance van de verbonden partijen waaraan zij deelnemen. In navolging van een reeds van kracht zijnde wijziging van de verslaggevingsvoorschriften van gemeenten en provincies is in 2015 de voorbereiding gestart om te komen tot een wijziging van de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoorden Waterschappen die gaat bepalen dat de waterschappen in hun uitvoeringsinformatie bij de begroting en de jaarverslaggeving meer informatie moeten opnemen in de lijst van verbonden partijen.

In oktober 2016 heeft de Commissie BBV een notitie uitgebracht. De bepalingen en richtlijnen in deze notitie treden in werking met ingang van het begrotingsjaar 2018.

De volgende van belang zijnde samenwerkingsverbanden zijn door het waterschap Noorderzijlvest aangegaan.

Gemeenschappelijke regeling met Hunze en Aa's

In de reglementen van Noorderzijlvest en die van Hunze en Aa's is bepaald dat het waterschap samenwerkt met een of meer andere waterschappen ten behoeve van een doelmatige uitoefening van grootschalige taakonderdelen en dat daartoe een regeling is aangegaan.

Tussen beide waterschappen is sinds 1 januari 2000 sprake van een samenwerking ten aanzien van een aantal benoemde activiteiten op het terrein van de afvalwaterinzameling, afvalwaterzuivering, ontwateren en verwerking van slib, laboratoriumwerkzaamheden, het sluiten van (dijk)coupures en de beheerkosten van het fonds oude leidingen. Hiertoe is een lichte gemeenschappelijke regeling aangegaan.

In 2010 is de gemeenschappelijke regeling herzien. Met ingang van 2011 wordt afgerekend op basis van vaste prijs/kwaliteitsafspraken. Eind 2012 is deze afspraak geëvalueerd. In 2016 is de regeling opnieuw geëvalueerd. De hieruit voortvloeiende wijzigingen zijn inmiddels bestuurlijk vastgesteld. Met ingang van 2017 treedt de gewijzigde regeling in werking.

Het aandeel van het waterschap Noorderzijlvest bedraagt 56%. Het aandeel is gedurende het boekjaar niet gewijzigd.

Gemeenschappelijke regeling Hefpunt

Per 1 september 2007 is tussen de waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's, evenals Wetterskip Fryslân een gemeenschappelijke regeling ingericht die is belast met de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen.

Het waterschap Noorderzijlvest draagt voor 23,1% bij in de exploitatiekosten van Hefpunt. Het aandeel is per 1 januari 2015 gewijzigd (was 26%).

De onderlinge afspraken over de dienstverlening zijn in een Service Level Agreement (SLA) vastgelegd, die per 1 januari 2008 van kracht werd. Per 1 januari 2011 is de SLA gewijzigd en opnieuw vastgesteld. In 2015 is de SLA opnieuw geëvalueerd en gewijzigd. Deze versie is per 1 januari 2016 van kracht geworden.

Eén van de doelstellingen die ten grondslag liggen aan de oprichting van deze gemeenschappelijke regeling, betreft het verlagen van de perceptiekosten van de heffing en invordering van de waterschapslasten. Daarnaast is het borgen van de continuïteit en het verbeteren van de kwaliteit een belangrijk uitgangspunt. Dit alles is mogelijk door bundeling van kennis, kwaliteit en kwantiteit van deze drie waterschappen.

De strategie op de langere termijn is om uit te groeien tot een noordelijk belastingkantoor voor lokale overheden. Uit onderzoek door de Unie van Waterschappen is gebleken dat het grootste synergievoordeel behaald kan worden door middel van samenwerking met gemeenten (Bron: Unierapport 'Waterschappen zoeken fiscale partners'). Eind 2015 is de tweede fase van het onderzoek naar de samenwerking met onder andere de gemeente Groningen gestart. In juli 2016 is door de drie noordelijke waterschappen en de gemeente Groningen een positief besluit genomen over het oprichten van het noordelijk belastingkantoor. Vervolgens is gestart met het detailontwerp en de uiteindelijke implementatie. Het streven is om op 1 januari 2018 operationeel te zijn.

Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis is opgericht om, vooral op het gebied van Informatie- en Communicatietechnologie, producten te ontwikkelen die voorzien in een brede gezamenlijke behoefte, waarmee samenwerking wordt beoogd tussen waterschappen en andere overheden. Onder regie van het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening voor en naar burgers en bedrijven te verbeteren en om daarin een kostenbesparing op de ICT uitgaven te bewerkstelligen.

De gemeenschappelijke regeling is formeel per 1 juli 2010 in werking getreden. De overgang van alle producten van de stichting naar de GR heeft op 1 januari 2013 plaats gevonden. Begin 2015 is de organisatie van het Waterschapshuis aangepast. Hierbij is een onderscheid gecreëerd tussen de instandhouding van de organisatie en de dienstverlening aan de waterschappen met programma's en projecten. Alle waterschappen die aan het Waterschapshuis deelnemen, zijn als *eigenaar* verantwoordelijk voor de instandhouding van het Waterschapshuis. Alleen de waterschappen die ook aan een bepaald programma of project deelnemen dragen als *opdrachtgever* de kosten en risico's van dat programma of project.

Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Hoofddoelstelling van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. is het zo goed en goedkoop mogelijk financieren van de Nederlandse publieke sector. De bank streeft niet naar maximale winst, maar naar een bij het karakter van de bank passend optimaal resultaat. Het waterschap Noorderzijlvest is eigenaar van ruim 2% van de aandelen. Het aandeel is gedurende het boekjaar niet gewijzigd.

N.V. Groninger Monumenten Fonds

De N.V. Groninger Monumenten Fonds is in 2003 door acht partijen opgericht met als doelstelling een wezenlijke bijdrage te zullen leveren aan het in standhouden en beheren van een deel van het cultureel erfgoed in de provincie Groningen. Het waterschap is eigenaar van ruim 9% van de aandelen. Het aandeel is gedurende het boekjaar niet gewijzigd.

Overige samenwerkingsverbanden

Daarnaast zijn nog enkele lichtere samenwerkingsverbanden aangegaan met andere overheden. Een voorbeeld is die voor de aanleg, het beheer, onderhoud en instandhouding van systemen voor de Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA's).

Verder kan genoemd worden de beheerovereenkomst met betrekking tot zuiveringstechnische werken tussen het waterschap Noorderzijlvest en Wetterskip Fryslân. Sinds het jaar 2000 zijn afspraken gemaakt over het beheer en de verdeling van kosten. De afspraken zijn in overeenstemming met de systematiek die het waterschap Noorderzijlvest in de Gemeenschappelijke Regeling met Hunze en Aa's is overeengekomen.

Tevens zijn gemeenten, waterschappen en waterbedrijven in Groningen en Noord-Drenthe meer gaan samenwerken in de waterketen. Doel is de riolering, waterzuivering en drinkwatervoorziening beter op elkaar af te stemmen en taken in gezamenlijkheid uit te voeren. In 2014 is een besluit genomen over deelname aan de regionaal opgestelde samenwerkingsovereenkomst Waterketen Groningen / Noord-Drenthe. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over projecten die op regionale schaal belegd en uitgevoerd moeten worden en wat de rol van de deelnemende partners hierin is.

Naast deze afspraken zijn er waterakkoorden vastgesteld met vijf samenwerkingsclusters. In deze clusters werken gemeenten, waterschap(en) en drinkwaterbedrijven samen in projecten die aantoonbaar scoren op drie doelen: kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid. De uitvoering van alle projecten op regionaal niveau is belegd bij een aangestelde waterregisseur.

Tenslotte neemt Noorderzijlvest deel in de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA) en in de Unie van Waterschappen.

H. Bedrijfsvoering

Binnen het waterschap Noorderzijlvest bestaat een grote focus op de bedrijfsvoering, waarbij onder andere aandacht bestaat voor strategische projecten, het uitrollen van projectmatig werken door de gehele organisatie en het sturen op de naar programma's ingedeelde Perspectiefnota en Jaarplan. In deze paragraaf wordt kort stilgestaan bij een aantal bijzondere onderwerpen.

Bezetting en verzuim

Het ziekteverzuim over 2016 bedroeg op organisatieniveau gemiddeld 4,36% procent. Dit is hoger dan in de voorgaande jaren (in 2015 3%; 2014 3,9%; 2013 3,7% en in 2012 3,9%). Het ziekteverzuim wordt in 2016 met name beïnvloed door twee ongevallen, waarvan 1 bedrijfsongeval. Tevens is er sprake van een aantal (niet beïnvloedbare) langdurige ziektegevallen. Er zijn in 2016 een aantal acties en adviezen geformuleerd om tijdig aanvullende maatregelen te nemen en het verzuim zorgvuldig goed te monitoren.

De organisatie heeft op 1 januari 2016 een formele formatie van 266,9 fte. In het jaarplan 2016 is gerekend met een formatiebezetting van 272 fte. De werkelijk bezetting bedroeg op 1 januari 2016 264,6 fte en op 31 december 2016 270,2 fte. De gemiddelde bezetting in 2016 bedroeg 266,8 fte. Dit is inclusief de boventallige medewerkers. Doordat in de begroting rekening was gehouden met een bezetting van 272 fte en met bovenformatieve medewerkers zijn de personeelskosten van personeel in loondienst in 2016 circa € 0,6 miljoen lager.

Integriteit

Integriteit is een belangrijk aandachtspunt in de dagelijkse realiteit van ons waterschap. Deze aandacht is een constante in de HR gesprekscyclus. Daarnaast kennen wij binnen onze organisatie een vast aanspreekpunt voor het melden van ongewenst gedrag. In onze werkwijze binnen de diverse processen hebben wij controlemechanismen ingebed, waarmee wij integer gedrag kunnen monitoren. Hiermee perken wij het risico op oneigenlijk gebruik van goederen en middelen zo veel mogelijk in. Dit omdat wij te maken hebben met een werkomgeving waarbij autonomie in werk en handelen voorop kan staan.

Rechtmatigheid

Naast de controleverklaring met betrekking tot getrouwheid ontvangt het waterschap vanaf 2009 van de accountant tevens een verklaring met betrekking tot de financiële rechtmatigheid. Aan de voorkant van het inkoop- en aanbestedingsproces wordt veel aandacht besteed aan het rechtmatig handelen. Daarnaast vindt intern een toetsing plaats op (financieel) rechtmatig handelen en wel aan de hand van een intern controleprogramma. In programma 5 is nader gerapporteerd over het verloop in 2016.

I. EMU-saldo

Ter bescherming van de euro is in het "Stabiliteits- en groeipact" (SGP) van de Europese Unie onder andere vastgelegd dat:

- Het EMU-tekort van de overheid van een lidstaat niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Er is sprake van een EMU-tekort als de uitgaven van de overheid in een jaar de inkomsten overstijgen;
- De overheidsschuld niet meer dan 60% van het BBP mag bedragen.

Het gaat om totalen van de gehele overheid. De vier Nederlandse overheden zijn er samen verantwoordelijk voor dat ons land gezonde overheidsfinanciën kent. Op grond van de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) moeten de vier overheden ook samen invulling geven aan de eisen die hieromtrent worden gesteld vanuit de Europese Unie, met name EMU-saldo en EMU-schuld.

Om de voor hun kerntaken noodzakelijke investeringen te kunnen uitvoeren hebben waterschappen, net zoals de provincies en gemeenten, een zekere ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. In een bestuurlijk overleg van 14 september 2015 heeft de minister aangegeven dat de ruimte in het Nederlandse EMU-saldo voor 2016 vastgesteld is op 0,4% van het BBP.

Er is verder afgesproken dat er voor 2016 geen verdeling van de 0,4% komt over gemeenten, provincies en waterschappen. Het gevolg daarvan is dat er ook geen door het Rijk vastgestelde referentiewaarden voor de individuele organisaties komen. Bij de waterschappen bestaat de behoefte aan het hebben van een individueel richtsnoer. De Unie van Waterschappen heeft hier de afgelopen jaren in voorzien door het afgeven van eigen referentiewaarden. Voor 2016 zijn de waterschappen van individuele indicatieve referentiewaarden voorzien.

De Unie van Waterschappen heeft voor 2016 de indicatieve referentiewaarde berekend, waarbij is uitgegaan van een ruimte van 0,06% voor alle waterschappen gezamenlijk. Dit komt niet alleen overeen met de ruimte die de waterschappen in 2015 hadden, maar ook met de ruimte die de waterschappen op grond van aangeleverde ramingscijfers in 2016 nodig hadden. De voor 2016 gehanteerde referentiewaarde voor Noorderzijlvest bedroeg € 9,4 miljoen.

De opbouw van het EMU-saldo is als volgt:

EMU-saldo (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
1. EMU-exploitatiesaldo	2.380	-1.025	1.050
2. Invloed van investeringen			
Bruto investeringsuitgaven	-28.953	-53.102	-39.291
Investeringssubsidies en bijdragen	17.836	24.192	19.696
Verkoop van materiële en immateriële activa	-	-	46
Afschrijvingen	16.961	17.194	16.520
	5.844	-11.716	-3.029
3. Invloed voorzieningen			
Toevoegingen aan de voorzieningen t.l.v. exploitatie	1.092	-	462
Onttrekkingen aan de voorzieningen t.b.v. exploitatie	-54	-	-160
Onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-1.476	-218	-280
Externe vermeerderingen	-	78	-
	-438	-140	22
4. Deelnemingen en aandelen			
Boekverlies	153	-	88
	153	-	88
Totaal EMU-saldo	7.939	-12.881	-1.869

In de Jaarrekening bedraagt het EMU-saldo € 7,9 miljoen, in de begroting was € -12,9 miljoen opgenomen. Het verschil is ca. € 20,8 miljoen.

Dit wordt positief beïnvloed door:

- een positief EMU-exploitatiesaldo (€ 3,4 miljoen);
- lagere investeringen (€ 24,1 miljoen);
- hogere dotaties aan de voorzieningen dan geraamd (€ 1,1 miljoen);
- een boekverlies (€ 0,1 miljoen).

Dit wordt negatief beïnvloed door:

- lagere investeringssubsidies (€ 6,4 miljoen);
- hogere onttrekkingen aan de voorzieningen dan geraamd (€ 1,3 miljoen);
- lagere afschrijvingen dan geraamd (€ 0,2 miljoen).

Op grond van de Wet HOF behoort tot het EMU-saldo van een waterschap ook zijn aandeel in de EMU-saldi van de gemeenschappelijke regelingen, waarin wordt deelgenomen. Dat betekent dat in principe in de jaarrekening 2016 in het gerealiseerde EMU-saldo ook het aandeel van de gerealiseerde EMU-saldi van gemeenschappelijke regelingen zouden moeten worden opgenomen. Dit is in deze jaarrekening niet meegenomen, omdat de vaststelling van de jaarrekeningen van de gemeenschappelijke regelingen, te weten Hefpunt en het Waterschaphuis, nog niet heeft plaats gevonden.

J. Topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (de WNT) in werking getreden. De WNT kent een openbaarmakingsregime en een maximale bezoldigingsnorm. De algemene bezoldigingsnorm van de WNT bedraagt na indexering voor 2016: € 179.000. De WNT kent een overgangsrecht voor afspraken die zijn gemaakt vóór inwerkingtreding van de WNT.

Onder de WNT geldt een publicatieverplichting in de jaarrekening evenals een opgave daarvan bij de vakminister. In onderstaande tabel worden de bezoldigingen van de onder deze wet vallende (gewezen) topfunctionarissen weergegeven. Voor waterschappen is als topfunctionaris de secretaris-directeur aangewezen.

Naam	Functie
Brenkman, W.	Secretaris-directeur

Voorts is bepaald dat van deze topfunctionarissen de bezoldiging openbaar moet worden gemaakt, zelfs wanneer, zoals in het geval van Noorderzijlvest, de bezoldiging ruim onder de WNT-norm uitkomt. In de tabel hieronder is de werkelijke bezoldiging gerelateerd aan het pro-rata WNT-normbedrag.

Bezoldiging top-functionarissen (bedragen x € 1.000)

Brenkman, W. (periode 1-jan-2016 t/m 31-dec-2016)		
Bezoldingscomponent	2016	WNT
Bruto beloning	138	-
Kostenvergoeding	-	-
Beloning betaalbaar op termijn	12	-
	150	179

Bezoldiging gewezen top-functionarissen (bedragen x € 1.000)

Naam	Datum beëindiging werkzaamheden als top-functionaris	Voortzetting dienstverband na deze datum	Onderbouwing verrichte werkzaamheden voortgezet dienstverband	Loonbetaling na deze datum	Bedrag doorbetaalde bezoldiging
Tomson, A.	18-feb-13	Ja	Ja	Ja	149

Onder de publicatie-eisen van de WNT vallen de gegevens zoals die in onderstaande tabel zijn opgenomen.

Publicatie bezoldiging topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen (bedragen x € 1.000)

Onderwerp \ Naam	Tomson, A.	Brenkman, W.
Functie	Algemene dienst	Secretaris-directeur
Duur dienstverband	1-jan t/m 31-dec	1-jan- t/m 31-dec
Omvang dienstverband	1 fte	1 fte
Beloning	126	128
Doorwerkgever betaalde SV premies	10	10
Belastbare kostenvergoeding	0	0
Voorzieningen betaalbaar op termijn	12	12
Beëindigingsuitkering	0	0
Jaar beëindiging	n.v.t.	n.v.t.
Motivering	Aanstelling	Aanstelling

Van niet-topfunctionarissen met een bezoldiging of ontslagvergoeding boven de norm, is in 2016 geen sprake geweest.

3. Jaarrekening 2016

Verslag verantwoording Financieel Beheer

In dit verslag wordt nader ingegaan op het rekeningresultaat. Tevens wordt een analyse gegeven van de belangrijkste afwijkingen tussen de Jaarrapportage en de Najaarsrapportage.

Rekeningresultaat

De Jaarrapportage 2016 sluit met een positief resultaat van € 3.344.000 na bestemming. Bij de Najaarsrapportage 2016 werd uitgegaan van een verwacht positief resultaat van € 319.000. De mutaties op de primitieve begroting zijn, conform de vermelde onder- en overschrijdingen, opgenomen in een begrotingswijziging. Deze zijn door het algemeen bestuur vastgesteld in haar vergadering van 26 oktober 2016. De primitieve begroting werd hiermee met € 319.000 gewijzigd. De onderbouwing van het voordeel in de Najaarsrapportage is niet opnieuw in de Jaarrekening opgenomen.

Het voordeel ten opzichte van de primitieve begroting kan op hoofdlijnen als volgt worden verklaard:

Rekeningresultaat 2016 (bedragen x € 1.000)	Voordeel	Nadeel	Budgetresultaat 2016
Lasten			
Kapitaallasten	649	-	649
Personeelslasten	701	-	701
Gebruiks- en verbruiksgoederen	824	-	824
Energiekosten	794	-	794
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	125	-	125
Onderhoud door derden	-	367	-367
Diensten door derden en bijdragen aan derden	-	1.318	-1.318
Toevoegingen aan voorzieningen	-	1.092	-1.092
Toevoegingen aan reserves	-	181	-181
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-
Afschrijving van boekverliezen	-	153	-153
Onvoorzien	10	-	10
Totaal lasten	3.103	3.111	-8
Baten			
Rentebaten	6	-	6
Dividenden	181	-	181
Baten personeel	515	-	515
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	291	-	291
Waterschapsbelastingen	917	-	917
Bijdragen van derden	253	-	253
Onttrekkingen aan voorzieningen	1.398	-	1.398
Onttrekkingen aan reserves	121	-	121
Doorberekeningen aan investeringen	-	330	-330
Totaal baten	3.682	330	3.352
Totaal baten en lasten	6.785	3.441	3.344

Het verschil met de Najaarsrapportage 2016 ad € 3,0 miljoen kan als volgt globaal worden verklaard:

Rekeningresultaat 2016 (bedragen x € 1.000)	Voordeel	Nadeel	Budgetresultaat 2016
Lasten			
Kapitaallasten	74	-	74
Personeelslasten	991	-	991
Gebruiks- en verbruiksgoederen	661	-	661
Energiekosten	764	-	764
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	154	-	154
Onderhoud door derden	-	42	-42
Diensten door derden en bijdragen aan derden	649	-	649
Toevoegingen aan voorzieningen	-	764	-764
Toevoegingen aan reserves	-	3	-3
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-
Afschrijving van boekverliezen	-	153	-153
Onvoorzien	-	-	-
Totaal lasten	3.293	962	2.331
Baten			
Rentebaten	6	-	6
Dividenden	3	-	3
Baten personeel	354	-	354
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	-	50	-50
Waterschapsbelastingen	626	-	626
Bijdragen van derden	-	13	-13
Onttrekkingen aan voorzieningen	-	30	-30
Onttrekkingen aan reserves	-	39	-39
Doorberekeningen aan investeringen	-	164	-164
Totaal baten	989	296	693
Totaal baten en lasten	4.282	1.258	3.024

In hoofdstuk 2. “Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage” vindt een nadere analyse van de verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage plaats.

Opbouw van het resultaat 2016

Opbouw van het resultaat 2016 (bedragen x € 1.000)	Watersysteem beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Resultaat voor bestemming	1.186	1.195	2.381
Toevoeging aan algemene reserve	-	-	-
Toevoeging aan bestemmingsreserve	-	-182	-182
Bijdrage uit algemene reserve	257	596	853
Bijdrage uit bestemmingsreserves			
Gemaal de Slokkert	39	-	39
Muskusrattenbestrijding	100	-	100
Reserve beheer oude leidingen	-	153	153
Totaal bijdrage uit bestemmingsreserves	139	153	292
Nog te bestemmen resultaat 2016	1.582	1.762	3.344

Bestemming van het resultaat 2016

Het algemeen bestuur geeft een bestemming aan het rekeningresultaat 2016. In afwachting van de besluitvorming is het resultaat ad € 3.344.000 afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen.

Het waterschap heeft twee bestemmingsreserves die op het noodzakelijke prijspeil worden gehouden door middel van het toevoegen van rente. Het betreft de reserves Baggeren Overdiepte Hoendiep en Gemaal De Slokkert. Rentetoevoegingen aan reserves vinden via de resultaatbestemming (indirect) plaats.

Voorstel bestemming resultaat 2016 (bedragen x € 1.000)	Watersysteem beheer	Zuiverings- beheer	Totaal
Betreft:			
Rentetoevoeging bestemmingsreserve baggeren overdiepte Hoendiep	8	-	8
Rentetoevoeging bestemmingsreserve De Slokkert	17	-	17
Algemene reserve (per saldo)	1.557	1.762	3.319
Totaal	1.582	1.762	3.344

Structurele effecten

Bij de analyse van de resultaten van de Jaarrapportage 2016 is gekeken naar mogelijke structurele effecten. Bij het opstellen van de Perspectiefnota 2018 tot en met 2021 wordt rekening gehouden met de uitkomsten van de Jaarrapportage.

Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage

De Jaarrapportage sluit met een positief resultaat van € 3.344.000. In de Najaarsrapportage werd uitgegaan van een positief resultaat van € 319.000.

Lasten en -batensoorten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Kapitaallasten	21.925	21.999	22.575	22.152
Personeelslasten	20.412	21.403	21.113	20.900
Gebruiks- en verbruiksgoederen	4.635	5.296	5.459	5.488
Energiekosten	2.623	3.386	3.416	3.290
Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen	1.004	1.158	1.129	1.130
Onderhoud door derden	7.233	7.684	6.866	6.916
Diensten door derden en bijdragen aan derden	14.746	14.902	13.428	12.687
Toevoegingen aan voorzieningen	1.092	328	-	463
Toevoegingen aan reserves	181	179	-	133
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-	-
Afschrijving van boekverliezen	153	-	-	88
Onvoorzien	-	-	10	-
Totaal lasten	74.004	76.335	73.996	73.247
Baten				
Rentebaten	277	271	271	379
Dividenden	181	179	-	133
Baten personeel	951	597	436	664
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	12.906	12.955	12.616	13.462
Waterschapsbelastingen	58.594	57.968	57.676	57.110
Bijdragen van derden	479	491	226	263
Onttrekkingen aan voorzieningen	1.530	1.559	132	440
Onttrekkingen aan reserves	1.145	1.185	1.025	524
Doorberekeningen aan investeringen	1.285	1.449	1.615	1.322
Totaal baten	77.348	76.654	73.996	74.297
Saldo van baten en lasten	3.344	319	-	1.050

In de kolom Begroting 2016 na begrotingswijziging staan de begrotingscijfers inclusief de wijzigingen uit de Najaarsrapportage 2016. Deze wijzigingen zijn tot stand gekomen na analyse per programma. De Najaarsrapportage is in de vergadering van het algemeen bestuur op 26 oktober 2016 vastgesteld.

Onderstaand wordt op kosten- en opbrengstensoort een nadere analyse gegeven. In de analyse zijn enkele kosten- c.q. opbrengstensoorten samengevoegd.

Lasten

Kapitaallasten (V € 73.000)

Rentebaten (V € 6.000)

Kapitaallasten en rentebaten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Rente	4.965	5.050	5.380	5.628
Afschrijving van activa	16.961	16.949	17.194	16.524
Totaal lasten	21.926	21.999	22.575	22.152
Baten				
Rentebaten	277	271	271	379
Totaal baten	277	271	271	379
Saldo baten en lasten	21.649	21.728	22.304	21.773

a. Rentelasten (V € 85.000)

Dit betreft de aan de activa toegerekende omslagrente. Deze bestaat grotendeels uit externe rente (ca. € 4,7 miljoen) en heeft betrekking op aangegane langlopende geldleningen alsmede rente van in rekening-courant opgenomen gelden. Het restbedrag (€ 0,3 miljoen) heeft betrekking op interne rente, zijnde de berekende rente over de eigen financieringsmiddelen.

De rentelasten over 2016 belopen nagenoeg het niveau van de najaarsrapportage. In de begroting is, op basis van de in het verleden afgesloten geldleningen en gebruik makend van de eigen financieringsmiddelen, het rentepercentage (omslagpercentage) voor reeds gedane investeringen becijferd op 2,6. Dit percentage is in het najaar naar beneden bijgesteld naar 2,5. Het werkelijke percentage komt eveneens uit op 2,5.

b. Afschrijving van activa (N € 12.000)

De afschrijvingslasten komen nagenoeg uit op het niveau van de najaarsrapportage.

c. Rentebaten (V € 6.000)

Dit betreft hoofdzakelijk interne rente, namelijk de berekende bespaarde rente over het eigen vermogen en de voorzieningen. Deze rente benadert het niveau van het najaar. De rente over het eigen vermogen wordt niet toegevoegd aan de reserves.

Personeelslasten (V € 991.000)**Personeelsbaten (V € 354.000)**

Personeelslasten en -baten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Salariskosten en sociale lasten	17.993	18.754	18.754	18.691
Personeel van derden	954	950	650	875
Overige personeelslasten	1.465	1.699	1.709	1.334
Totaal lasten	20.412	21.403	21.113	20.900
Baten				
Baten personeel	951	597	436	664
Totaal baten	951	597	436	664
Saldo baten en lasten	19.461	20.806	20.677	20.236

a. Salarissen en sociale lasten

Deze post beslaat de salariskosten en sociale lasten van het personeel in loondienst alsmede de uitkeringen aan voormalig personeel en bestuur. De kosten zijn ruim € 0,7 miljoen lager, met name omdat er sprake was van langdurig openstaande vacatures en minder inzet van trainees en stagiaires.

b. Personeel van derden

Deze post heeft betrekking op vervanging wegens langdurig zieken en zwangeren, inhuur van derden op vacatureruimte en inhuur van derden wegens extra werkzaamheden.

De post is in overeenstemming met de raming.

c. Overige personeelslasten

Ten opzichte van de najaarsrapportage laat deze post een voordeel zien van ruim € 0,2 miljoen.

Dit voordeel is ontstaan op de posten studie- en opleidingskosten en overige personeelskosten.

d. Personeelsbaten

De baten hebben betrekking op opbrengsten als gevolg van uitgeleend personeel en/of inzet op door derden gefinancierde projecten in 2016. De baten vallen ten opzichte van de najaarsrapportage € 0,4 miljoen gunstiger uit.

e. Per saldo

De organisatie heeft op 1 januari 2016 een formele formatie van 266,9 fte. In het jaarplan 2016 is gerekend met een formatiebezetting van 272 fte. De werkelijk bezetting bedroeg op 1 januari 2016 264,6 fte en op 31 december 2016 270,2 fte. De gemiddelde bezetting in 2016 bedroeg 266,8 fte. Dit is inclusief de boventallige medewerkers. Doordat in de begroting rekening was gehouden met een bezetting van 272 fte en met bovenformatieve medewerkers zijn de personeelskosten van personeel in loondienst in 2016 circa € 0,6 miljoen lager.

Per saldo laten de personeelslasten en -baten ten opzichte van de najaarsrapportage een voordeel zien van € 1,3 miljoen.

Ten opzichte van de primitieve begroting is het verschil per saldo € 1,2 miljoen (voordeel).

Gebruiks- en verbruiksgoederen (V € 661.000)

Gebruiks- en verbruiksgoederen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Gebruiks- en verbruiksgoederen	4.635	5.296	5.459	5.488
Totaal lasten	4.635	5.296	5.459	5.488

In de najaarsrapportage zijn de lasten van de gebruiksgoederen met € 0,2 miljoen naar beneden bijgesteld.

Einde boekjaar wordt een voordeel ten opzichte van de begroting na wijziging zichtbaar van nagenoeg € 0,7 miljoen. Dit vindt op hoofdlijnen zijn oorzaak in een substantiële besparing op de post chemicaliën, onder andere door een alternatieve methode toe te passen (alternatieve koolstofbronnen vanuit de (fris)drankindustrie), alsmede de kosten voor aankoop onderhoudsmateriaal en overige aanschaffingen.

Energiekosten (V € 763.000)

Energie en water (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Energie en water	2.623	3.386	3.416	3.290
Totaal lasten	2.623	3.386	3.416	3.290

Per ultimo boekjaar leveren deze kosten een voordeel op van ca. € 0,8 miljoen.

De kosten voor dieselolie op de gemalen is lager dan geraamd (€ 0,1 miljoen). De levering van gas pakte € 0,1 miljoen gunstiger uit dan geraamd. Op de zuiveringsinstallaties en de transportstelsels is € 0,3 miljoen aan energiekosten bespaard. Op de gemalen watersysteembeheer is dit eveneens het geval. Door slim in te kopen (samen met andere waterschappen) worden de kosten van energie op een stabiel peil gehouden. Daar waar mogelijk zijn inmiddels slimme meters geplaatst. Gunstige weersomstandigheden hebben in 2016 eveneens geleid tot een besparing ten opzichte van de begroting.

Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belastingen (V € 154.000)

Huren, pachten, rechten, verzekeringen en belasting (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Huren, pachten en rechten	604	701	676	632
Verzekeringen	244	294	292	319
Belastingen	156	163	161	179
Totaal lasten	1.004	1.158	1.129	1.130

Deze posten laten per saldo een voordeel zien van ruim € 0,1 miljoen. Het betreft een besparing op de huur- en leasekosten alsmede de verzekeringspremies van de bouw- en montageverzekering.

Onderhoud door derden (N € 43.000)

Onderhoud door derden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Onderhoud door derden	7.233	7.190	6.866	6.916
Totaal lasten	7.233	7.190	6.866	6.916

Bij de najaarsrapportage is deze post met € 0,3 miljoen naar beneden bijgesteld. Per ultimo boekjaar is er sprake van een lichte overschrijding ten opzichte van het najaar.

Overige diensten door derden / bijdragen aan derden (V € 649.000)

Diensten en bijdragen derden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Overige diensten door derden/bijdragen aan derden	14.746	15.395	13.428	12.687
Totaal lasten	14.746	15.395	13.428	12.687

In de najaarsrapportage is de post overige diensten door derden / bijdragen aan derden met nagenoeg € 2 miljoen opgehoogd. Hierbij zij opgemerkt dat deze ophoging voor ca. € 1,3 miljoen betrekking heeft op bijdragen aan derden als gevolg van het 'arrest natuur'. Dekking van deze kosten vindt plaats middels de hiervoor in 2014 gevormde voorziening.

Einde boekjaar wordt een voordeel zichtbaar van ruim € 0,6 miljoen. Dit wordt op hoofdlijnen veroorzaakt door een besparing op de post slibverwerking voor derden (€ 0,3 miljoen) en beleidsadvisering door derden (€ 0,3 miljoen). Daarnaast is de bijdrage aan de natuurorganisaties inzake het 'arrest natuur' lager uitgevallen dan verwacht (€ 0,2 miljoen). De calamiteit op het rioolgemaal Vries heeft extra kosten met zich mee gebracht (€ 0,2 miljoen).

Toevoegingen aan voorzieningen (N € 764.000)

Toevoegingen aan voorzieningen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Toevoeging pensioen- en wachtgelden bestuur	78	76	-	81
Toevoeging voorziening personeel	4	212	-	5
Toevoeging voorziening W.W.-rechten voormalig personeel	918	10	-	313
Toevoeging voorziening uitkering jubileum huidig personeel 25 en 40 jaar	92	30	-	63
Totaal lasten	1.092	328	-	462

De toevoeging aan de voorziening pensioen- en wachtgelden heeft betrekking op het dagelijks bestuur en bestaat uit rentetoevoeging.

De toevoeging aan de voorziening personeel heeft eveneens betrekking op rentetoevoeging.

De toevoeging aan de voorziening W.W.-rechten voormalig personeel betreft een dotatie en brengt deze voorziening op het gewenste niveau.

De toevoeging aan de voorziening uitkering jubileum huidig personeel 25 en 40 jaar betreft eveneens een dotatie en brengt deze voorziening op het gewenste niveau.

Toevoegingen aan reserves (N € 2.000)

Toevoegingen aan reserves (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Toevoeging Algemene Reserve zuiveren	-	-	-	-
Toevoeging Algemene Reserve watersystemen	-	-	-	-
Toevoeging Bestemmingsreserve Beheer oude leidingen	181	179	-	133
Totaal lasten	181	179	-	133

De toevoeging aan de reserve beheer oude leidingen heeft betrekking op uitgekeerd dividend en de teruggave van dividendbelasting.

Afschrijving van boekverliezen en onvoorzien (N € 153.000)

Afschrijving van boekverliezen en onvoorzien (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Afschrijving van boekverliezen	153	-	-	88
Onvoorzien	-	-	10	-
Totaal lasten	153	-	10	88

De post afschrijving van boekverliezen betreft de waardevermindering per ultimo boekjaar van één van de twee beleggingen, waarin de gelden van het fonds oude leidingen (grotendeels) zijn ondergebracht. Aanwending uit de post onvoorzien heeft in 2016 niet plaatsgevonden.

Baten

Rentebaten (V € 6.000)

Dit resultaat is toegelicht bij de post kapitaallasten.

Dividenden (V € 2.000)

Dividenden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Baten				
Dividenden	181	179	-	133
Totaal baten	181	179	-	133

Dit betreft de dividenduitkering en teruggave van de dividendbelasting van de beleggingsmaatschappij waarin de gelden van het fonds oude leidingen (deels) zijn ondergebracht.

Baten personeel (V € 354.000)

Deze post wordt toegelicht bij de post personeelslasten.

Opbrengst werken voor derden en eigendommen (N € 50.000)

Werken voor derden en eigendommen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Baten				
Opbrengst werken voor derden	12.854	12.908	12.567	13.413
Opbrengst eigendommen	52	48	48	49
Totaal baten	12.906	12.956	12.615	13.462

In de najaarsrapportage was dit budget opgehoogd met ca. € 0,3 miljoen.

Einde boekjaar wordt een gering nadeel ten opzichte van de najaarsrapportage zichtbaar.

Enerzijds is de bijdrage in het kader van de samenwerking met Hunze en Aa's naar beneden bijgesteld (€ 0,3 miljoen) door lagere gemeenschappelijke lasten. Anderzijds is er een nagekomen bate voor energiekosten op een boezemgemaal (€ 0,2 miljoen) en is er meer slib door derden aangevoerd (€ 0,1 miljoen).

Waterschapsbelastingen (V € 790.000)

Waterschapsbelasting (bedragen x € 1.000) incl. vrijval arrest natuur en onttrekking AR	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Vershil met gew. begroting
Categorie				
Omslag gebouwd - buitendijks	76	93	92	-17
Omslag gebouwd - binnendijks	19.004	19.045	18.504	-41
Omslag ongebouwd - buitendijks	5	4	7	1
Omslag ongebouwd - binnendijks	5.429	5.424	5.495	5
Omslag ongebouwd - wegen	562	562	589	-
Omslag natuur	231	67	64	164
Ingezetenenomslag	8.315	8.346	8.150	-31
Verontreinigingsheffing woningen	201	205	199	-4
Verontreinigingsheffing bedrijven	145	138	126	7
Zuiveringsheffing woningen	20.538	20.083	20.166	455
Zuiveringsheffing bedrijven	4.848	4.597	4.880	251
Totale belastingopbrengst	59.354	58.564	58.272	626
Waterschapsbelasting verdeeld naar kostendragers (bedragen x € 1.000) excl. vrijval arrest natuur en onttrekking AR	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Vershil met gew. begroting
Watersysteembeheer				
Omslagen en verontreinigingsheffing	34.631	34.712	33.949	-81
Kwijtscheldingen	-671	-605	-577	-66
Oninbare baten	-169	-223	-145	54
Invorderingsrente / Vervolgingskosten	13	-	-	13
Totaal Watersysteembeheer	33.804	33.884	33.227	-80
Zuiveringsbeheer				
Zuiveringsheffing	26.353	26.130	26.307	223
Kwijtscheldingen	-1.358	-1.796	-1.608	438
Oninbare baten	-209	-250	-250	41
Invorderingsrente / Vervolgingskosten	4	-	-	4
Totaal Zuiveringsbeheer	24.790	24.084	24.449	706
Totaal opbrengsten waterschapsbelasting	58.594	57.968	57.676	626

Vershil waterschapsbelasting t.o.v. aangepaste begroting verdeeld naar 2016 en voorgaande jaren (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	2015 en vorige jaren	Totaal
Baten			
Omslag gebouwd - buitendijks	-6	-11	-17
Omslag gebouwd - binnendijks	14	-99	-85
Omslag ongebouwd - buitendijks	0	0	0
Omslag ongebouwd - binnendijks	9	-13	-4
Omslag ongebouwd - wegen	0	0	0
Omslag natuur	0	0	0
Ingezetenenomslag	14	8	22
Verontreinigingsheffing woningen	-4	0	-4
Verontreinigingsheffing bedrijven	10	-3	7
Zuiveringsheffing woningen	16	1	17
Zuiveringsheffing bedrijven	117	89	206
Totale baten	170	-28	142
Kwijtscheldingen / oninbaar / afkoop incassorisico	484	-	484
Totaal verschil t.o.v. begroting	654	-28	626

Bij de najaarsrapportage zijn de belastingopbrengsten per saldo naar boven bijgesteld met € 292.000.
Ten opzichte van de najaarsrapportage laat het resultaat uiteindelijk een voordeel zien van € 626.000.

Per ultimo boekjaar wordt de voorziening voor dubieuze belastingdebiteuren opnieuw vastgesteld. Dit heeft geleid tot een dotatie van € 378.000. Er is een bedrag van € 169.000 ten laste gebracht van de opbrengst zuiveringsheffing en € 209.000 ten laste van omslag gebouwd en ongebouwd.

Bij de begroting 2016 was het bedrag voor kwijtschelding geraamd op € 2,2 miljoen. In het najaar was de verwachting dat dit bedrag zou stijgen naar € 2,4 miljoen. Uiteindelijk is voor een bedrag van ruim € 2,0 miljoen kwijtgescholden. Dit is gelijk aan voorgaand jaar (2015: 2,0 miljoen; 2014: 2,0 miljoen; 2013: 1,8 miljoen).

Bij de begroting 2016 was rekening gehouden met een oninbaar bedrag van € 395.000. In het najaar was de verwachting dat dit bedrag zou stijgen naar € 473.000. In 2016 kwam het bedrag van oninbaarheid uit op € 437.000. Dit is iet meer dan voorgaand jaar (2015: € 423.000).

De post oninbaar loopt via een voorziening op de balans. De benodigde stand per ultimo 2016 bedraagt € 336.000.

Bijdragen van derden (N € 12.000)

Bijdragen van derden (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Baten				
Bijdragen van derden	479	491	226	263
Totaal baten	479	491	226	263

In de najaarsrapportage was dit budget opgehoogd in verband met een bijdrage voorgaande jaren voor studies bodemdaling alsmede een incidentele bate ter compensatie van geleden dan wel tot te lijden schade als gevolg van de spoorlijn Eemshaven. De baten komen uiteindelijk iets lager uit.

Onttrekkingen aan voorzieningen (N € 30.000)

Onttrekkingen aan voorzieningen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Verschil
Baten			
<u>Bestuur</u>			
Uitkeringen pensioen / wachtgeld voormalig bestuur	84	132	-48
Vrijval agv actuariële berekening ultimo boekjaar	36	-	36
<u>Personeel</u>			
Onttrekking salaris voormalig personeel	29	57	-28
Onttrekking rechten jubileum 25 en 40 jaar	44	60	-16
Vrijval voorziening (voormalig) personeel	18	-	18
Onttrekking WW-rechten voormalig personeel	68	60	8
Voorziening natuur	1.250	1.250	-
Totaal baten	1.529	1.559	-30

De voorzieningen hebben betrekking op het voormalig en huidig bestuur van het waterschap c.q. de rechtsvoorgangers en personeel. In 2016 is er € 84.000 onttrokken voor pensioenen/wachtgelden (voormalig) bestuur en € 29.000 voor (voormalig) personeel.

Actuariële herberekening per ultimo boekjaar leidt voor de voorziening bestuur tot een vrijval van € 36.000. Voor de voorziening personeel bedraagt dit € 18.000 (vrijval).

Onttrekkingen aan reserves (N € 39.000)

Onttrekkingen aan reserves (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Vershil
Baten			
Onttrekkingen Algemene reserve			
Watersysteembeheer	257	257	-
Zuiveringsbeheer	596	596	-
Totaal onttrekkingen Algemene reserve	853	853	-
Onttrekkingen bestemmingsreserves Watersysteembeheer			
Projecten integraal waterbeheer	-	-	-
Waterberging Electraboezem	-	-	-
Baggeren overdiepte Hoendiep	-	160	-160
Gemaal De Slokkert	39	39	-
Gemaal De Lieuw/Eemshaven	-	-	-
FES-gelden waterbodemsanering	-	-	-
Onderhoud kunstwerken	-	-	-
Muskusrattenbestrijding	100	100	-
Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	-	32	-32
Totaal onttrekkingen bestemmingsreserves Watersysteembeheer	139	331	-192
Onttrekkingen bestemmingsreserves Zuiveringsbeheer			
Onderhoud kunstwerken	-	-	-
Beheer oude leidingen	153	-	-
Totaal onttrekkingen bestemmingsreserves Zuiveringsbeheer	153	-	-
Totaal baten	1.145	1.184	-39

Een nadere toelichting op de onttrekkingen aan de reserves:

a. Algemene reserves

Ter dekking van de kosten van de kosten van versneld afschrijven van de bijdragen HWBP 2011 is, conform Jaarplan 2016, aan de algemene reserve watersysteembeheer € 257.000 onttrokken.

Ter dekking van de saldokosten van de taak zuiveren is, conform Jaarplan 2016, aan de algemene reserve zuiveringsbeheer € 596.000 onttrokken.

b. Projecten integraal waterbeheer

Op deze reserve hebben zich in 2016 geen onttrekkingen voorgedaan.

c. Waterberging Electraboezem

Op deze reserve hebben zich in 2016 geen onttrekkingen voorgedaan.

d. Baggeren overdiepte Hoendiep

Binnen het uitvoeringsprogramma baggeren 2011/2016 is, bij bestuursbesluit op 26 oktober 2016, besloten deze reserve in te zetten. De planning was het baggerwerk volledig uit te voeren in 2016. Met name wegens vertraging in de aanbesteding is het baggerwerk pas laat in het jaar opgestart. Omdat de afronding van het werk nu plaatsvindt in 2017, heeft de onttrekking in voorliggend boekjaar niet plaatsgevonden.

e. Gemaal De Slokkert

Voor het gemaal De Slokkert wordt jaarlijks, conform begroting, een bedrag van € 39.000 aangewend voor de exploitatiekosten van dit gemaal.

f. Gemaal De Lieuw/Eemshaven

Op deze reserve hebben zich in 2016 geen onttrekkingen voorgedaan.

g. FES-gelden waterbodemsanering

Op deze reserve hebben zich in 2016 geen onttrekkingen voorgedaan.

h. Onderhoud kunstwerken watersysteembeheer

Op deze reserve hebben zich in 2016 geen onttrekkingen voorgedaan.

i. Muskusrattenbestrijding

Conform besluitvorming (najaarsrapportage) is een bedrag van € 100.000 aangewend. Dit in verband met extra inzet tijdens de speurperiode.

j. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied

In het Jaarplan 2016 was rekening gehouden met een onttrekking voor (het jaarlijks)baggeren Noordpolderzijl tot een bedrag van € 32.000.

De kosten hebben zich in 2016 beperkt tot ca. € 10.000. Dit bedrag is opgevangen binnen het bestaande budget voor baggeren.

Op deze reserve hebben zich derhalve in 2016 geen onttrekkingen voorgedaan.

k. Onderhoud kunstwerken zuiveringsbeheer

Op deze reserve hebben zich in 2016 geen onttrekkingen voorgedaan.

l. Beheer oude leidingen

Wegens afschrijving van een boekverlies per ultimo boekjaar op een van de beleggingen is een bedrag van € 153.000 onttrokken aan deze reserve.

Doorberekeningen aan investeringen (N € 164.000)

Doorberekeningen aan investeringen (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Baten				
Doorberekeningen aan investeringen	1.285	1.449	1.615	1.322
Totaal baten	1.285	1.449	1.615	1.322

De doorberekeningen aan investeringen hebben betrekking op:

- verzekeringspremies ten behoeve van projecten (€ 27.000); een voordeel van € 53.000 ten opzichte van de begroting na wijziging;
- doorberekening van uren die besteed zijn aan de als vervaardigingsprojecten aangemerkte investeringen (€ 910.000). Dit is € 102.000 lager dan begroot als gevolg van minder inzet op technische vervaardigingsprojecten dan verwacht. Er zijn meer uren besteed aan projecten, waarvan de uren niet worden geactiveerd, maar gedeclareerd bij derden. In het najaar was deze post reeds naar beneden bijgesteld (met € 161.000).
- doorberekening van de rente aan de als vervaardigingsprojecten aangemerkte investeringen. De toegerekende rente bedraagt € 348.000. Dit is € 9.000 hoger dan geraamd.

In het door het algemeen bestuur in 2008 vastgestelde besluit 'Beleidsregels waardering en afschrijving van vaste activa 2009', als verdere uitwerking en detaillering van artikel 13 van de nieuwe Verordening ex artikel 108 van de Waterschapswet, zijn de beleidsregels vastgelegd. Verder wordt verwezen naar het besluit van het algemeen bestuur van 6 maart 2013, waarin de rekening-courantrente is gewijzigd in omslagrente.

3.1 De exploitatierekening naar programma's

De exploitatierekening naar programma's bevat de gerealiseerde netto kosten van de programma's.

Het totaaloverzicht van de programma's ziet er als volgt uit:

in € 1.000	Lasten							Baten			Resultaat
	Kapitaal lasten	Personeels lasten	Goederen & diensten	Toev.res. & voorz.	Afschr.boek verliezen	Onvoorzien	Totaal lasten	Waterschaps belasting	Overige	Totaal baten	
Jaarrapportage 2016	21.925	20.412	30.241	1.273	153	-	74.004	58.594	18.754	77.348	3.344
Jaarplan 2016 na wijz.	21.999	21.403	32.426	507	-	-	76.335	57.968	18.686	76.654	319
Jaarplan 2016	22.575	21.113	30.298	-	-	10	73.996	57.676	16.320	73.996	-
Jaarrapportage 2015	22.152	20.900	29.511	596	88	-	73.247	57.110	17.187	74.297	1.050
in € 1.000	Investerings										
	Bruto	Subsidie	Bijdr. res	Netto							
Jaarrapportage 2016	29.053	17.836	95	11.122							
Eindejaarsprogn. NJR	24.506	11.536	-	12.973							
Jaarplan 2016	51.568	24.192	-	27.376							
Jaarrapportage 2015	38.079	19.696	363	18.020							

Kostensoorten per programma (bedragen x € 1.000)	Lasten							Baten	Resultaat
	Kapitaal lasten	Personeels lasten	Goederen & diensten	Toev.Res.& Voorz.	Afschr.boek verliezen	Onvoorzien	Totaal lasten		
P1 - Waterveiligheid en rampenbestrijding	3.186	3.031	904	-	-	-	7.121	1.040	6.081
P2 - Voldoende en gezond water	6.359	4.783	6.019	-	-	-	17.161	1.402	15.759
P3 - Gezuiverd water	9.678	3.071	13.765	-	-	-	26.514	12.003	14.511
P4 - Water en maatschappij	1.543	2.808	1.731	1.092	-	-	7.174	1.161	6.013
P5 - Bedrijfsvoering	1.159	6.719	6.735	-	153	-	14.766	752	14.014
Belastingopbrengsten	-	-	1.086	-	-	-	1.086	59.844	-58.758
Resultaat voor bestemming	21.925	20.412	30.241	1.092	153	-	73.822	76.202	-2.380
Toevoegingen aan bestemmingsreserves				181			181	-	181
Toevoegingen aan algemene reserves							-	-	-
Bijdragen uit bestemmingsreserves							-	292	-292
Bijdragen uit algemene reserves							-	853	-853
Mutatie op reserves							-	1.145	-964
Resultaat nog te bestemmen	21.925	20.412	30.241	1.273	153	-	74.003	77.347	-3.344

In het Jaarverslag onder hoofdstuk 1.1 Programmaverantwoording wordt een toelichting gegeven op bovenstaande cijfers. Aanvullend worden in hoofdstuk 2 onder 'Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage' de verschillen op de onderscheiden lasten en baten nader uitgewerkt.

3.2 De exploitatierekening naar kostendragers en de toelichting

De exploitatierekening naar kostendragers geeft per kostensoort de gerealiseerde netto-kosten en opbrengsten weer.

Per 1 januari 2009 vereiste de stelselwijziging (als gevolg van de nieuwe Waterschapswet) een aangepaste interne kostentoerekening systematiek. Als uitgangspunt is de in 2003 bestuurlijk vastgestelde notitie ter financiering per beleidsveld gehanteerd. Daarbij heeft een conversie naar de programma's plaatsgevonden. Verder is uitgegaan van het landelijke rekenmodel van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en de Unie van Waterschappen. Nadere bepalingen met betrekking tot de kostentoerekening zijn beschreven in het document 'Beleidsregels kostentoerekening 2009'. In 2014 heeft een evaluatie plaatsgevonden van de systematiek van kostentoerekening. Dit heeft geleid tot een voorstel tot aanpassing van de systematiek met ingang van 1 januari 2015. Dit voorstel is op 7 mei 2014 door het algemeen bestuur vastgesteld.

Rekening 2016 Watersysteembeheer

Exploitatierekening 2016 WATERSYSTEEMBEHEER (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016
Netto kosten	32.725	34.186	33.744
Bedrag voor onvoorzien	-	-	5
Algemene opbrengsten (dividend, rente)	-107	-94	-94
Totaal netto lasten	32.618	34.092	33.655
Belastingopbrengsten	34.631	34.712	33.949
Kwijtscheldingen	-671	-605	-722
Afkoop incassorisico / invorderingsrente	-156	-223	-
Netto belastingopbrengst	33.804	33.884	33.227
Resultaat voor bestemming	1.186	-208	-428
Toevoeging aan bestemmingsreserves	-	-	-
Toevoeging aan algemene reserves	-	-	-
Bijdrage uit bestemmingsreserves	139	331	171
Bijdrage uit algemene reserves	257	257	257
Nog te bestemmen resultaat	1.582	380	0

De taak Watersysteembeheer sluit met een positief saldo van € 1.582.000 tegen een verwacht positief resultaat bij de najaarsrapportage van € 380.000. Het verschil van € 1.202.000 is op hoofdlijnen als volgt te specificeren:

Totaal netto lasten (V € 1.474.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het voordeel op de totale netto lasten ca. € 1,5 miljoen.

- *Programma 1. Waterveiligheid en rampenbestrijding*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma ca. € 0,1 mln positief. Dit met name doordat er is bespaard op de goederen en diensten (€ 0,1 miljoen). Dit programma wordt voor 98,58% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.
- *Programma 2. Voldoende en gezond water*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma ca. € 1,1 miljoen positief. Er is bespaard op de kosten voor goederen en diensten (€ 0,7 miljoen) en de baten zijn hoger uitgevallen (€ 0,4 mln). Dit programma wordt voor 100% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.

- **Programma 4. Water en maatschappij**
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma ca. € 0,1 mln negatief. Enerzijds is er € 0,4 mln meer toegevoegd aan de voorziening en anderzijds is bespaard op de goederen en diensten (€ 0,1 mln), personeelskosten (€ 0,1 mln) en zijn er meer baten op de personeelskosten (€ 0,1 mln).
Dit programma wordt voor 61,34% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.
- **Programma 5 Bedrijfsvoering**
Ten opzichte van de najaarsrapportage laat dit programma een voordeel zien van € 0,4 miljoen. Er is een voordeel op personeelskosten van (€ 0,2 miljoen) en een voordeel door de vrijval van de voorziening ten aanzien van de natuurkwestie (€ 0,2 mln).
Dit programma wordt voor 52,24% toegerekend aan de taak watersysteembeheer.

Belastingopbrengsten / kwijtschelding (N € 81.000) / (V € 1.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op de belastinginkomsten € 80.000 negatief. Een analyse van de belastingopbrengsten per kostendrager is in hoofdstuk 1.2, paragraaf D.

Resultaat nog te bestemmen (V € 1.202.000)

Het uiteindelijke resultaat voor bestemming bedraagt € 1.186.000 positief in plaats van € 208.000 negatief.

Er is rekening gehouden met een onttrekking van € 39.000 uit de bestemmingsreserve Gemaal De Slokkert voor exploitatiekosten en € 100.000 uit de bestemmingsreserve Muskusrattenbestrijding. Tevens is rekening gehouden met een onttrekking aan de Algemene reserve van € 257.000 ter dekking van een extra afschrijving op de bijdrage HWBP 2011, zoals opgenomen in het jaarplan. In de najaarsrapportage was hiermee rekening gehouden.

In hoofdstuk 2 onder Rekeningresultaat wordt een nadere beschouwing gegeven over de bestemming van het resultaat 2016. Tevens is voor de kostendrager Watersysteembeheer een voorstel opgenomen voor de bestemming van het resultaat 2016.

Rekening 2016 Zuiveringsbeheer

Exploitatierekening 2016 - ZUIVERINGSBEHEER (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016
Netto kosten	23.946	24.918	25.217
Bedrag voor onvoorzien	-	-	5
Algemene opbrengsten (dividend, rente)	-351	-356	-177
Totaal netto lasten	23.595	24.562	25.045
Belastingopbrengsten	26.353	26.130	26.307
Kwijtscheldingen	-1.358	-1.796	-1.858
Afkoop incassorisico / invorderingsrente	-205	-250	0
Netto belastingopbrengst	24.790	24.084	24.449
Resultaat voor bestemming	1.195	-478	-596
Toevoeging aan bestemmingsreserves	-182	-179	-
Toevoeging aan algemene reserves	-	-	-
Bijdrage uit bestemmingsreserves	153	-	-
Bijdrage uit algemene reserves	596	596	596
Nog te bestemmen resultaat	1.762	-61	-

De taak Zuiveringsbeheer sluit met een positief saldo van € 1.762.000 tegen een verwacht negatief resultaat bij de najaarsrapportage van € 61.000. Het verschil van € 1.824.000 is op hoofdlijnen als volgt te specificeren:

Totaal netto lasten (V € 967.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het voordeel op de totale netto lasten ca. € 1 miljoen.

- *Programma 1. Waterveiligheid en rampenbestrijding*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het resultaat op dit programma nagenoeg nihil.
Dit programma wordt voor 1,4% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.
- *Programma 3. Gezuiverd afvalwater*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op dit programma ca. € 1 mln positief. Enerzijds is er bespaard op de kosten voor goederen en diensten (€ 1 miljoen), zijn de personeelskosten lager (€ 0,2 mln) en zijn er meer uren en rente geactiveerd (€ 0,2 mln). Anderzijds zijn de baten lager uitgevallen (€ 0,4 mln).
Dit programma wordt voor 100% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.
- *Programma 4. Water en maatschappij*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het resultaat op dit programma nagenoeg nihil.
Enerzijds is er € 0,4 mln meer toegevoegd aan de voorziening en anderzijds is bespaard op de goederen en diensten (€ 0,2 mln), personeelskosten (€ 0,1 mln) en zijn er meer baten op de personeelskosten (€ 0,1 mln).
Dit programma wordt voor 38,66% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.
- *Programma 5 Bedrijfsvoering*
Ten opzichte van de najaarsrapportage is het resultaat op dit programma nagenoeg nihil.
Enerzijds is er een voordeel op de personeelskosten (€ 0,2 mln) en anderzijds is er een koersverlies gerealiseerd op APG belegging (€ 0,2 mln).
Dit programma wordt voor 47,76% toegerekend aan de taak zuiveringsbeheer.

Belastingopbrengsten / kwijtschelding (V € 223.000) / (V € 483.000)

Ten opzichte van de najaarsrapportage is het saldo op de belastinginkomsten € 706.000 positief.

Een analyse van de belastingopbrengsten per kostendrager is in hoofdstuk 1.2, paragraaf D.

Resultaat nog te bestemmen (V € 1.824.000)

Het uiteindelijke resultaat voor bestemming bedraagt € 1.195.000 positief in plaats van € 478.000 negatief.

Er is rekening gehouden met een toevoeging van € 181.000 aan de bestemmingsreserve Fonds oude leidingen voor uitgekeerd dividend en teruggave van dividendbelasting. Daarnaast is rekening gehouden met een onttrekking van € 153.000 uit deze bestemmingsreserve voor de afschrijving van een boekverlies op één van de beleggingen. Tevens is rekening gehouden met een in het jaarplan opgenomen onttrekking aan de algemene reserve van € 596.000.

In Hoofdstuk 2 onder Rekeningresultaat wordt een nadere beschouwing gegeven over de bestemming van het resultaat 2016. Tevens is voor de kostendrager Zuiveringsbeheer een voorstel opgenomen voor de bestemming van het resultaat 2016.

3.3 De exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

In onderstaande tabel worden de baten en lasten, die in de exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten zijn opgenomen, vermeld in relatie tot de begroting na wijziging, de primitieve begroting en de jaarrekening 2015.

Exploitatieresultaat 2016

Lasten en -batensoorten (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2016 na wijz.	Primitieve begroting 2016	Jaarrekening 2015
Lasten				
Rentelasten	4.964	5.050	5.380	5.628
Afschrijvingen	16.961	16.949	17.194	16.524
Subtotaal kapitaallasten	21.925	21.999	22.575	22.152
Salarissen huidig personeel en bestuurders	14.552	15.275	15.276	15.239
Uitkeringen aan voormalig personeel en bestuurders	207	245	245	254
Sociale lasten	3.441	3.479	3.479	3.452
Overige personeelslasten	1.258	1.454	1.464	1.080
Personeel van derden	954	950	650	875
Subtotaal personeelslasten	20.412	21.403	21.113	20.900
Gebruiksgoederen	961	1.126	1.085	1.524
Verbruiksgoederen	3.674	4.169	4.373	3.964
Energiekosten	2.623	3.386	3.416	3.287
Huren, pachten en rechten	604	702	676	633
Verzekeringen	244	294	292	319
Belastingen	156	163	161	179
Onderhoud door derden	7.233	7.190	6.866	6.916
Diensten door derden en bijdragen aan derden	14.746	15.396	13.428	12.690
Subtotaal goederen en diensten	30.241	32.426	30.299	29.511
Toevoegingen aan voorzieningen	1.092	328	-	463
Toevoegingen aan reserves	181	179	-	133
Onvoorzien	-	-	10	-
Afschrijving van boekverliezen	153	-	-	88
Aandeel en doorberekende kosten	-	-	-	-
<i>Voordelig resultaat</i>	<i>3.344</i>	<i>319</i>	<i>-</i>	<i>1.050</i>
Totaal lasten	77.348	76.654	73.996	74.297
Baten				
Rentebaten	277	271	271	379
Dividenden	181	179	-	133
Baten personeel	951	597	436	664
Opbrengst werken voor derden en eigendommen	12.906	12.956	12.616	13.462
Waterschapsbelastingen	58.594	57.968	57.676	57.110
Bijdragen van derden	479	490	226	263
Onttrekkingen aan voorzieningen	1.530	1.559	132	440
Onttrekkingen aan reserves	1.145	1.185	1.025	524
Doorberekeningen aan investeringen	1.285	1.449	1.615	1.322
<i>Nadelig resultaat</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
Totaal baten	77.348	76.654	73.996	74.297

Een nadere analyse op de kosten- en opbrengstsoorten is te vinden onder Hoofdstuk 2 'Analyse verschillen tussen Jaarrapportage en Najaarsrapportage'. In de analyse worden enkele kosten- en opbrengstsoorten samengevoegd weergegeven.

3.4 De balans per 31 december 2016 en de toelichting

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	15.121	15.028
Materiële vaste activa	179.056	184.284
Financiële vaste activa	264	634
Totaal vaste activa	194.441	199.946
Vlottende activa		
Kortlopende vorderingen	13.740	16.201
Overlopende activa	2.753	15.413
Liquide middelen	5.134	5.105
Totaal vlottende activa	21.627	36.719
Totaal activa	216.068	236.665

PASSIVA (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Vaste passiva		
Eigen vermogen:		
Algemene reserve	6.752	6.582
Overige bestemmingsreserves	7.597	7.682
Nog te bestemming resultaat	3.344	1.050
Totaal eigen vermogen	17.693	15.314
Voorzieningen	4.050	4.487
Vaste schulden	151.396	169.067
Totaal vaste passiva	173.139	188.868
Vlottende passiva		
Netto-vlottende schulden	14.977	10.405
Overlopende passiva	22.015	3.466
Schulden aan bankiers	5.937	33.926
Totaal vlottende passiva	42.929	47.797
Totaal passiva	216.068	236.665

3.4.1 Toelichting op de balans

Algemeen

Met ingang van 1 januari 2009 is het Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) van kracht geworden, waarin de verslaggevingvoorschriften zijn vastgelegd.

De financieringsbronnen (taken) zijn watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. De algemene reserves zijn ingedeeld naar deze twee taken.

3.4.2 Waarderingsgrondslagen

Vaste activa

Onder de post immateriële activa zijn die activa opgenomen die niet stoffelijk van aard zijn en die niet onder de financiële vaste activa zijn opgenomen. Het betreft

- a. afsluiten geldleningen en het saldo van agio en disagio;
- b. onderzoek en ontwikkeling;
- c. bijdragen aan activa in eigendommen van derden:
 1. bedrijven;
 2. openbare lichamen;
 3. het Rijk;
 4. overigen;
- d. geactiveerde bijdragen aan het Rijk;
- e. geactiveerde bijdragen aan openbare lichamen;
- f. overige immateriële vaste activa.

Onder de materiële activa zijn investeringen opgenomen in verbeteringswerken ten behoeve van de primaire taken van het waterschap (keringen, watergangen, kunstwerken, zuiveringstechnische werken) en investeringen ten behoeve van de ondersteunende taken (bedrijfsgebouwen, tractie en automatisering).

De waardering van de vaste activa heeft plaatsgevonden op basis van de historische kostprijs/aanschafwaarde c.q. de verkrijgingsprijs, verminderd met subsidies / bijdragen van derden en met de gecumuleerde afschrijvingen. Het waterschap hanteert de lineaire afschrijvingsmethode op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs.

Op de in 2000 overgedragen activa van de provincie Groningen (ZPG) wordt de annuïtaire afschrijvingsmethode toegepast.

In de door het algemeen bestuur op 1 oktober 2008 vastgestelde beleidsregels omtrent de waardering en afschrijving van vaste activa 2009, die integraal onderdeel uitmaken van de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie waterschap Noorderzijlvest, zijn de te hanteren afschrijvingstermijnen vastgelegd.

Bij de waardering van (I)MVA wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

In de toelichting op de balans worden de financiële vaste activa gespecificeerd in:

- a. kapitaalverstrekingen aan:
 1. bedrijven;
 2. openbare lichamen;
 3. overigen;

- b. leningen aan:
 - 1. ambtenaren;
 - 2. bedrijven;
 - 3. openbare lichamen;
 - 4. overigen;
- c. uitzettingen in 's Rijks schatkist met een oorspronkelijke looptijd van een jaar of langer
- d. overige uitzettingen met een oorspronkelijke looptijd van één jaar of langer.

Bij de waardering wordt rekening gehouden met oninbaarheid.

Kortlopende vorderingen, overlopende activa en liquide middelen

In de toelichting op de balans worden de uitzettingen met een looptijd korter dan een jaar gespecificeerd in:

- a. uitzettingen bij bedrijven;
- b. uitzettingen in 's Rijks schatkist;
- c. overige uitzettingen;
- d. verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen;
- e. overige verstrekte kasgeldleningen.

In de toelichting op de balans worden onder de overlopende activa afzonderlijk opgenomen:

- a. nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen, waarbij onderscheid wordt gemaakt in ontvangsten van:
 - 1. de Europese Unie;
 - 2. het Rijk;
 - 3. provincies;
 - 4. overige openbare lichamen;
- b. overige nog te ontvangen bedragen alsmede vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.

In de toelichting op de balans worden onder de liquide middelen afzonderlijk opgenomen:

- a. kasmiddelen en cheques;
- b. positieve rekening-courantverhouding met 's Rijk schatkist;
- c. positieve rekening-courantverhoudingen met openbare lichamen;
- d. overige positieve rekening-courantverhoudingen;
- e. overige bank- en girotegoeden.

De activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, waarbij rekening is gehouden met mogelijk oninbare posten. Voor deze posten is een voorziening getroffen.

De beleggingen worden tegen kostprijs danwel lagere marktwaaarde gewaardeerd.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit een algemene reserve en bestemmingsreserves.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn onderverdeeld naar voorzieningen ten behoeve van de taken van het waterschap en naar algemene voorzieningen.

Waardering van de pensioen voorziening bestuur vindt plaats tegen RTS ultimo 2015 (Ultimate Forward Rate (UFR) ultimo 2015. De jaarlijks indexatie is 2%. Als overlevingstabel is de AG-Prognosetafel 2014 van het Actuarieel Genootschap toegepast.

Waardering van de voorziening personeel en de w.w.-rechten vindt plaats tegen nominale waarde.

Waardering van de rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar vindt plaats tegen toekomstige mogelijke aanspraken, welke contant zijn gemaakt tegen 3% rente (was 4%), waarbij rekening is gehouden met de kans van tussentijds vertrek.

Langlopende en kortlopende schulden

De schulden zijn op basis van de nominale waarde gewaardeerd.

In de toelichting op de balans worden de vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer gespecificeerd in:

- a. obligatieleningen van:
 - 1. andere openbare lichamen;
 - 2. overigen;
- b. onderhandse leningen van:
 - 1. openbare lichamen;
 - 2. binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen;
 - 3. binnenlandse banken en overige financiële instellingen;
 - 4. binnenlandse bedrijven;
 - 5. overige binnenlandse sectoren;
 - 6. buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren;
- c. door derden belegde gelden;
- d. derivaten op vaste schulden;
- e. langlopende financiële leaseverplichtingen;
- f. waarborgsommen.

In de toelichting op de balans worden de netto-vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar gespecificeerd in:

- a. kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen (oftewel decentrale overheden);
- b. overige kasgeldleningen;
- c. negatieve rekening-courantverhouding met 's Rijk schatkist;
- d. negatieve rekening-courantverhoudingen met openbare lichamen;
- e. overige negatieve rekening-courantverhoudingen;
- f. derivaten op kortlopende geldleningen;
- g. negatieve bank- en girosaldi;
- h. schulden aan leveranciers;
- i. schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies;
- j. overige kortlopende schulden.

Overlopende passiva

In de toelichting op de balans worden de overlopende passiva gespecificeerd in:

- a. verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen;
- b. de ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, waarbij onderscheid wordt gemaakt in ontvangsten van:
 - 1. de Europese Unie;
 - 2. het Rijk;
 - 3. provincies;
 - 4. overige openbare lichamen;
- c. overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen.

Grondslagen ter bepaling van het resultaat

De lasten en baten zijn tegen nominale waarde opgenomen voor zover deze bedragen zijn toe te rekenen aan het verslagjaar. De lasten en baten worden verantwoord op het moment dat deze gerealiseerd zijn. Eventuele afwikkelingsverschillen over voorgaande jaren worden verantwoord in het jaar waarin deze verschillen blijken.

3.4.3 Activa

Op de balans worden de activa onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheden van het waterschap al dan niet duurzaam te dienen. Als onderdeel van de vaste activa wordt de stand van zaken van het onderhanden werk weergegeven. Onderstaand wordt per activa soort de stand van zaken weergegeven.

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa € 15.121.000

Immateriële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1 jan. 2016	Onderhanden werk	Investing 2016	Afschrijving 2016	Bijdragen 2016	Boekwaarde 31 dec. 2016
Werken in exploitatie						
Onderzoek en ontwikkeling	2.494	-	-356	472	-	1.666
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	3.173	-	-	807	-	2.366
Geactiveerde bijdragen aan het rijk	7.156	3.408	-	2.076	-	8.488
Overige immateriële vaste activa	1.303	547	-18	297	-	1.536
Totaal werken in exploitatie	14.125	3.955	-374	3.651	-	14.055
Onderhanden werken						
Onderzoek en ontwikkeling	370	-	365	-	286	449
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	-	-	63	-	-	63
Geactiveerde bijdragen aan het rijk	-	-3.408	3.408	-	-	-
Overige immateriële vaste activa	533	-547	567	-	-	554
Totaal onderhanden werken	903	-3.955	4.404	-	286	1.066
TOTAAL IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	15.028	-	4.030	3.651	286	15.121

De post onderzoek en ontwikkeling heeft betrekking op diverse projecten, zoals het monitoringsproject Ommelanderveedijk LiveDijk, onderzoeksprojecten waterstructuurplan en de studie droge voeten 2050.

De verstrekte bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen betreffen bijdragen aan gemeenten in de kosten van de aanleg van randvoorzieningen rioolstelsels en aanleg in landelijke gebieden. De bijdragen kunnen worden teruggevorderd, indien de derde in gebreke blijft of het waterschap anders recht kan doen gelden op de activa die samenhangen met de investering. De post geactiveerde bijdragen aan het Rijk betreft de jaarlijkse bijdrage aan het hoogwaterbeschermingsplan HWBP.

In de post overige immateriële vaste activa zijn kosten van toetsingsprojecten, zoals veiligheidstoetsing regionale kering en toetsing primaire kering opgenomen, alsmede de kosten voor de afgelopen verkiezingen en de aanschaf van software.

In de onderhanden werken zijn met name de in het kader van het initiëren van c.q. participeren in onderzoeken naar te nemen maatregelen 2016-2021 opgenomen. Deze geven deels invulling aan de voornemens uit het Waterbeheerplan.

Voor immateriële vaste activa worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

Afschrijvingstermijn immateriële vaste activa	Termijn
Onderzoek en ontwikkeling	5 jaar
Bijdrage aan activa in eigendom van openbare lichamen	5 jaar
Bijdrage aan activa in eigendommen van overheden *)	5 jaar
Overige	facultatief

*) Op basis van een onderbouwde redenering kan worden afgeweken van de aangegeven afschrijvingstermijn.

In bijlage A. worden de boekwaarden aan het begin en aan het einde van het boekjaar en het verloop in het boekjaar weergegeven.

Materiële vaste activa € 179.056.000

Materiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 1 jan. 2016	Onderhanden werk	Investering 2016	Afschrijving 2016	Bijdragen 2016	Boekwaarde 31 dec. 2016
Werken in exploitatie						
Gronden en terreinen	1.940	-	-	36	-	1.905
Vervoermiddelen en werktuigen	2.440	700	-24	639	-	2.477
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	1.426	808	-	468	-	1.766
Kantoren, woningen en werkplaatsen	5.813	-	-	360	-	5.453
Waterkeringen	1.379	139	-	61	-	1.458
Watergangen en kunstwerken	54.729	111	-40	3.235	-	51.565
Gemalen watersysteembeheer	13.086	408	-	950	-	12.543
ZUIV - slibverwerkingsinstallaties	6.098	-	-	558	-	5.540
ZUIV - transportsysteem	25.003	976	-	1.859	-	24.120
ZUIV - zuiveringsinstallaties	56.571	2.030	-	4.900	-	53.701
Vaarwegen en havens	4.472	1.315	-	245	-	5.543
Totaal werken in exploitatie	172.957	6.487	-64	13.311	-	166.071
Onderhanden werken						
Gronden en terreinen	-	-	-	-	-	-
Vervoermiddelen en werktuigen	-	-700	700	-	-	-
Overige duurzame bedrijfsmiddelen *)	134	-808	706	-	-	75
Kantoren, woningen en werkplaatsen	44	-	-	-	-	-
Waterkeringen	9.166	-139	18.075	-	16.068	11.034
Watergangen en kunstwerken	38	-111	983	-	741	169
Gemalen watersysteembeheer	-	-408	1.234	-	615	211
ZUIV - slibverwerkingsinstallaties	379	-	98	-	-	98
ZUIV - transportsysteem	96	-976	1.252	-	-	372
ZUIV - zuiveringsinstallaties	371	-2.030	2.076	-	221	574
Vaarwegen en havens	1.099	-1.315	668	-	-	452
Totaal onderhanden werken	11.327	-6.487	25.792	-	17.645	12.985
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA	184.284	-	25.728	13.311	17.645	179.056

Voor materiële vaste activa worden de volgende afschrijvingstermijnen gehanteerd:

Afschrijvingstermijn materiële vaste activa	Termijn
Gronden en terreinen	facultatief
Vervoermiddelen en werktuigen	7 jaar
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	facultatief
Kantoren, woningen en werkplaatsen	40 jaar
Waterkeringen	35 jaar
Watergangen en kunstwerken	25 jaar
Gemalen watersysteembeheer	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – slibverwerkingsinstallaties	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – transportsysteem	30 jaar
Zuiveringstechnische werken – zuiveringsinstallaties	30 jaar
Vaarwegen en havens	25 jaar

In bijlage A. worden de boekwaarden aan het begin en aan het einde van het boekjaar en het verloop in het boekjaar weergegeven. De informatie omtrent cumulatieve subsidies is niet doelmatig op te nemen in de staat van vaste activa. De informatie is echter bekend bij het waterschap.

Onderhanden werk € 14.051.000

Onderhanden werk vaste activa (bedragen x € 1.000)	Materiële vaste activa	Immateriële vaste activa	Totaal Vaste activa
Het verloop van het onderhanden werk is als volgt:			
Boekwaarde per 1 januari 2016	11.327	903	12.230
In 2016 in exploitatie genomen	-6.488	-3.955	-10.443
Investerings onderhanden werk 2016	25.791	4.404	30.195
Subsidies en bijdragen reserves	-17.645	-286	-17.931
Afschrijvingen op onderhanden werk 2016	-	-	-
Boekwaarde per 31 december 2016	12.985	1.066	14.051

Onder het hoofdstuk 1.1 'Programmaverantwoording' van het jaarverslag wordt per programma een nadere toelichting gegeven op de uitgevoerde projecten. Voor de werken die aan het einde van het jaar nog een restantkrediet hadden, worden op hoofdlijnen de verwachtingen weergegeven over het vervolg van deze werken.

Het totaal aan nog beschikbare kredieten op onderhanden projecten bedraagt per 31 december 2016 € 207,5 miljoen (voor de out of pocketkosten), terwijl aan subsidies nog een totaalbedrag van € 162,8 miljoen wordt verwacht.

In Bijlage C. van de jaarrapportage is opgenomen welke projecten het betreft.

In onderstaande tabel wordt per programma het onderhanden werk per 31 december 2016 weergegeven.

Programma (bedragen x € 1.000)	Totaal kosten krediet 2016	Totaal subsidie krediet 2016	Bestede kosten t/m 2016 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2016	Ovb restant kosten krediet naar 2017	Ovb restant subsidie krediet naar 2017
1 Waterveiligheid en Rampenbestrijding	247.726	196.792	58.971	34.646	188.755	162.145
2 Voldoende en Gezond Water	9.407	2.191	4.437	1.749	4.971	442
3 Gezuiverd Water	13.710	349	2.410	408	11.300	-59
4 Water en Maatschappij	4.572	1.060	2.412	788	2.160	272
5 Bedrijfsvoering	677	-	374	-	303	-
Totaal	276.092	200.392	68.604	37.591	207.489	162.800

Financiële vaste activa € 264.000

Onder de post financiële activa zijn opgenomen de kapitaalverstrekking aan de Nederlandse Waterschapsbank N.V. en de N.V. Groninger Monumenten Fonds.

Tevens worden hier de verstrekte leningen opgenomen. In 2014 is een achtergestelde geldlening verstrekt aan de Stichting Flood Control IJkdijk. De geldlening maakt onderdeel uit van een overeenkomst afgesloten in het kader van de ontwikkeling van het Dijk Data Service Centrum (DDSC). Deze lening is in 2016 door ontvangst van een bijdrage uit het HWBP vereffend.

Financiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Stand 31 dec 2016	Stand 31 dec 2015
Kapitaalverstrekkingen aan:		
Bedrijven		
Nederlandse Waterschapsbank N.V.		
1.107 aandelen A à € 115,- nominaal en volgestort	127	127
170 aandelen B à € 460,- nominaal, waarop 25% gestort	20	20
Agio bij aankoop aandelen	7	7
	154	154
N.V. Groninger Monumenten Fonds		
110 aandelen à € 1.000,- nominaal en volgestort	110	110
Totaal kapitaalverstrekkingen	264	264
Leningen aan:		
Bedrijven		
Stichting Flood Control IJkdijk		
Verstrekte geldlening	-	370
Overigen		
Waarborgsommen	-	-
Totaal geldleningen	-	370
Totaal financiële vaste activa	264	634

In bijlage B. worden de boekwaarden aan het begin en aan het einde van het boekjaar en het verloop in het boekjaar weergegeven.

VLOTTENDE ACTIVA

Kortlopende vorderingen € 13.740.000

Kortlopende vorderingen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Betreft vorderingen op belastingdebiteuren:		
Debiteuren belastingen	9.173	11.478
af: voorziening oninbaar	-336	-396
Totaal vorderingen op belastingdebiteuren	8.837	11.082
Overige vorderingen		
Debiteuren	1.605	1.663
af: voorziening oninbaar debiteuren overig	-43	-512
Overige vorderingen	3.341	3.968
Totaal overige vorderingen	4.903	5.119
Totaal kortlopende vorderingen	13.740	16.201

Toelichting vorderingen op belastingdebiteuren

Het te vorderen bedrag Debiteuren belastingen per 31 december 2016 en de opbouw van de voorziening is als volgt:

Debiteuren belastingen (bedragen x € 1.000)	Vordering	Voorziening
Vordering en voorziening ultimo:		
Debiteuren voorgaande jaren	909	174
Debiteuren 2016	8.264	162
Totaal vordering en voorziening per 31 december 2016	9.173	336

De post Debiteuren belastingen betreft de vordering per 31 december 2016, als gevolg van aanslagoplegging.

De vordering ligt beneden het niveau van vorig jaar.

Wegens oninbaarheid is in 2016 in totaal € 437.000 afgeboekt op de voorziening. De voorziening is per ultimo boekjaar weer op het gewenste niveau gebracht, waarbij € 209.000 ten laste is gebracht van zuiveringsheffing en € 169.000 ten laste van omslag gebouwd en ongebouwd. De voorziening bedraagt per ultimo boekjaar € 336.000.

Bij het bepalen van de voorziening wordt rekening gehouden met de financiële risico's die het waterschap loopt.

De invordering van de openstaande posten bij Hefpunt loopt volgens de in de SLA opgenomen gemaakte afspraken. Met behulp van prestatie-indicatoren wordt de voortgang per soort belastingopbrengst door Hefpunt gemonitord. Ten opzichte van de SLA-afspraken wordt het percentage openstaand van 2016 met ca. 0,3% overschreden in 2015 was dit nog 4%).

Toelichting overige vorderingen

De vorderingen op debiteuren ad € 1.605.000 is direct opeisbaar. De vorderingen onder de post debiteuren zijn ingeschat op invorderbaarheid en op basis van deze inschatting en ervaringscijfers is de hoogte van de voorziening dubieuze debiteuren bepaald. De post is in 2016 verlaagd met nagenoeg € 0,5 miljoen. Hiermee is in de jaarrekening 2015 reeds rekening gehouden.

In de post overige vorderingen is een vordering op Hefpunt opgenomen van ruim € 2.667.000 voor de belastinginkomsten van december 2016. Deze zijn in januari 2016 door Hefpunt doorbetaald aan het waterschap.

Overlopende activa € 2.753.000

Overlopende activa (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Betreft vooruitbetaalde kosten van:		
Verzekeringspremies en onderhoudscontracten	130	132
Overige vooruitbetaalden kosten	17	-
Exploitatiekosten Hefpunt	-	87
Subsidies en bijdragen	1.819	14.262
Nog op te leggen aanslagen	787	922
Overige overlopende activa	-	9
Totaal overlopende activa	2.606	15.413

Vooruitbetaalde kosten zijn kosten die betrekking hebben op het jaar 2017, waarvan de betaling in het jaar 2016 heeft plaats gevonden.

De subsidies en bijdragen hebben betrekking op nog te declareren vorderingen wegens uitgevoerde werkzaamheden, alsmede bijdragen van derden in de exploitatiekosten, zoals de bodemdalinggemalen.

Voor nog op te leggen aanslagen tot en met 2016 is in totaal € 0,8 miljoen opgenomen, € 0,5 miljoen voor 2016, € 0,2 miljoen voor 2015 en € 0,1 miljoen voor 2014.

Liquide middelen € 5.134.000

Liquide middelen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Betreft de volgende saldi per 31 december		
Kas en overige liquide middelen	1	1
ING-bank	2	2
NWB (rekening courant fonds oude leidingen)	465	438
APG Investment Services (belegging fonds oude leidingen)	4.641	4.640
Triodos Groenfondsen	25	25
Totaal liquide middelen	5.134	5.105

Met ingang van 1-1-2014 is het schatkistbankieren ingevoerd. Er is een drempel van 0,75% van het begrotingstotaal van toepassing. Voor 2016 is dit € 550.000 gemiddeld gerekend over een kwartaal.

Voor zover van toepassing wordt dagelijks het (positieve) saldo van de rekening-courant van het waterschap overgeboekt naar een NWB-bank rekening van het Ministerie van Financiën.

Ons waterschap is gedurende het hele boekjaar onder het toegestane drempelbedrag gebleven. Het saldo van de NWB-rekening-courant 'Schatkistbankieren' bedroeg per ultimo boekjaar € 0.

3.4.4 Passiva

Op de balans worden de passiva onderscheiden in vaste en vlottende passiva. Onder de vaste passiva zijn afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer. Onder de post vlottende passiva zijn afzonderlijk opgenomen de vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar en de overlopende passiva.

Onderstaand wordt per passiva soort de stand van zaken weergegeven.

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen € 17.693.000

Eigen vermogen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Het eigen vermogen bestaat uit:		
Algemene reserves	6.752	6.582
Overige bestemmingsreserves	7.597	7.682
Nog te bestemmen resultaat	3.344	1.050
Totaal eigen vermogen	17.693	15.314
Het nog te bestemmen resultaat 2015 is als volgt bestemd en verwerkt:		
Algemene reserves – Watersysteem		413
Algemene reserves – Zuiveren		611
Overige bestemmingsreserves5		26
Totaal bestemming exploitatieresultaat 2015		1.050

Het exploitatieresultaat 2015 bedroeg € 1.050.000 positief. Bij vaststelling door het algemeen bestuur is een bedrag van € 413.000 toegevoegd aan de algemene reserve Watersysteem en is een bedrag van € 611.000 toegevoegd aan de algemene reserve Zuiveren. Aan de bestemmingsreserves is een bedrag van € 26.000 toegevoegd.

De bespaarde rente op het eigen vermogen wordt ten gunste gebracht van de exploitatie.

Algemene reserves € 6.752.000

Algemene reserves (bedragen x € 1.000)	Stand 31 dec 2016	Stand 1 jan 2016	Stand 1 jan 2015
De samenstelling van de algemene reserves is als volgt:			
Watersysteembeheer			
Watersysteembeheer	959	803	2.670
Zuiveringsbeheer			
Algemene reserve	5.794	5.779	5.216
Totaal algemene reserves	6.752	6.582	7.886
	Watersysteem beheer	Zuiverings beheer	Totaal
Het verloop van de algemene reserves is als volgt:			
Stand per 1 januari 2015	803	5.779	6.582
Exploitatieresultaat 2015	413	611	1.024
Toevoegingen 2016	-	-	-
Vermindering 2016	-257	-596	-853
Stand per 31 december 2016	959	5.794	6.752

Algemene reserve watersysteembeheer

Van het resultaat voorgaand boekjaar is € 413.000, na besluitvorming, in 2016 toegevoegd aan deze reserve.

Zoals in het jaarplan 2016 is opgenomen is, ter dekking van de kosten van de versnelde afschrijving van de bijdrage HWBP 2011, € 257.00 onttrokken.

Per ultimo 2016 bedraagt deze reserve € 959.000.

De gewenste omvang van de reserve watersysteembeheer wordt beschreven onder paragraaf 1.2, onderdeel E. Weerstandsvermogen van het jaarverslag.

Algemene reserve zuiveringsbeheer

Het resultaat voorgaand boekjaar ad € 611.000 is, na besluitvorming, in 2016 toegevoegd aan deze reserve.

Per ultimo 2016 bedraagt deze reserve € 5.794.000.

De gewenste omvang van de reserve zuiveringsbeheer wordt beschreven onder paragraaf 1.2, onderdeel E. Weerstandsvermogen van het jaarverslag.

In bijlage D. wordt het verloop van de algemene reserves gedurende het begrotingsjaar weergegeven.

Overige Bestemmingsreserves € 7.597.000

Bestemmingsreserves (bedragen x € 1.000)	Stand 31 dec 2016	Stand 1 jan 2016	Stand 1 jan 2015
De samenstelling van de bestemmingsreserves is als volgt:			
Watersysteembeheer			
1. Projecten integraal waterbeheer	287	287	287
2. Baggeren overdiepte Hoendiep	163	155	151
3. De Slokkert	301	323	351
4. Onderhoud kunstwerken	26	26	33
5. Gemaal De Lieuw/Eemshaven	145	145	145
6. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	201	201	201
7. Waterberging Electraboezem	60	60	60
8. FES waterbodemsan.	1.134	1.134	1.134
9. Bijdrage Hoogwaterbeschermingsplan 2011	-	-	-
10. Muskusrattenbestrijding	24	124	224
Totaal watersysteembeheer	2.342	2.456	2.586
Zuiveringsbeheer			
1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren	30	30	30
2. Onderhoud kunstwerken	96	96	96
3. Reserve Beheer oude leidingen	5.106	5.078	5.065
Totaal zuiveringsbeheer	5.232	5.204	5.191
Algemeen			
1. Aankleding waterschapshuis	22	22	22
Totaal algemeen	22	22	22
Totaal bestemmingsreserves	7.597	7.682	7.799

	Watersysteem beheer	Zuiverings beheer	Algemeen	Totaal
Het verloop van de bestemmingsreserves is als volgt:				
Stand per 1 januari 2016	2.456	5.203	22	7.682
Resultaatbestemming 2015	26	-	-	26
Toevoegingen 2016	-	182	-	182
Onttrekkingen 2016	-139	-154	-	-293
Stand per 31 december 2016	2.342	5.232	22	7.597

Onderstaand wordt per bestemmingsreserve aangegeven waarvoor deze is gevormd.

Watersysteembeheer

1. Projecten integraal waterbeheer

Deze reserve wordt aangewend voor projecten in het kader van het onderzoek verbetering vispassages zeegemalen. In het kader van dit onderzoek is in 2009 een bedrag van € 29.000 onttrokken. In 2010 zijn twee projecten gestart, waarvan de kosten (deels) ten laste zijn gebracht van deze reserve. In 2011 is een bedrag van € 42.000 onttrokken voor genoemd onderzoek. In 2013 is voor het vispasseerbaar maken van enkele boezemgemalen € 91.000 onttrokken. Overig onderzoek en hieruit voortvloeiende maatregelen zullen in de komende jaren plaats vinden. Hiervoor staat ultimo 2016 een bedrag van € 287.000 gereserveerd.

2. Baggeren overdiepte Hoendiep

Voor het baggeren van de overdiepte van het Hoendiep ter plaatse van de suikerfabriek is in het verleden een afkoopsom ontvangen. Hiervoor staat ultimo 2016 een bedrag van € 163.000 gereserveerd. Vanuit de resultaatbestemming 2015 is rente toegevoegd.

In 2016 is gestart met het baggeren van het Hoendiep. Bij bestuursbesluit op 26 oktober 2016 is besloten voor het onderdeel overdiepte deze reserve in te zetten. Aanvankelijk zou uitvoering in 2016 plaatsvinden. De uitvoering is doorgeschoven naar het 1^e kwartaal in 2017.

Deze (specifieke) reserve blijft derhalve gehandhaafd per ultimo 2016 en zal volledig worden ingezet in 2017.

3. De Slokkert

Deze reserve wordt de komende jaren aangewend voor de exploitatiekosten van het desbetreffende gemaal. Conform begroting is in het boekjaar € 39.000 ten laste van deze reserve gebracht.

Ultimo 2016 is de stand van deze reserve € 301.000. Vanuit de resultaatbestemming 2015 is rente toegevoegd. Gezien het specifieke karakter van deze bestemming blijft deze reserve gehandhaafd.

4. Onderhoud kunstwerken

Voor de revisie van kwantiteitsgemalen is op deze reserve in 2011 € 47.000 onttrokken. Voor preventief onderhoud aan de Waterwolf is in 2012 € 59.000 onttrokken. In 2013 is hiervoor nog een bedrag van € 23.000 aan deze reserve onttrokken en ten gunste van de exploitatie gebracht. Conform besluitvorming is deze reserve tot een bedrag van € 120.000 geormerkt der dekking van kosten CE-markering. In dit kader is in 2013 € 88.000 onttrokken ten behoeve van het project asset beheer. In 2015 is, ter dekking van kosten CE-markering, conform besluitvorming € 7.000 onttrokken. Per ultimo 2016 is het saldo van deze reserve € 26.000.

5. Gemaal De Lieuw/Eemshaven

Bij resultaatbestemming 2008 is deze reserve ontstaan uit een schade-uitkering als gevolg van een calamiteit aan het gemaal De Lieuw. Tot op heden hebben hierop geen mutaties plaatsgevonden. Het herstel is uitgesteld omdat er sprake is van verplaatsing van het gemaal. Het gemaal De Lieuw is in 2016 verkocht (zie nagekomen bate). De reserve zal worden aangewend voor de aanleg van een vervangend gemaal in de Eemshaven. Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 145.000.

6. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied

Deze reserve is ontstaan uit een (restant) bijdrage over verschillende baggerprojecten binnen stedelijk gebied, waarvoor in het kader van de Subbied-regeling een bijdrage was aangevraagd. Op deze regeling is in totaal ruim € 1 miljoen ontvangen. Het restant ad € 297.000 is in 2010 ondergebracht in deze bestemmingsreserve en is bedoeld voor extra baggerwerk.

Een deel van deze gelden, ad € 160.000, is in 2010 door het algemeen bestuur geormerkt voor het jaarlijks terugkerend (onderhouds)baggeren van de haven en de vaargeul van Noordpolderzijk. Gedurende 5 jaar wordt hiervoor € 32.000 onttrokken. Dit heeft tot nog toe plaatsgevonden in de jaren 2011, 2012 en 2013. In 2016 heeft deze onttrekking niet plaatsgevonden. De kosten die gemaakt zijn (€ 10.000), zijn binnen de exploitatie opgevangen.

Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 201.000.

7. Waterberging Electraboezem

Bij resultaatbestemming 2012 is deze reserve ontstaan uit de ontvangst van een afkoopsom met de afspraak dat dit bedrag zal worden ingezet op waterberging Electraboezem.

Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 60.000.

8. FES waterbodemsanering

Deze reserve is voortgekomen uit de sanering van de voormalige persleiding Groningen – Delfzijl. Het ministerie van VROM heeft aan dit project bijgedragen in de vorm van het beschikbaar stellen van subsidie (FES-gelden). Als voorwaarde voor het niet terug hoeven te betalen van de niet gebruikte FES-gelden is gesteld dat de vrijvallende middelen ingezet moeten worden voor bodemsaneringsprojecten. Bij algemeen bestuursbesluit is besloten om deze gelden te bestemmen voor de toekomstige waterbodemsanering van het Winsumerdiep en/of het Damsterdiep. In 2013 is bestuurlijk besloten een bedrag van € 1,1 miljoen te oormerken voor baggerwerkzaamheden ten behoeve van de realisatie van het Dijkpark Garmerwolde. Dit werk zal in 2017 starten.

Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 1,1 miljoen.

9. Muskusrattenbestrijding

Bij resultaatbestemming 2013 is deze reserve gevormd. In 2013 heeft het waterschap een afkoopsom ter hoogte van € 250.000 ontvangen ter afwikkeling van de overdracht van door de provincie Groningen overgedragen personeel voor de muskusrattenbeschrijving. Dit bedrag is ingebracht in deze reserve. In 2014 is een bedrag van € 26.000 onttrokken aan de reserve in verband met extra inzet van personeel in een piekperiode. In 2015 is, conform besluitvorming, een bedrag van € 100.000 onttrokken in verband met extra inzet van personeel in de speurperiode. Dit vond, conform Jaarplan 2016, eveneens plaats in 2016.

Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 24.000. Dit bedrag zal in 2017 worden ingezet.

Zuiveringsbeheer

1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren

In 2015 hebben hierop geen mutaties plaatsgevonden. De activa voor deze reserve dient nog te worden benoemd.

Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 30.000.

2. Onderhoud kunstwerken

Deze reserve dient met name ter dekking van de kosten voor CE-markering (€ 124.000). In 2012 is een bedrag van € 50.000 ten laste gebracht van dit project. Het restant ad € 74.000 is geoormerkt voor de kosten van CE-markering. Het resterende bedrag blijft beschikbaar voor overig (preventief) onderhoud.

Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 96.000.

3. Beheer oude leidingen

Deze reserve is door de Provincie Groningen (dienst Zuiveringsbeheer Provincie Groningen) gevormd voor het opruimen van buiten gebruik gestelde leidingen binnen de provincie.

De waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's hebben de reserve in gemeenschappelijk beheer waarbij het dagelijkse beheer wordt uitgeoefend door het waterschap Noorderzijlvest. In de "Gemeenschappelijke regeling samenwerking" zijn de afspraken betreffende het beheer en de bestemming van de reserve vastgelegd.

De waterschappen gaan er vooralsnog vanuit dat de reserve na veertig jaar zal worden aangewend voor de amovering van de leidingen en dat de reserve dan van voldoende omvang is. Voortijdige onttrekkingen aan het fonds zullen het beoogde rendement negatief beïnvloeden. Er worden geen eigen middelen van de waterschappen toegevoegd.

De gevormde bestemmingsreserve kan niet zondermeer worden verdeeld over de beide waterschappen omdat de betreffende afzonderlijke persleidingen niet toe te rekenen zijn aan één van de beide waterschappen ten gevolge van grensoverschrijdend gebruik in het verleden.

Vanaf 1 juli 2002 zijn de gelden van dit fonds belegd. Per 1 november 2003 vond de belegging plaats in het Loyalis FS Rentefonds Europa. Op 1 februari 2007 is een deel van dit fonds overgezet naar Loyalis FS Rente Plus Fonds Europa 1-3 jaar. Vanaf 1 maart 2008 werd Loyalis Financial Services een dochteronderneming van APG, die op haar beurt weer een dochteronderneming is van de Stichting Pensioenfonds ABP. De fondsen, waarin belegd wordt, heten vanaf deze datum APG-IS Rentefonds Europa 1-3 en APG-IS Rentefonds Europa 4-7. Met ingang van 1 oktober 2013 is een nieuwe beheerder benoemd. De nieuwe beheerder heeft besloten de naam van de fondsen te wijzigen in OVE-Rentefonds Europa 1-3 en OVE-Rentefonds Europa 4-7.

In 2010 is een bedrag van € 4,6 miljoen uit de voorziening gehaald (en daarmee uit de belegging) voor de sanering van de oude persleiding Groningen-Delfzijl.

In 2016 zijn ontvangen dividenden (gerealiseerde winst), terugontvangen dividendbelasting en rente ten gunste van de bestemmingsreserve gebracht ter hoogte van € 182.000. In 2016 zijn geen kosten onttrokken aan deze reserve. Er heeft een vermindering plaatsgevonden ter hoogte van € 153.000 in verband met een waardevermindering per ultimo 2016 op één van de beleggingsfondsen.

De balanswaarde van de beleggingen per einde boekjaar 2016 bedraagt € 5.106.000. De koerswaarde van de beleggingen bedraagt ultimo 2016 € 5.289.000. Een gedeelte van de middelen in het fonds wordt in rekening-courant gehouden (saldo einde boekjaar 2016 € 465.000).

Algemeen

1. Aankleding Waterschapshuis

In 2016 heeft hierop geen mutatie plaatsgevonden. Per ultimo 2016 bedraagt het saldo € 22.000.

In bijlage D. wordt het verloop van de bestemmingsreserves reserves gedurende het begrotingsjaar weergegeven.

Nog te bestemmen resultaat € 3.344.000

In afwachting van de besluitvorming is het resultaat ad € 3.344.000 (positief) afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen.

Voorzieningen € 4.050.000

Voorzieningen (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
De samenstelling van de voorzieningen is als volgt:		
Claims ingezetenen en bedrijven		
1. Arrest natuur 2009 tm 2014	-	1.250
	-	1.250
Arbeidsgerelateerde verplichtingen		
1. Pensioen (en wachtgeld) bestuur	2.332	2.373
2. Voorziening personeel	82	126
3. WW rechten voormalig personeel	1.220	370
4. Rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar	416	368
	4.050	3.237
Totaal voorzieningen	4.050	4.487
Het verloop van de voorzieningen is als volgt:		
Stand per 1 januari 2016	4.487	
Rentebijdrage	84	
Toevoegingen ten laste van de exploitatie	1.009	
Onttrekkingen ten laste van de voorziening	-1.530	
Stand per 31 december 2016	4.050	

Claims ingezetenen en bedrijven

1. Arrest natuur 2009 tot en met 2014

Naar aanleiding van een uitspraak van de Hoge Raad op 7 november 2014 is na inventarisatie een inschatting gemaakt van het terug te betalen belastingbedrag aan particulieren en natuurterreinbeheerders. Ten behoeve van deze teruggave is in 2014 de voorziening arrest natuur 2009 tot en met 2014 getroffen en heeft een dotatie van € 1.250.000 plaatsgevonden ten laste van de exploitatie.

In 2016 is overgegaan worden tot terugbetaling aan betrokken instanties, ter hoogte van € 1.086.000. Het resterende bedrag ad € 164.000 is vrijgevallen ten gunste van de exploitatie.

Arbeidsgerelateerde verplichtingen

1. Pensioen- en (wachtgeld)voorzieningen bestuur

De voorziening heeft betrekking op het voormalig en huidig bestuur van het waterschap c.q. de rechtsvoorgangers en personeel. In 2010 is voor het eerst de pensioenverplichting van de zittende bestuursleden opgenomen.

In januari 2013 heeft het dagelijks bestuur besloten de berekeningswijze van de contante waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen met ingang van de jaarrekening 2012 aan te passen aan geactualiseerde grondslagen. De actuariële berekening wordt jaarlijks door een extern deskundige uitgevoerd.

De uitgaven voor pensioenen (en wachtgelden) voor bestuurders bedroegen in 2016 € 84.000. De toegerekende rente bedraagt € 78.000.

Per ultimo 2016 leiden de berekeningen tot een vrijval ter hoogte van € 36.000 op de pensioen-voorziening van het dagelijkse bestuur.

2. Voorziening personeel

De voorziening heeft betrekking op (voormalig) personeel van het waterschap.

In januari 2013 heeft het dagelijks bestuur besloten de berekening van de contante waarde van de toekomstige verplichtingen met ingang van de jaarrekening 2012 jaarlijks door een extern deskundige te laten uitvoeren.

Ten aanzien van de voorzieningen pensioenaanspraken zijn de contante waarden per ultimo boekjaar van de pensioenaanspraken (inclusief aanspraken nabestaandenpensioen) en de wachtgeldverplichtingen berekend door een actuaaris. De grondslagen voor het berekenen van de contante waarde van de toekomstige pensioenverplichtingen zijn daarbij getoetst aan en afgestemd op de pensioen- en wachtgeldregelingen vastgelegd in de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (Wet Appa).

Aan (wachtgeld) voormalig personeel werd € 29.000 betaald. De toegerekende rente bedraagt € 4.000. Per ultimo 2016 leiden de berekeningen tot een vrijval van € 18.000.

3. W.W.-rechten voormalig personeel

De voorziening heeft betrekking op toekomstige lasten van voormalig personeel in het kader van de werkloosheidswet. Deze voorziening is nieuw gevormd in 2014.

Aan w.w.-uitkeringen voormalig personeel werd € 68.000 betaald.

Per ultimo boekjaar heeft een dotatie plaatsgevonden ter hoogte van € 917.000.

4. Rechten uitkering jubileum 25- en 40 jaar

De voorziening heeft betrekking op toekomstige lasten van huidig personeel in het kader van het recht op een jubileumuitkering bij 25- en/of 40 jaar overheidsdienst. Deze voorziening is nieuw gevormd in 2014.

Aan jubileumuitkeringen werd € 44.000 betaald.

Per ultimo boekjaar heeft een dotatie plaatsgevonden ter hoogte van € 92.000.

In bijlage D. wordt het verloop van de voorzieningen gedurende het begrotingsjaar weergegeven.

Vaste schulden € 151.396.000

Vaste schulden (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Het saldo van de vaste schulden bestaat uit:		
Onderhandse leningen binnenlandse banken	151.368	169.039
Waarborgsommen	28	28
Totaal saldo vaste schulden	151.396	169.067
Het verloop van de vaste schulden is als volgt:		
Stand per 1 januari:	169.067	175.739
Opgenomen leningen	-	10.000
Aflossing leningen	-17.671	-16.671
Ontvangen waarborgsommen	-	-
Stand per 31 december	151.396	169.067

De aflossingsverplichting in 2017 van de opgenomen leningen is € 17,5 miljoen.

In 2016 bedroeg deze verplichting € 17,7 miljoen.

De rentelast van de geldleningen, welke ten laste komt van 2016, bedraagt € 4.727.248.

De gewogen gemiddelde rentedruk bedroeg in 2016 3,337% (2015: 3,337%).

Per 31 december 2016 bedraagt de gewogen gemiddelde looptijd van de leningen 14,9 jaren (2015: 14,9).

In bijlage E. is een nadere specificatie van de vaste schulden en waarborgsommen opgenomen.

VLOTTENDE PASSIVA

Netto-vlottende schulden € 14.977.000

Netto vlottende schulden (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Betreft:		
Schulden aan leveranciers	7.935	4.212
Afdracht loonheffing en sociale premies	1.173	1.036
Afdracht BTW	56	47
Overige netto-vlottende schulden	5.813	5.110
Totaal netto-vlottende schulden	14.977	10.405

Schulden aan leveranciers € 7.935.000

De post "schulden aan leveranciers" heeft betrekking op nota's, die in 2016 zijn ontvangen en nog niet zijn betaald. Ultimo februari 2017 is deze post grotendeels betaald.

Afdracht loonheffing en sociale premies € 1.173.000

Betreft de in januari 2016 afgedragen loonheffing, sociale premies over december 2016.

Afdracht BTW € 56.000

Betreft de afdracht van de omzetbelasting over de maand december 2016.

Overige netto-vlottende schulden € 5.813.000

Dit betreft aangegane verplichtingen (leveringen) die in 2017 zijn gefactureerd en betaald.

Onder deze post is een schuld aan Hefpunt opgenomen ter hoogte van € 130.000 opgenomen, die pas na 2016 betaalbaar hoeft te worden gesteld.

Overlopende passiva € 22.015.000

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Betreft:		
Verplichtingen		
Reservering restant verlofdagen	782	788
Transitorische rente	2.160	2.437
Overige overlopende passiva	-	-
Totaal verplichtingen	2.942	3.225
Overige vooruit ontvangen bedragen		
Vooruitontvangen bedragen	19.073	241
Totaal overige vooruitontvangen bedragen	19.073	241
Totaal overlopende passiva	22.015	3.466

De opgenomen verplichtingen zijn in het begrotingsjaar opgebouwd en deze komen in het volgende begrotingsjaar tot betaling of kunnen tot betaling leiden (verlofdagen). Deze laatste worden in principe niet uitbetaald.

De opgenomen post overige vooruit ontvangen bedragen komt ten bate van het volgende begrotingsjaar. Het betreft voornamelijk vooruit ontvangen subsidie Hoogwaterbeschermingsprogramma voor project Eemshaven-Delfzijl (€ 18,6 miljoen nog invullen).

Schuld aan bankiers € 5.937.000

Schulden aan bankiers (bedragen x € 1.000)	31 dec 2016	31 dec 2015
Betreft de volgende saldi per 31 december		
Nederlandse Waterschapsbank (rekening courant)	5.937	4.926
Kasgeldleningen	-	29.000
Totaal schulden aan bankiers	5.937	33.926

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Betrekking hebbend op de materiële vaste activa zijn per ultimo 2016 investeringsverplichtingen aangaan tot een bedrag van € 75 miljoen.

Voor de inzet van bedrijfsauto's zijn per ultimo 2016 operationele leaseverplichtingen aangaan tot een bedrag van € 908.000. Voor de bedrijfswagens zijn meerjarige full operational leaseovereenkomsten afgesloten. Voor in totaal 46 bedrijfswagens zijn overeenkomsten afgesloten, voor 44 wagens met een looptijd van 6 jaar, voor 2 wagens met een looptijd van 5 jaar. De kosten hiervan in 2016 belopen € 0,3 miljoen.

Voor het begrotingsjaar 2016 heeft het waterschap een kredietfaciliteit bij de Nederlandse Waterschapsbank ter hoogte van maximaal € 17 miljoen.

Voor de rekening 'Schatkistbankieren' bij de Nederlandse Waterschapsbank is de intradaglimiet vastgesteld op € 5,0 miljoen.

Het waterschap fungeert, samen met de waterschappen Hunze en Aa's en Fryslân, als borg voor een lening van € 1,0 miljoen tegen 0,67% rente. Deze lening is op 17 december 2014 door Hefpunt aangaan bij de Waterschapsbank en heeft een looptijd van 5 jaar. Het waterschap Noorderzijlvest staat voor 26% borg voor deze lening.

In 2015 heeft het waterschap een garantstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor het doorlopend krediet ad. € 2,0 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 3,2% (verhouding in aandeel contributie).

Vaststelling Jaarrapportage

Gerealiseerd resultaat kostendragers (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016
Kostendragers	
Watersysteembeheer	1.582
Zuiveringsbeheer	1.762
Gerealiseerd resultaat 2016	3.344

De Jaarrapportage 2016 is opgesteld door het dagelijks bestuur van het waterschap Noorderzijlvest in zijn vergadering op 2 mei 2017,

B. Middel
dijkgraaf

W. Brenkman
secretaris-directeur

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur van het Waterschap Noorderzijlvest op 31 mei 2017,

B. Middel
dijkgraaf

W. Brenkman
secretaris-directeur

4. Bijlagen

A. Staat van vaste activa

Bijlage: A

STAAT VAN VASTE ACTIVA	MUTATIES IN 2016										STAND 31-12-2016				kapitaallasten (afschrijving en rente)	
	STAND 01-01-2016					Aanschatprijs					Aanschafprijs	Cumulatieve vermindering	Boekwaarde	Rente		
	Aanschafprijs	Cumulatieve vermindering	Boekwaarde	Overboeking OHW	Aanschafprijs Vermeer- deringen	Geactiveerde lasten	Vermin- deringen	Ontvangen subsidie	Bijdragen reserves	Afschrijving						
Omschrijving van de kapitaalluitgaven	WERKEN IN EXPLOITATIE															
	Immateriële activa															
	Onderzoek en ontwikkeling	4.205.050	1.710.786	2.494.264	-	-	-	366.230	-	-	471.688	4.205.050	2.538.724	1.666.326	52.215	523.903
	Onderzoek en ontwikkeling	2.075.119	772.310	1.302.809	546.501	-	-	17.655	-	-	296.822	2.621.620	1.086.788	1.534.832	28.754	325.576
	Bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen	9.999.413	6.826.866	3.172.547	-	-	-	-	-	-	806.547	9.999.413	7.633.413	2.366.001	69.509	876.056
	Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	10.376.206	3.222.531	7.155.674	3.408.112	-	-	-	-	-	2.075.641	13.786.318	5.286.172	8.486.145	153.558	2.229.199
	Verkeeringen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal immateriële vaste activa	26.657.788	12.532.493	14.125.294	3.954.613	-	-	373.905	-	-	3.650.688	30.612.401	16.557.096	14.055.304	304.036	3.954.734
	Materiële activa															
	Gronden en terreinen	1.940.301	-	1.940.301	-	-	-	-	-	-	35.785	1.940.301	35.785	1.904.516	141.390	177.175
	Vervoermiddelen en werktuigen	7.776.852	5.337.053	2.439.799	699.977	-	-	24.076	-	-	638.736	8.476.829	5.999.865	2.476.964	316.495	955.231
	Overige duurzame bedrijfsmiddelen	5.396.403	3.970.362	1.426.041	808.298	-	-	-	-	-	468.328	6.204.701	4.438.690	1.766.011	48.252	516.390
	Kantoren, woningen en werkplaatsen	13.396.394	7.983.141	5.813.254	-	-	-	-	-	-	380.379	13.396.394	7.943.520	5.462.875	29.916	393.569
	Warenhuizen	2.005.968	626.541	1.379.427	138.991	-	-	-	-	-	60.662	2.144.959	887.193	1.257.766	132.917	193.255
	Warenhuizen en kussens	101.331.697	46.602.317	54.729.380	110.888	-	-	40.000	-	-	3.235.261	101.442.955	49.877.598	51.564.987	449.246	3.884.527
Genoten watersysteembeheer	19.194.732	6.109.640	13.085.092	407.938	-	-	-	-	-	949.634	19.602.670	7.059.274	12.543.395	109.183	1.058.817	
Zuiveringstechnische werken - sliedewerksinstallaties	22.825.694	16.728.027	6.097.667	-	-	-	-	-	-	557.736	22.825.694	17.285.763	5.539.932	64.962	622.688	
Zuiveringstechnische werken - transporsysteem	79.095.689	54.092.673	25.003.016	976.324	-	-	-	-	-	1.852.254	80.072.013	55.951.927	24.120.088	188.844	2.046.098	
Zuiveringstechnische werken - zuiveringsinstallaties	123.789.079	67.217.287	56.570.792	2.028.686	-	-	-	-	-	4.899.547	125.817.915	72.116.834	53.701.082	1.419.768	6.319.315	
Vanwever en haars	5.785.127	1.312.926	4.472.201	1.315.315	-	-	-	-	-	244.524	7.100.442	1.557.450	5.542.992	1.272.414	1.516.698	
Totaal materiële vaste activa	382.536.936	209.579.967	172.956.970	6.487.567	-	-	64.076	-	-	13.308.866	389.024.503	222.953.899	166.070.608	4.173.388	17.483.244	
Totaal werken in exploitatie	489.194.724	222.112.460	267.082.264	10.442.180	-	-	437.981	-	-	16.960.554	493.636.944	238.510.995	180.125.912	4.477.425	21.437.978	
ONDERHANDEN WERKEN																
Immateriële activa																
Onderzoek en ontwikkeling	2.855.906	2.486.978	368.928	-	365.517	-	-	190.982	95.119	-	3.222.423	2.773.079	448.344	10.282	10.282	
Onderzoek en ontwikkeling	533.261	-	533.261	546.501	567.263	-	-	-	-	-	554.023	-	554.023	21.983	21.983	
Bijdragen aan activa in eigendom van overheden	-	-	-	-	63.000	-	-	-	-	-	63.000	-	63.000	791	791	
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	-	-	-	-	3.408.112	-	-	-	-	-	-	-	-	42.772	42,772	
Verkeeringen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Totaal immateriële vaste activa	3.390.167	2.486.978	902.189	-3,954,613	4,403,882	-	-	190,982	95,119	-	3,839,446	2,773,079	1,066,367	75,828	75,828	
Materiële activa																
Gronden en terreinen	37.620	37.620	-	-	699.977	-	-	-	-	-	37.620	37,620	-	-	-	
Vervoermiddelen en werktuigen	-	-	-	-	698.298	57,045	-	-	-	-	75.000	-	75.000	8.785	8,785	
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	177.412	-	177,412	-	648,941	-	-	-	-	-	-	-	-	13,245	13,245	
Kantoren, woningen en werkplaatsen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Warenhuizen	27,769,946	18,602,778	9,166,168	-1,38,991	17,609,782	464,945	-	16,067,784	-	-	45,704,682	34,670,562	11,084,120	263,013	263,013	
Warenhuizen en kussens	3,976,007	3,938,477	37,610	-1,10,888	871,893	111,126	-	741,137	-	-	4,846,128	4,679,614	168,514	3,944	3,944	
Genoten watersysteembeheer	5,100,393	5,100,393	-	-407,938	1,210,084	24,161	-	635,129	-	-	5,926,700	5,715,522	211,178	6,933	6,933	
Zuiveringstechnische werken - sliedewerksinstallaties	-	-	-	-	34,865	63,527	-	-	-	-	98,392	-	98,392	1,220	1,220	
Zuiveringstechnische werken - sliedewerksinstallaties	96,402	-	96,402	-976,324	1,009,666	242,644	-	-	-	-	372,388	-	372,388	17,911	17,911	
Zuiveringstechnische werken - transporsysteem	999,821	250,000	749,821	-2,028,686	1,895,869	179,572	-	221,007	-	-	1,045,426	471,007	574,419	41,572	41,572	
Zuiveringstechnische werken - zuiveringsinstallaties	1,099,356	-	1,099,356	-1,315,315	588,851	98,660	-	-	-	-	461,552	-	461,552	35,525	35,525	
Vanwever en haars	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Totaal materiële vaste activa	39,256,037	27,939,288	11,326,769	-6,487,567	24,549,729	1,241,680	-	17,645,057	-	-	58,559,888	45,574,325	12,985,563	331,796	331,796	
Totaal onderhanden werken	42,646,204	30,415,246	22,228,953	-10,442,180	28,853,630	1,241,680	-	17,836,039	95,119	-	62,399,334	48,347,404	14,051,930	467,624	467,624	
TOTAAL GEBRUIK ACTIVA	461,840,928	252,528,706	199,312,222	-	28,853,630	1,241,680	437,981	17,836,039	95,119	16,960,554	482,086,238	287,863,399	194,177,842	4,945,049	21,915,602	

B. Staat van financiële activa

STAAT VAN FINANCIËLE VASTE ACTIVA				Bijlage: B			
Omschrijving	STAND 01-01-2016			MUTATIES IN 2016			Rente
	Aanschafprijs	Verminderings cumulatief	Boekwaarde	Vermeerderingen	Verminderings	Aanschafprijs	
Kapitaalverstrekkingen aan:							
Bedrijven							
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	154.127	0	154.127	0	0	154.127	3.998
WKC Holding B.V.	4.500	4.500	0	0	0	4.500	0
N.V. Groninger Monumenten Fonds	110.000	0	110.000	0	0	110.000	2.854
Totaal kapitaalverstrekkingen	268.627	4.500	264.127	0	0	268.627	6.852
Leningen aan:							
Bedrijven							
Stichting Flood Control Ikdijk	400.000		369.750	0	369.750	400.000	4.796
Overigen	68	0	68	0	0	68	2
Totaal leningen	400.068	0	369.818	0	369.750	400.068	4.798
Totaal financiële vaste activa	668.695	4.500	633.945	0	369.750	668.695	11.650

C. Overzicht investeringskredieten per 31 december 2016

OVERZICHT ONDERHANDEN WERK 2016 EN OVERBOEKING NAAR 2017

Bijlage: C

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj.nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2016	Totaal subsidie krediet 2016	Bestede kosten t/m 2016 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2016	Ovb restant kosten krediet naar 2017	Ovb restant subsidie krediet naar 2017
1	Waterveiligheid en Rampenbestrijding	453	Dijkpark Garmenwolde	8.005.000	-	3.506.566	17.621	4.498.434	-17.621
		515	Bijdr. Hoogwaterbeschermingsprogramma	13.758.386	-	13.758.386	-	-	-
		569	Aanpak Eemskanaal 2014+2015	14.525.000	4.300.000	6.028.710	2.005.280	8.496.290	2.294.720
		576	Dijkversterking Eemshaven-Delfzijl	163.059.914	153.420.367	19.168.152	17.787.317	143.891.762	135.633.050
		587	Damwanden trace Woltersum-Bronssluis	32.079.266	29.079.266	14.991.718	14.611.313	17.087.548	14.467.953
		599	Vervangen electrosloten Ommel.zeedijk	250.000	-	137.152	-	112.848	-
		618	No regret maatregelen stad Groningen	3.469.833	-	660.778	-	2.809.055	-
		630	POV	181.087	181.087	97.921	97.921	83.166	83.166
		631	Veldmetingen	9.559.000	9.559.000	12.711	12.711	9.546.289	9.546.289
		639	Toetsing primaire kering 2016-2023	1.187.500	-	267.256	-	920.244	-
		640	Update/ doorontw BOS Hoogwater	100.000	-	75.000	-	25.000	-
		642	Verbetering Lauwersmeerdijk	280.000	252.000	126.849	114.164	153.151	137.836
		650	POK RWK	1.270.734	-	139.893	-	1.130.841	-
	Totaal Veiligheid			247.725.720	196.791.720	58.971.091	34.646.327	188.754.629	162.145.393
2	Voldoende en Gezond Water	518	60 km Aanleg NVO	3.050.000	1.000.000	1.869.660	956.782	1.180.340	43.218
		533	EXPL_Werkpakket 2 Ruim baan voor Vissen	647.256	629.137	649.305	648.734	-2.049	-19.597
		560	Li Peize onderhoudspaden	1.322.000	-	895.289	-	426.711	-
		566	Vispassages 2014	690.000	-	319.052	16.467	370.948	-16.467
		600	Uitbreiding capaciteit Schaphalsterzijl	150.000	-	42.955	-	107.045	-
		602	Beekherstel Oostervoortsediep F3	465.500	-	40.040	-	425.460	-
		606	Uitv Deltaprogr Zoetwater	290.000	65.000	58.609	41.850	231.391	23.150
		607	GWA en beheeroptimalisatie	70.000	-	35.368	-	34.632	-
		611	Bijdrage proj. Smilderveen	126.000	-	63.000	-	63.000	-
		616	Aankoop maaiopaden '15-'16	40.000	-	-	-	40.000	-
		621	Gebiedsinr. ZWK KRW/DV	325.000	-	27.161	-	297.839	-
		623	Renov.elek.install.Spijksterpompen	100.000	-	22.990	-	77.010	-
		625	Aanpassingen Bo Da gml Den Deel	246.719	246.719	85.261	84.970	161.458	161.749
		629	Vermindering emissie DAW	75.000	-	44.596	-	30.404	-
		635	Regionale kering Lauwersmeer	300.000	-	140.390	-	159.610	-
		636	4 KM nvo Reitdiep-Kommerzijl 2016	250.000	-	73.377	-	176.623	-
		637	2 km NVO Hoendiep Aduarderdiep	120.000	-	33.556	-	86.444	-
		638	Beschoeiingen+kade Usq'maar	475.000	235.000	-	-	475.000	235.000
		644	Vispasseerbaar maken Clevsluizen	45.000	15.000	32.969	-	12.031	15.000
		645	Verv. kwant.gml GW en Rottegat	500.000	-	3.025	-	496.975	-
		646	Uitvoeringsprogramma peilbesl BD geb	-	-	-	-	-	-
		648	Paterswoldsemeer Inr. Moeraszone	120.000	-	-	-	120.000	-
	Totaal Voldoende en Gezond Water			9.407.475	2.190.856	4.436.606	1.748.803	4.970.869	442.053
3	Gezuiverd Water	558	CADoS rwzi Ulrum	875.000	349.000	757.801	407.898	117.199	-58.898
		584	MJA 3 zuiv maatregelen 2014	800.000	-	611.193	-	188.807	-
		585	RWZI Westerkwartier	700.000	-	22.504	-	677.496	-
		603	Renovatie rioolgemaal '15-'16(603	1.700.000	-	226.187	-	1.473.813	-
		605	Debietmeters afhalwaterketen	500.000	-	26.726	-	473.274	-
		612	CE AWK binnen NZV	450.000	-	319.127	-	130.873	-
		619	Zonnepanelen	385.000	-	372.925	-	12.075	-
		627	Vervangen procesautomatisering RWZI's	1.300.000	-	38.240	-	1.261.760	-
		628	Verv filterp real gruisontw rwzi Gwolve	7.000.000	-	34.865	-	6.965.135	-
			Totaal Gezuiverd Water			13.710.000	349.000	2.409.567	407.898
4	Water en Maatschappij	442	JG Onderzoeksprojecten 2009	452.000	-	412.159	22.076	39.841	-22.076
		510	EXPL_Urenproject Waddenfonds 2011-2015	-	-	-	-	-	-
		544	E-overheid, updaten e-loket	60.000	-	32.103	-	27.897	-
		546	EXPL_MIRH Nicaragua/Honduras	960.000	960.000	724.645	724.645	235.355	235.355
		547	EXPL_IWRAP Kenya	100.000	100.000	41.526	41.526	58.474	58.474
		564	Groot onderhoud bruggen 2014+2015+2016	3.000.000	-	1.202.014	-	1.797.986	-
	Totaal Water en Maatschappij			4.572.000	1.060.000	2.412.447	788.247	2.159.553	271.753
5	Bedrijfsvoering	538	Inrichten basisregistraties	100.000	-	20.934	-	79.066	-
		539	Basisreg Grootsh.Topografie	155.000	-	141.217	-	13.783	-
		554	Zaakgericht werken	157.000	-	119.720	-	37.280	-
		601	Digitaliseren facturenstroom	100.000	-	21.429	-	78.571	-
		614	Implementatie E-HRM	100.000	-	46.617	-	53.383	-
		620	Informatiebeveiliging	65.000	-	24.466	-	40.534	-
	Totaal Bedrijfsvoering			677.000	-	374.383	-	302.617	-
	Eindtotaal			276.092.195	200.391.576	68.604.094	37.591.274	207.488.101	162.800.302

OVERZICHT VAN IN 2016 AFGERONDE / VERVALLEN PROJECTEN

Bijlage: C

Progr.nr	Programma Omschrijving	Proj.nr	Project Omschrijving	Totaal kosten krediet 2016	Totaal subsidie krediet 2016	Saldo projectkosten	Bestede kosten t/m 2016 excl. uren en rente	Ontvangen subsidie, reserve, expl. t/m 2016	Project gereed Over/onder schrijding kosten	Project gereed Over/onder schrijding subsidie	Saldo resultaat project
1	WATERVEILIGHEID en Rampen- en Rampen- besrijding	480	Veiligheidsvoering rep. Waterkering	445.000	-	445.000	422.647	-	22.353	-	22.353
	Totaal Veiligheid			445.000	-	445.000	422.647	-	22.353	-	22.353
2	Voldoende en	417	Gemaal en sluis Usquert	6.220.024	6.220.024	-	4.362.085	4.609.654	1.857.939	1.610.370	247.569
		562	Herziening F1 en F2 Struct. plan Noorddijk	2.000.000	950.000	1.050.000	1.639.218	947.113	360.782	2.887	357.896
		591	Groot onderm Cleveringsluizen 2015	900.000	450.000	450.000	900.195	450.098	-195	-98	-97
		610	Uitv. peilbesl. Usquert, Oling	87.000	-	87.000	83.901	-	3.099	-	3.099
		617	Vervanging telenetie tbv WABIS	100.000	-	100.000	94.138	-	5.862	-	5.862
		622	Onderhoud Cleveringsluizen 2016	750.000	375.000	375.000	700.382	350.191	49.618	24.809	24.810
		624	Tractie 2016	700.000	-	700.000	699.977	-	23	-	23
	Totaal Voldoende en Gezond Water			10.757.024	7.995.024	2.762.000	8.479.896	6.357.057	2.277.128	1.637.968	639.160
3	Gezuiverd Water	525	rwzi Uithuizeemeden-Uitbreiding	4.600.000	-	4.600.000	4.737.986	-	-137.986	-	-137.986
		565	rgm Persl. Hoogkerk	650.000	-	650.000	655.965	-	-5.965	-	-5.965
		575	Borging procesautomatisering AWK 14/15	400.000	-	400.000	404.216	-	-4.216	-	-4.216
		583	Optimalisatie riooltransportleidingen	375.000	-	375.000	376.093	-	-1.093	-	-1.093
		593	Groot onderhoud RWZI's	500.000	-	500.000	477.509	-	22.491	-	22.491
		604	EXP_L_Geurbesnijding RWZI Deltzijl	275.000	-	275.000	221.007	221.007	53.993	-221.007	275.000
	Totaal Gezuiverd Water			6.800.000	-	6.800.000	6.872.775	221.007	-72.775	-221.007	148.232
4	Water en	528	EXP_L_Ontwikkelingssamenwerking 2012-2016	419.020	-	419.020	391.454	391.454	27.566	-391.454	419.020
		570	Brug en kade Kommerzijl	670.000	-	670.000	629.703	-	40.297	-	40.297
	Totaal Water en Maatschappij			1.089.020	-	1.089.020	1.021.157	391.454	67.863	-391.454	459.317
5	Bedrijfsvoering	608	Vervanging Voerden waterschapshuis	85.000	-	85.000	70.564	-	14.436	-	14.436
		613	Vervang./vernieuw. infrastr. DMZ, etc.	260.000	-	260.000	261.422	-	-1.422	-	-1.422
		626	Aanschaf nieuw meubilair AB-zaal	50.000	-	50.000	46.341	-	3.659	-	3.659
	Totaal Bedrijfsvoering			395.000	-	395.000	378.328	-	16.672	-	16.672
Eindtotaal				19.486.044	7.995.024	11.491.020	17.174.804	6.969.518	2.311.240	1.025.506	1.285.734

D. Staat van reserves en voorzieningen

STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN (bedragen x € 1.000)										Bijlage: D	
Omschrijving	Stand 1-1-2016	MUTATIES 2016				Verminderingen		Stand 31-12-2016	Berekende rente niet toegevoegd		
		Vermeerderingen				Intern	Extern				
		Rentetoevoeging	Overige intern/extern								
Algemene reserves	803	-	413			257	-	959	32		
Watersysteembeheer	5.779	-	611			596	-	5.794	166		
Zuiveringsbeheer											
Totaal Algemene reserves	6.582	-	1.024			853	-	6.752	198		
Bestemmingsreserves											
Watersysteembeheer											
1. Projecten integraal waterbeheer	287	-	-			-	-	287	7		
2. Baggeren overdiepte Hoendiep	155	8	-			-	-	163	8		
3. De Sloktert	323	18	-			39	-	301	17		
4. Onderhoud kunstwerken	26	-	-			-	-	26	1		
5. Gemaal De Liew/Eemshaven	145	-	-			-	-	145	4		
6. Onderhoudsbaggeren in stedelijk gebied	201	-	-			-	-	201	6		
7. Waterberging Electraboezem	60	-	-			-	-	60	2		
8. FES waterbodemsan.	1.134	-	-			-	-	1.134	29		
9. Bijdrage Hoogwaterbeschermingsplan 2011	0	-	-			-	-	0	-		
10. Muskusrattenbestrijding	124	-	-			100	-	24	-		
	2.456	26	-			139	-	2.342	74		
Zuiveringsbeheer											
1. Vervroegde afschrijving activa zuiveren	30	-	-			-	-	30	1		
2. Onderhoud kunstwerken	96	-	-			-	-	96	2		
3. Reserve Beheer oude leidingen	5.078	-	182			154	-	5.106	-		
	5.203	-	182			154	-	5.232	3		
Algemeen											
1. Aankleding waterschapshuis	22	-	-			-	-	22	1		
	22	-	-			-	-	22	1		
	7.682	26	182			293	-	7.597	78		
Totaal Bestemmingsreserve											
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	14.264	26	1.206			1.146	-	14.349	276		
Algemeen											
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen											
1. Pensioen (en wachtgeld) bestuur	2.373	78	-			36	84	2.332	-		
2. Voorziening voormalig personeel	126	4	-			18	29	83	-		
3. W.V.-rechten voormalig personeel	370	-	917			-	68	1.220	-		
4. Rechten uitkering jubileum 25 en 40 jaar	368	-	92			-	44	416	-		
	3.237	82	1.009			54	225	4.050	-		
Watersysteembeheer											
Voorzieningen voor claims ingezetenen en bedrijven											
1. Voorziening arrest natuur 2009 tm 2014	1.250	-	-			-	1.250	-	-		
	1.250	-	-			-	1.250	-	-		
TOTAAL VOORZIENINGEN	4.487	82	1.009			54	1.476	4.050	-		

E. Staat van vaste schulden

STAAT VAN VASTE SCHULDEN 2016											Bijlage: E	
Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente %	Looptijd (jaren)	Vervaldag rentenota	Stand 1-1-2016	MUTATIES IN 2016		Vervaldag	Stand 31-12-2016	Betaalde rente	Verschuldigde rente per 1-1-2016	Verschuldigde rente per 31-12-2016	Tien laste van het boekjaar komende rente
					Vermeerderingen	Aflossingen						
1. Vaste geldleningen												
2.722.681	0,063	20 jaar	01-10	136.134		136.134	01-10	0	8.563	2.135	0	6.428
12.000.000	0,052	15 jaar	04-06	1.599.999		800.000	04-06	799.999	83.840	48.237	24.118	59.721
13.000.000	0,040	20 jaar	18-06	5.200.000		650.000	18-06	4.550.000	208.780	112.112	98.098	194.766
13.613.406	0,061	20 jaar	18-01	3.403.352		680.670	18-01	2.722.681	206.583	196.396	157.117	167.304
13.613.406	0,059	20 jaar	17-11	3.403.352		680.670	17-11	2.722.681	199.777	24.083	19.266	194.960
9.000.000	0,046	30 jaar	01-10	6.600.000		300.000	01-10	6.300.000	302.940	75.528	72.094	299.506
10.000.000	0,043	20 jaar	12-02	6.000.000		500.000	12-02	5.500.000	258.900	228.399	209.366	239.867
11.000.000	0,046	30 jaar	01-10	8.433.333		366.667	01-10	8.066.667	391.728	97.664	93.418	387.482
2.000.000	0,036	25 jaar	01-01;04-07;10	1.569.890		86.022	01-01;04-07;10	1.483.868	57.144	14.247	13.466	56.363
10.000.000	0,025	9 jaar	01-07	5.555.556		1.111.111	01-07	4.444.445	136.667	68.521	54.816	122.962
10.000.000	0,027	10 jaar	24-06	5.000.000		1.000.000	24-06	4.000.000	137.000	71.315	57.052	122.737
3.600.000	0,023	10 jaar	01-09	1.800.000		360.000	01-09	1.440.000	41.760	13.844	11.075	38.991
10.000.000	0,035	10 jaar	22-03	6.000.000		1.000.000	22-03	5.000.000	212.400	165.265	137.721	184.856
15.000.000	0,025	10 jaar	03-04	10.500.000		1.500.000	03-04	9.000.000	263.550	196.399	168.342	235.493
15.000.000	0,018	10 jaar	18-12	10.500.000		1.500.000	18-12	9.000.000	186.900	6.657	5.706	185.949
15.000.000	0,020	10 jaar	19-2-2013	12.000.000		1.500.000	19-2-2014	10.500.000	241.200	208.159	182.139	215.180
15.000.000	0,019	10 jaar	17-07	12.000.000		1.500.000	17-7-2014	10.500.000	227.400	104.043	91.038	214.395
10.000.000	0,019	10 jaar	4-7-2013	8.000.000		1.000.000	4-7-2014	7.000.000	150.400	74.170	64.899	141.129
33.337.375	0,040	17 jaar	26-8-2013	33.337.375		0	26-8-2025	33.337.375	1.317.826	458.531	458.531	1.317.826
10.000.000	0,021	10 jaar	10-1-2014	9.000.000		1.000.000	10-1-2024	8.000.000	188.100	182.947	162.619	167.772
10.000.000	0,011	10 jaar	30-10-14	9.000.000		1.000.000	30-10-2024	8.000.000	97.200	16.511	14.676	95.365
10.000.000	0,009	10 jaar	7-01-15	10.000.000		1.000.000	7-1-2025	9.000.000	88.000	86.553	77.898	79.345
253.886.869				169.038.992	0	17.671.274		151.367.717	5.006.688	2.451.716	2.173.455	4.728.397
2. Geldlening onder borgstelling waterschap												
a. Per 17 december 2014 heeft Hefpunt een lening van € 1.000.000 afgesloten bij de NNBW, tegen een rentepercentage van 0,67 en een looptijd van 5 jaar.												
Het waterschap staat voor 26% borg voor deze lening.												
b. In 2015 heeft het waterschap een garantstelling afgegeven aan de Unie van Waterschappen voor het doorlopend krediet ad € 2 miljoen. Het aandeel van Noorderzijlvest bedraagt 3,2% (verhouding in aandeel contributie).												
3. Waarborgsommen												
Onderhoudsweg zeewering				26.532				26.532				1.327
Ontvangen waarborgsommen verrekijkers OZD				113				113				6
Ontv. Waarborgsommen toegang Garnetwolde				1.900				1.900				95
Totaal waarborgsommen				28.545	0	0		28.545	0	0	0	1.428

F. Berekening van het rente-omslagpercentage

BEREKENING VAN HET RENTE-OMSLAGPERCENTAGE

Bijlage: F

Gemiddeld geïnvesteerd bedrag		2016		
		Per 01-01	Per 31-12	Gemiddeld
Immateriële vaste activa		14.125	14.055	14.090
Materiële vaste activa		172.957	166.071	169.514
Onderhanden projecten		12.230	14.052	13.141
Financiële vaste activa		634	264	449
		199.947	194.442	197.194
Financieringsmiddelen				Per 1-1-2016
Algemene reserve	cf. overzicht reserves			6.582
Overige reserve	cf. overzicht reserves			7.682
Voorzieningen	cf. overzicht reserves			4.487
				18.751
Vaste geldleningen	cf. schuldenoverzicht			169.039
Waarborgsommen	cf. schuldenoverzicht			28
				187.818
Overschot/tekort aan vaste fin.middelen				
Financieringsmiddelen				187.818
Gemiddeld geïnvesteerd				197.194
Tekort aan middelen				9.376
Berekening rentekosten				
Rente geldleningen	cf. schuldenoverzicht			4.727
Rente waarborgsommen	cf. schuldenoverzicht			0
Rente financiële vaste activa	rente onder baten			0
Rente rekening courant				-39
Bespaarde rente				
- waarborgsommen	cf. schuldenoverzicht		1	
- algemene reserve			198	
- bestemmingsreserve			78	
Rentetoevoeging voorzieningen	cf. overzicht reserves/vz		0	
				277
				4.965
Rente-omslag				
Het percentage van de rente-omslag bedraagt:				
		Gemiddeld geïnv. bedrag		Rente
Totaal		197.194		4.965
Af: Investerings met vaste rente (financiële vaste activa)		0		0
		197.194		4.965
Gemiddeld percentage		4.965		2,518%
		197.194		

G. Risicoparaagraaf

RISICOPARAAGRAAF WATERSCHAP NOORDERZIJLVEST - Jaarrekening 2016					Bijlage: G	
Nr.	Omschrijving risico	Ontstaan in	Status	Risico-kans	Financieel gevolg	
1	Bij het ontstaan van het waterschap in 2000 is een fonds opgericht voor het verwijderen van niet meer in gebruik zijnde persleidingen. Het fonds is belegd in een obligatiefonds met een verwacht rendement van 5%-8%. Het werkelijke rendement kan hiervan afwijken wat gevolgen kan hebben voor de omvang van	2000	In de Jaarrapportage wordt de actuele stand van het fonds opgenomen per ultimo van het betreffende jaar. De waarde van de belegging bedraagt ultimo december 2014 € 5,0 miljoen.	Laag	Als het fonds ontoereikend is dragen NZV en H&A's bij. Dit risico is opgenomen in de weerstandsparaagraaf.	
2	Door het dalen van de bodem en dus ook het waterpeil, komen houten funderingspalen met de paalkoppen boven water te staan. De paalkoppen verrotten met als gevolg dat de bovenliggende constructie kan verzakken.	2008	Dit probleem speelt met name bij de Electraboezem tweede schil.	Midden	De herstelkosten bedragen naar schatting € 800.000 (rapportage Grontmij 18 november 2008). Het is niet duidelijk of deze kosten te verhalen zijn. In 2017 wordt een project gestart om alle zaken rondom de bodemdaling in kaart te brengen en prioritering aan te brengen. Het eventuele financieel risico komt tlv de exploitatie.	
3	Versnelde uitvoering waterveiligheidsopgave in het kader van de verbetering van de primaire waterkering Eemshaven-Delfzijl (12 km). Wordt versneld aangepakt i.v.m. problemen macro-stabiliteit binnenwaarts en de steenbekleding. Uitvoering van het project is voorzien in de periode 2016-2019. Risico van niet te verhalen meerkosten is aanwezig door onvoorzijene vertragingen als gevolg van procedures en onvoldoende zekerheid over volledige verhaalbaarheid op het Ministerie van Economische Zaken (aardbevingsbestendigheidscomponent)	2013	Over de meerkosten voor het aardbevingsbestendig maken en houden van de zeedijk vinden constructieve gesprekken plaats met het Ministerie van I&M en de NAM. Deze gesprekken bevinden zich in een afrondende fase. In verband met de reeds genoemde factoren blijft er een potentieel restrisico voor het waterschap.	Midden	De hoogwateropgave in het project bedraagt € 117 miljoen. 90 procent en voor een deel 100% hiervan wordt gedragen door het Ministerie van I&M vanuit HWBP-gelden (kredietaanvraag AB 22/6/2016). Het waterschap heeft 10 procent risicodragende investering in de komende begroting(en) opgenomen. Het restrisico (investering) wordt geschat op maximaal € 5 miljoen en komt tlv de exploitatie. De kosten voor het aardbevingsbestendig maken zijn bij de kredietaanvraag geraamd op plm. € 40 miljoen. De meest recente gegevens laten een lagere opgave zien. Er wordt vanuit gegaan dat de kosten voor 100% worden vergoed.	
4	Tussen de gemeente Appingedam en de bewoners van de Solwerderstraat is een discussie ontstaan over wie verantwoordelijk is voor het onderhoud en de vervanging van de houten walbeschoeiing langs het Damsterdiep. Het waterschap is hierbij zijdelings betrokken, alhoewel de beschoeiing in het kadastraal eigendom van het waterschap ligt. Op grond van de historie rond het gemeentelijk project Aanpak Stadskern Appingedam, heeft het waterschap geen actieve verantwoordelijkheid voor de betreffende boordvoorziening.	2013	In februari 2017 is definitief overeenstemming met de gemeente bereikt over de uitvoering. Het waterschap draagt maximaal 1/3 gedeelte bij in de kosten. Dit aandeel is begroot op € 0,7 miljoen. In het jaarplan 2017 is dit als een voorgenomen project opgenomen.	-	Hiermee is dit risico vervallen	

Nr.	Omschrijving risico	Ontstaan in	Status	Risico-kans	Financieel gevolg
5	Kosten gemaakt voor het vernieuwen van de damwanden langs de Eemskanaalkade worden niet vergoed.	2015	In 2015 is gestart met het vernieuwen van de damwanden. De kosten hiervan worden ofwel gedragen door de NAM (aardbevingen) ofwel door Rijkswaterstaat (beheerder). In 2016 is het eerste gedeelte (nabij Woltersum) afgerond. De opbrengsten hiervan zijn opgenomen in de jaarrekening. Inmiddels is gestart met de voorbereidingen voor de volgende dijkvakken. Er zijn nog geen definitieve afspraken met zowel NAM als RWS over de kostenverdelingen. Over 2015/2016 komt mogelijk nog een claim van de aannemer. De kosten hiervan worden deels doorbelast aan RWS/NAM.	Laag	De gemaakte kosten voor de anderen dijkvakken bedragen plm. € 1,3 miljoen, inclusief het eigen aandeel in de kosten. In de balans is geen vordering opgenomen omdat het onzeker is welke verdeelsleutel moet worden toegepast. Pas na het opstellen van de nadere ramingen (SSK-raming) worden de onderlinge verhoudingen duidelijk. Deze volgen in de loop van maart/april 2017. Het betreft een investering waardoor de toekomstige kapitaallasten worden beïnvloed.
6	Met ingang van 1 januari 2016 vallen de waterschappen onder de Wet Vennootschapsbelasting. Mogelijk dat er alsnog een schuld ontstaat over het jaar 2016.	2016	Voor 1 juni 2017 moet de aangifte ingediend worden. De inventarisatie vindt in de komende maanden plaats. Aan de Belastingdienst is op 2 februari 2017 een brief verzonden waarin is aangegeven dat naar onze mening geen sprake is van belastbare feiten. Tevens is er uitsstel aangevraagd.	Laag	Ervaringen bij andere waterschappen laat tot dusverre zien dat er niet of nauwelijks sprake is van belastbare winst. Vooral snog is er vanuit gegaan dat Noorderzijlvest geen VPB behoeft te betalen.
7	In 2016 heeft de rechtbank Overijssel een uitspraak gedaan over een aangespannen procedure voor de afbakening van verharde openbare wegen. Kern van de uitspraak is dat de afbakening te ruim is genomen (deels is onverhard meegenomen). Dit heeft gevolgen voor alle waterschappen die wegen apart aanslaan.	2016	Noorderzijlvest slaat eveneens wegen apart aan. Op basis van een landelijke inventarisatie is 15 tot 50% teveel aangeslagen. Op de aanslagen tot 2016 is van 1 gemeente een bezwaar ingediend (over drie jaren). Vanaf 2017 kunnen meer bewaren worden verwacht.	-	Ultimo 2016 is er een beperkt financieel risico. Bij 15% te hoog aangeslagen is het toekomstig risico voor alle wegen in het beheergebied plm. € 90.000 (15% van opbrengst wegen ad € 0,6 miljoen).
8	Waterschappen komen in aanmerking voor lagere energiebelasting indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan (clustering). Tot op heden heeft Noorderzijlvest hiervan gebruik gemaakt. De Belastingdienst heeft aangekondigd vanaf 2016/2017 controles uit te voeren bij alle waterschappen. Aanleiding hiervoor is de afbakening bij de watersysteem objecten. Mogelijk kan het onderzoek leiden tot	2016	Noorderzijlvest heeft alle objecten van het watersysteem tot 2016 gezien als één cluster c.q. stroomgebied. De Belastingdienst doet in 2017 een landelijk onderzoek naar de toepassing van clustering van waterschapsoBJECTEN op basis van het Besluit Energiebelasting. Voor zuivering wordt het systeem van zuiveringskringen gehanteerd.	Laag	Dit risico is laag ingeschat omdat de wetgeving voor de clustering binnen watersysteem niet sluitend is (multi interpretabel). Daarnaast heeft de Belastingdienst aangegeven dat naheffing niet het doel is van de controle maar dat het ook niet geheel kan worden uitgesloten.
9	Openstaande schades kunnen niet worden verhaal	2015	Ultimo 2016 staan een aantal grotere schadeclaims nog open die niet afgedekt zijn door de eigen WA-verzekering. Het betreft: - graafschade persleiding (2010); de geclaimde schade bedraagt € 31.000 - schade Eemskanaal leidingbreuk (2013); de geclaimde schade bedraagt € 100.000 - ingediende claim van een ingeland voor vermattingsschade € 93.000	Hoog	Op de balans zijn de eerste twee vorderingen opgenomen. De vordering voor de graafschade is volledig als dubieus opgenomen. De claim van de ingeland is nog in behandeling van de verzekering.

Normering risicokans (positief c.q. negatief):

Hoog = De kans op een financieel risico is hoog, maar nog onvoldoende zeker.

Midden = Kan uiteindelijk leiden tot een financieel risico.

Laag = Vermoedelijk geen financieel risico.

H. Vaststelling jaarrapportage

Gerealiseerd resultaat kostendragers (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016
Kostendragers	
Watersysteembeheer	1.582
Zuiveringsbeheer	1.762
Gerealiseerd resultaat 2016	3.344

B. Middel
dijkgraaf

W. Brenkman
secretaris-directeur

I. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant